

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İlkay ELBEY

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İlkay ELBEY

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk DİREK

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: İlkay ELBEY

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:16.01.2019/3

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk DİREK (İmza)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet GÖKCEN (İmza)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARITÜRK (İmza)

KOCAELİ 2019

ÖZET

Uzlaştırma, onarıcı adalet anlayışının hakim olduğu bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Geleneksel ceza adalet sistemlerinde hakim olan cezalandırıcı adalet anlayışının tarihsel süreç içerisinde mağdurun korunması ve suçtan doğan zararların giderilmesi odaklı onarıcı adalet anlayışına evrilmesi mağdur- fail arabuluculuğu olarak da ifade edilen uzlaştırma kurumunu ortaya çıkarmıştır. Uzlaştırma temelde fail ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uyuşmazlığın tarafların özgür iradelerine dayanarak giderilmesi konusunda tarafsız bir uzlaştırmasının yürüttüğü bir süreçtir. Uzlaştırma kurumu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma ile birlikte Türk Hukuku sistemine girmiştir. Kurum zaman içerisinde 5560 sayılı Kanun ve 6763 sayılı Kanun ile köklü değişiklikler geçirmiştir.

Uzlaştırma, mağdur ile faili tarafsız bir üçüncü kişinin yönetiminde bir araya getirerek karşılıklı olarak birbirlerini anlamaya çalışmalarına imkan sağlamaktadır. Bu sayede fail ceza tehdidinden kurtulma ve hatalarını telafi etme, mağdur ise suçtan dolayı oluşan maddi ve manevi zararlarını giderme fırsatı yakalamaktadır. Uzlaştırmanın, yargılama sürecinden daha hızlı şekilde uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması ve yargı organlarının iş yükünü azaltması bakımından ceza adalet sistemine ve suçla bozulan toplumsal düzen ve barışın yeniden tesis edilmesi bakımından topluma yönelik faydaları da bulunmaktadır.

Çalışmamızda Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma kurumu üç bölüm halinde incelenecektir. Birinci bölümde uzlaştırma kavramı ve hukuki niteliği, tarihsel gelişimi içerisinde alternatif uyuşmazlık çözüm yolu ve onarıcı adalet yöntemi olarak görünümü gibi kuruma ilişkin genel bilgiler verilecektir. İkinci bölümde ise Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda uzlaştırma kurumunun hukuki dayanağı, uzlaştırmaya ilişkin temel kavramlar, uzlaştırmaya hakim olan temel ve etik ilkeler ile uzlaştırmanın şartları inceleme konusu yapılmıştır. Son bölümde ise uzlaştırmanın usulü, sonuçları, faydaları ve Türk hukukundaki benzer kurumlarla ilişkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, Uzlaştırmacı, Onarıcı Adalet, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Mağdur-Fail Arabuluculuğu

ABSTRACT

Reconciliation is an alternative dispute resolution method that emerged as a result of the understanding of restorative justice. The evolution of the punitive justice concept that prevails in the traditional criminal justice systems to the restorative justice concept focused on the protection of the victim and the elimination of the damages caused by the crime in the historical process has revealed the reconciliation institution, which is also referred to as the victim-offender mediation. The reconciliation institution has entered into Turkish legal system with the Turkish Penal Code No. 5237, Criminal Procedure Code No. 5271 and Child Protection Law No. 5395. In time, the institution underwent radical changes with the law no.5560 and the law no. 6763.

Reconciliation allows the victim and the offender to combine in the management of an impartial third party to try to understand each other. In this way, the offender has the opportunity to avoid the threat of punishment and to make up for the mistakes and the victim has the opportunity to eliminate the material and moral damages caused by the crime. There are also benefits to the criminal justice system in terms of reconciling the dispute more quickly than the judicial process and reducing the workload of the judicial organs and to the community in terms of the restoration of social order and peace that is broken down by crime.

In our study, the reconciliation institution will be examined in three parts in Turkish Criminal Procedure Law. The first part will give general information about the concept of reconciliation and its legal nature, its appearance as an alternative dispute resolution method and restorative justice method. The second part examines the legal basis of the reconciliation institution in Turkish Penal Code and Criminal Procedure Law, the basic concepts of reconciliation, the basic principles of reconciliation and the conditions of reconciliation. In the last section, the procedure, results, benefits and relations with similar institutions in Turkish law of reconciliation will be examined.

Key words: Reconciliation, Reconciler, Restorative Justice, Alternative Dispute Resolution, Victim-Offender Mediation

KISALTMALAR

a.g.e: Adı Geçen Eser

a.g.m: Adı Geçen Makale

a.g.t: Adı Geçen Tez

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADR: Alternative Dispute Resolution

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AYM: Anayasa Mahkemesi

BAM: Bölge Adliye Mahkemesi

Bkz.: Bakınız

C.: Cilt

CD: Ceza Dairesi

CGİTK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

CMUK: Ceza Muhakemesi Usul Kanunu

Çev.: Çeviren

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

E.: Esas No

Ed.: Editörlüğünde

f: fıkra

FSEK: Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu

K.: Karar No

M.: Madde

MERNİS: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi

R.G: Resmi Gazete

s.: Sayfa

S.: Sayı

SEGBİS: Ses ve Görüntülü Bilişim Sistemi

ŞÖNİM: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

T.: Tarih

TAAD: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBB: Türkiye Barolar Birliği

TCK: Türk Ceza Kanunu

UYAP: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

UAÜT: Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi

vb.: ve Benzeri

vd.: ve Devamı

Yar.: Yargıtay

YCGK: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

Yön.: 05/08/2017 Tarih ve 30145 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanarak

Yürürlüğe Giren Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1.UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	3
1.1.UZLAŞTIRMA KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	3
1.1.1.Uzlaştırma Kavramı.....	3
1.1.2. Hukuki Nitelik	8
1.2.ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU OLARAK UZLAŞTIRMA	12
1.2.1.Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu.....	12
1.2.2.Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları.....	14
1.2.3.Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma.....	20
1.3. ONARICI ADALET YÖNTEMİ OLARAK UZLAŞTIRMA	21
1.3.1. Genel Olarak Onarıcı Adalet	21
1.3.2. Onarıcı Adalet Uygulamaları.....	25
1.3.3. Mağdur-Fail Arabuluculuğu/Uzlaşması	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	29
2.TÜRK CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA. 29	
2.1. TÜRK CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ VE HUKUKİ DAYANAĞI.....	29
2.2.UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	36
2.3. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN İLKELER	38
2.3.1. Uzlaştırmada Temel İlkeler	38
2.3.1.1. Tarafların Özgür İradelerine Dayanma	38
2.3.1.2. Temel Hakların ve Menfaatlerin Korunması	40
2.3.1.3.Temel Güvencelere Sahip Olma ve Tercüman Atanması.....	40
2.3.1.4. Delil Olamama ve Gizlilik	42
2.3.1.5. Sirayet Edememe	44
2.3.1.6. Öncelikli Olma	45
2.3.2. Etik İlkeler	46
2.3.2.1. Tarafsızlık ve Bağımsızlık	46
2.3.2.2. Görevin Etkin, Zamanında ve Verimli Şekilde Yerine Getirilmesi... 48	
2.3.2.3. Taraflara Saygılı ve Nazik Davranılması.....	48

2.3.2.4. Tarafları Bilgilendirme.....	49
2.3.2.5. Şüpheli veya Sanığa Karşı Ön Yargılı Olmama	49
2.3.2.6. Taraflar Arasında Eşitliği Gözetme	50
2.3.2.7. Taraflarla Menfaat Çatışması İçinde Olmama	50
2.3.2.8. Aynı Olayda Sonradan Vekil veya Müdafî Görevi Üstlenmeme.....	51
2.3.2.9. Menfaat Temin Etmeme.....	52
2.3.2.10. Görevin Saygınlığı ve Adalete Güveni Koruma	52
2.4. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI.....	53
2.4.1. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Bulunması.....	53
2.4.1.1. Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar	53
2.4.1.1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Tabi Suçlar	53
2.4.1.1.1.1. TCK'da Yer Alan Şikayete Tabi Suçlar	54
2.4.1.1.1.2. Özel Kanunlarda Yer Alan Şikayete Tabi Suçlar	56
2.4.1.1.2. Katalog Suçlar	58
2.4.1.1.3. Şüphelisi/Sanığı Suça Sürüklenen Çocuk Olan Suçlar	59
2.4.1.2. Uzlaştırma Yasağı Bulunan Suçlar	62
2.4.1.3. Uzlaştırma Kapsamına Giren Bir Suçun Bu Kapsama Girmeyen Bir Suçla Birlikte İşlenmesi	64
2.4.2. Kamu Davasının Açılması İçin Yeterli Şüphe Bulunması	67
2.4.3. Soruşturma ve Kovuşturma Şartlarının Gerçekleşmesi	68
2.4.4. Uzlaştırmanın Yetkili Kimseler Arasında Yapılması	70
2.4.5. Uzlaştırma İşlemlerinin Uzlastırmacı Tarafından Gerçekleştirilmesi	75
2.4.5.1. Uzlastırmacının Nitelikleri.....	75
2.4.5.2. Uzlastırmacının Eğitimi	78
2.4.5.3. Uzlastırmacının Yasaklılığı ve Reddi	80
2.4.6. Uzlastırmanın Cumhuriyet Savcısı veya Hakim Tarafından Tespiti	82
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
3. UZLAŞTIRMANIN USULÜ, SONUÇLARI, FAYDALARI VE BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ.....	83
3.1. UZLAŞTIRMA USULÜ	83
3.1.1. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma	83
3.1.1.1. Uzlastırmaya Başvurulması	83
3.1.1.1.1. Delillerin Toplanması.....	83
3.1.1.1.2. Dosyanın Büroya Gönderilmesi Ve Kayıt	84
3.1.1.1.3. Uzlastırmacı Görevlendirilmesi	85
3.1.1.1.4. Uzlaştırma Süresi	87
3.1.1.2. Uzlaşma Teklifi.....	89

3.1.1.3. Uzlaştırma Müzakereleri	99
3.1.1.4. Uzlaştırmada Edim	104
3.1.1.5. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi	105
3.1.2. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma	108
3.1.3. Kanun Yolu Aşamasında Uzlaştırma	113
3.2. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI	114
3.2.1. Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından	114
3.2.1.1. Soruşturmanın Sonuçlanması	114
3.2.1.2. Kovuşturmanın Sonuçlanması	116
3.2.1.3. Zamanaşımı ve Dava Süresi Bakımından	118
3.2.1.4. Uzlaştırma Ücreti ve Uzlaştırma Giderlerine Etkisi	118
3.2.2. Tazminat Hukuku Bakımından	119
3.3. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI	120
3.3.1. Mağdur Açısından	120
3.3.2. Fail Açısından	121
3.3.3. Toplum Açısından	122
3.3.4. Ceza Adalet Sistemi Açısından	122
3.4. UZLAŞTIRMANIN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ	123
3.4.1. Önödeme	123
3.4.2. Şikayetten Vazgeçme	126
3.4.3. Etkin Pişmanlık	128
3.4.4. Adli Kontrol	131
3.4.5. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	133
3.4.6. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	135
3.4.7. Sulh	136
3.4.8. Arabuluculuk	138
3.4.9. Tahkim	139
SONUÇ	141
EKLER	146
KAYNAKÇA	152
ÖZGEÇMİŞ	159

GİRİŞ

Bireylerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinin bir düzen içerisinde yürütülebilmesi belirli kuralların varlığını ve bu kurallara uyulması gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Ceza hukuku da kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması, toplum barışının tesis edilmesi ve koruması ile suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarına bu yönde oluşturulan düzenlemeler ile katkı sağlamaktadır.

Geleneksel ceza adalet sistemleri suç işleyenlerin yaptırımlara tabi tutulması yani cezalandırma yöntemi ile adaletin tesisini hedeflemektedir. Suç ile bozulan toplum düzeninin yeniden tesisinde failin cezalandırılmasının yetersiz kalması suç ile mücadelede yeni yöntemlerin aranmasını da beraberinde getirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde suçluların cezalandırılması anlayışının failin ıslahı ve topluma yeniden kazandırılması anlayışına dönüşmüş ve ceza yargılamasında temel amaç sanığın korunması haline gelmiştir. Sanık bakımından temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi ile birlikte fail ceza yargılamasının odağı haline gelmiştir. Ancak failin yargılamanın odağında olması ve mağdurun sadece suçtan etkilenen konumunda kalması, mağdurda fail cezalandırılrsa bile suç ile uğranılan zararın giderilememesi ve çoğu zaman yargılama sürecine katkısının azlığı nedeniyle adaletin tesis edildiği kanaatinin oluşmamasına neden olabilmektedir. Böylelikle zaman içerisinde ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılmasına dönüşmüştür¹. Bu gelişmelerin ardından ceza uyuşmazlıklarının çözümünde yargı organlarının yoğunluğunu azaltan ve adalete daha kolay ve çabuk ulaşmayı sağlayan devlet yargılamasına seçenek alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri uygulanmaya başlamıştır.

Suç ile mağdurun uğradığı zararın giderilmesi ve mağdurun korunması konusundaki gelişmeler onarıcı adalet anlayışını ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Uyuşmazlıkların yargı dışında ve üçüncü kişilerin yardımıyla karşılıklı anlaşma ile sonuçlandırılması olarak tezahür eden alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri onarıcı adalet anlayışı ile de örtüşmektedir.

¹ Ceza adalet sistemlerinde amaç konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Nur Centel/Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, 2017, s.6-7.

Özel hukuk uyuşmazlıklarında sıkça kullanılan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ceza uyuşmazlıklarında sadece hızlı, basit, ekonomik bir çözüm olarak kullanılması ceza hukukunun yapısıyla tam olarak uyuşmamaktadır. Zira ceza hukuku yapısı itibariyle temel hak ve özgürlüklere müdahalenin en çok olduğu alandır. Bu bakımdan ceza uyuşmazlıklarında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri geleneksel ceza yargılamasının tamamen yerine geçen yöntemler olmaktan çok onarıcı adalet anlayışıyla desteklenen mağdurun ve mağdur haklarının korunmasına da katkı sağlayan tamamlayıcı yöntemler olarak tezahür etmektedir².

Onarıcı adalet anlayışının temelde olduğu alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi mağdur-fail arabuluculuğu olarak da ifade edilen uzlaştırmanın ilk uygulamaları Kıta Avrupası ve Amerikan hukuk sistemlerinde görülmektedir. Türk Ceza Hukuku mevzuatında ise ilk defa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73.maddesi ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253.maddesinde yer bulmuştur. İlk düzenlemelerde "uzlaşma" kavramıyla karşımıza çıkan bu kurum 5560 ve 6763 sayılı Kanunlar ile köklü değişiklikler geçirmiştir. Son düzenlemeler ile "uzlaştırma" terimi ile ifade edilmesi kararlaştırılan kurum temelde bu kapsama giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin uzlaştırıcı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade etmektedir.

Çalışmamızda Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma kurumu üç bölüm halinde incelenecektir. Birinci bölümde uzlaştırma kavramı ve hukuki niteliği, tarihsel gelişimi içerisinde alternatif uyuşmazlık çözüm yolu ve onarıcı adalet yöntemi olarak görünümü ve Türk hukukundaki benzer kurumlarla ilişkisi gibi kuruma ilişkin genel bilgiler verilecektir. İkinci bölümde ise Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda uzlaştırma kurumunun hukuki dayanağı, uzlaştırmaya ilişkin temel kavramlar, uzlaştırmaya hakim olan temel ve etik ilkeler ile uzlaştırmanın şartları inceleme konusu yapılmıştır. Son bölümde ise uzlaştırmanın usulü, sonuçları ve faydaları incelenecektir.

² Seydi Kaymaz/Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma Ve Önödeme*, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s.56-59.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1.UZLAŞTIRMA KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1.1.Uzlaştırma Kavramı

Güncel Türkçe Sözlük'te uzlaşma, “uzlaşmak durumu, uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, konsensüs”, uzlaşmak “aralarındaki düşünce ve çıkar ayrılığını, karşılıklı ödümlerle kaldırması, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak, antant kalmak”, uzlaştırma “uzlaştırmak işi, uyuşmazlığın çözümlenebilmesi amacıyla yapılan yasal çalışmaların tümü, iki yanın birbirine uymayan isteklerinde karşılıklı yararları birbirine yakınlaştırma yoluyla karşıtları arasında bir anlaşma sağlama” uzlaştırmak ise “uzlaşmalarını sağlamak” olarak tanımlanmaktadır³.

Hukuk sözlüğünde uzlaşma kavramı “sulh; ortaya çıkan uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi, tahkim”⁴ “anlaşma, bir ihtilafın sona erdirilmesi, sulhlaşma, sulh olma”⁵ olarak tarif edilmektedir.

Kurum, ilk defa uzlaşma adıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁶ m.73 ve Ceza Muhakemesi Kanunu⁷ m.253 düzenlemeleri ile Türk ceza hukukuna girmiştir. 5560 sayılı Kanun⁸ ile Türk Ceza Kanunu m. 73/8 düzenlemesi yürürlükten kaldırılmış, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun “uzlaşma” başlığını taşıyan 253. ve 254. maddelerinde önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

³ www.tdk.gov.tr (Son erişim tarihi:20.12.2018)

⁴ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s.782.

⁵ www.sozluk.adalet.gov.tr (Son erişim tarihi:20.12.2018)

⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu RG 12.10.2004 Sayı : 25611

⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, RG 17.12.2004 Sayı : 25673

⁸ 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, RG 19.12.2006 Sayı : 26381

CMK' nın 253. ve 254. maddelerinde hem uzlaşma hem de uzlaştırma kavramlarının kullanılmasından hareketle kurumun adının 'uzlaşma' mı yoksa 'uzlaştırma' mı olması gerektiği hususunda doktrinde de tartışma konusu olmuştur.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre; kurum ile hedeflenen fail ile mağdurun uyuşmazlığın çözümü mevzusunda uzlaşmaya varması olup uzlaşma kavramı isabetlidir.⁹ Uzlaşma temel hedef uzlaştırma ise hedefin gerçekleşmesinde kullanılan araçlardan biridir; uzlaşma uzlaştırmayı da kapsayan genel/üst kavram olduğundan kurumun adının uzlaşma olması yerinde görülmüştür¹⁰.

Doktrinde savunulan bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise uzlaşma, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından "müzakere" ile eş anlamlı ve yabancı literatürde, "negotiation", "settlement" veya "compromise" kelimeleriyle ifade edilen tarafların üçüncü bir kişinin yardımı olmadan yaptıkları görüşmeler için kullanılabilecek bir kavramdır¹¹. Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen uyuşmazlık çözüm yolunda ise mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlık çözüm sürecine tarafsız bir üçüncü kişinin katılımı söz konusu olduğundan kurum için arabuluculukla benzer bir anlam taşıyan ve yabancı literatürde "conciliation", "reconciliation", "diversion" ve "mediation" kelimeleriyle ifade uzlaştırma kavramının kullanılmasının daha isabetli olacağı savunulmuştur¹². Bizim de görüşümüz bu yöndedir.

6763 sayılı Kanun¹³ ile CMK' nın 253. maddesinin başlığı "uzlaştırma" olarak değiştirilmiş, madde metninde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. 6763 sayılı Kanun ile ayrıca "mahkeme tarafından uzlaştırmayı" düzenleyen CMK' nın 254. maddesi de yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklikle kurumun adı da uzlaştırma olarak değiştirilmiş; isimlendirme sorunu çözümlenerek genel anlamda hukuki terminolojide

⁹ Seydi Kaymaz/Hasan Tahsin Gökcan, Uzlaşma ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007, s.46.

¹⁰ Nuri Berkay Özgenç, Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaşma, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2015, s.10-11.

¹¹ Mustafa Serdar Özbek, "Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 54, Sayı: 3, Eylül 2005, s. 295.

¹² Dieter Dölling, "İşlenen Suç Nedeniyle Suç Faileri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk(Mediation)", çev. Sulhi Dönmezer, Yenisey Feridun, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, İstanbul, 2005, s.17; Özbek, "Uzlaştırma", s.295.

¹³ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(RG 2.12.2016 Sayı :.29906)

birlik sağlanmıştır. 6763 sayılı kanun ile birlikte CMK' nın 253. maddesinin başlığı "uzlaştırma" olarak değiştirilmiş ve bu değişiklik kurumun "uzlaştırma" terimi ile ifade edileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak CMK ve Yönetmelik'te hem uzlaşma hem de uzlaştırma kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Nitekim CMK' nın 254. maddesi "mahkeme tarafından uzlaştırma" CMK' nın 255. maddesinde ise "birden çok fail bulunması halinde uzlaşma" başlıkları kullanılmıştır. Kanun ve Yönetmelik'teki kullanımlar incelendiğinde kavramlar bakımından bir karışıklık söz konusudur. Yönetmeliğin tanımlar başlıklı maddesi incelendiğinde uzlaştırmanın süreci, uzlaşmanın ise sonucu ifade eder şekilde kullanıldığı düşünülmektedir¹⁴.

Değişiklik, ulaşılmak istenen pozitif amacı gösteren ve uzlaşmama olasılığını dışlayan uzlaşma kavramı yerine sürecin olumlu/olumsuz sonuçlanma ihtimallerini gösteren uzlaştırma kavramının kullanılması bakımından pozitif bir gelişme olarak karşılanmıştır¹⁵.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda uzlaştırmanın doğrudan tanımı yapılmamıştır. 2017 tarihli Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği¹⁶ 4. maddesinde uzlaşma, uzlaştırma ve uzlaştırmacı kavramlarının tanımları yapılmıştır.

Yönetmeliğe göre uzlaşma; "uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını ifade eder" (Yön. m.4/1-j).

Yönetmeliğe göre uzlaştırma; "uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade eder" (Yön. m.4/1-k).

¹⁴ Mustafa Ruhan Erdem/Ferda Eser/Pakize Pelin Özşahinli, 100 Soruda Uzlaştırma, 2. Baskı, Ankara, 2017, s.6.

¹⁵ Meral Ekici Şahin/Kürşat Yemenici, "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:13, Sayı: 1 (Mayıs 2018), s.448.

¹⁶ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, RG 5.8.2017 Sayı : 30145, bundan sonra Yönetmelik olarak anılacaktır.

Yönetmeliğe göre uzlaştırmacı ise; “şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi ifade eder” (Yön. m.4/1-1).

Uzlaşma/uzlaştırma kavramının öğretide pek çok tanımı yapılmıştır.

Centel/Zafer’e göre uzlaşma, “*mağdur, iddia, savunma ve yargının belirli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini ifade eden bir kavramdır*”¹⁷.

Öztürk, uzlaştırmayı “*uzlaşma kapsamındaki bir suç nedeniyle başlatılan ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında, uzlaşma bürosunda görevli C. Savcısı tarafından uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişinin şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar göreni, varsa mağdurun zararının giderilmesine, şüpheli veya sanığın da yargılamanın sonuçlarından kurtulmasına yönelik olarak uzlaştırmak için bir araya getirilmesi suretiyle uyuşmazlığın yargı dışı yolla çözümünü amaçlayan bir kurum*”¹⁸ olarak tanımlamıştır.

Şahin’e göre “*anlaşma, uyuşma, pazarlık, pazarlıklı adalet, sulh gibi kavramlarla da ifade edilen uzlaşma, ceza muhakemesinde sujeler arasındaki işbirliğinin bir çeşididir; uzlaşmada amaç, bir yargılama kararına ulaşılmamasını sağlamak değil, tarafların işbirliği hâlinde belirli bir sonucu elde etmeyi denemeleridir*”¹⁹.

Ünver/Hakeri, uzlaşmayı “*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile kanunda belirtilen bazı suçlarda şüphelinin veya sanığın edimini yerine getirmeyi, mağdurun/suçtan zarar görenin de bununla yetinmeyi kabul etmesi halinde, soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı veya kamu davasını açılmasının ertelenmesi kararı verilmesini; kovuşturma aşamasında davanın düşmesi*

¹⁷ Nur Centel/Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Bası, İstanbul, 2017, s.535; Hamide Zafer, “Ceza Muhakemesinde Fail-Mağdur Uzlaşması(TCK m.73/8)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2006/2, s.728.

¹⁸ Bahri Öztürk/ Durmuş Tezcan/ Mustafa Ruhan Erdem/ Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan/ Özdem Özyadın/ Efser Erden Tütüncü, *Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2017, s.59.

¹⁹ Cumhuriyet Şahin, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, Cilt:6, Sayı:1-2, 1998, s.222.

veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını sağlayan müessese²⁰” olarak tanımlamaktadır.

Yenisey/Nuhoğlu’na göre uzlaştırma, ”soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan, ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan düzenini tarafların barışması yoluyla yeniden ihdas eden, mağdurun zararını da gidermek suretiyle, adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurum”²¹; uzlaşma, “cezaî bir uyumsuzluğun mahkeme dışında; fakat adil ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir biçimde halledilmesidir”²².

Erdem/Eser/Özşahinli uzlaştırmayı, ”uzlaştırma kapsamındaki bir suç nedeniyle başlatılan ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında, uzlaştırma bürosunda görevli Savcısı’nın onayıyla görevlendirilen kişinin şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar göreni, hem kendi aralarında hem de toplumla barıştırmasını ve varsa mağdurun zararının giderilmesine, şüpheli veya sanığın da yargılamanın sonuçlarından kurtulmasına yönelik olarak anlaştırmak için bir araya getirilmesi suretiyle uyumsuzluğun yargı dışı yolla çözümünü amaçlayan bir süreç”²³ olarak tanımlamaktadır.

Kaymaz/Gökcan uzlaşmayı “özünde, suçtan doğan zararın kısmen veya tamamen giderilmesi üzerinde fail ile mağdurun anlaşmaları veya bağımsız bir arabulucu tarafından anlaştırılmaları halinde ceza soruşturması ve kovuşturmasının sona erdirilmesi”²⁴ olarak tanımlamaktadır.

Özgenç’e göre uzlaştırma “uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle yürütülen bir ceza soruşturma veya kovuşturmasının, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören kişinin, mevzuatta öngörülen usul ve hükümlere uygun olarak tarafsız bir uzlaştırmacı aracılığı ile anlaştırılmaları suretiyle bitirilmesidir”²⁵.

²⁰ Yener Ünver/ Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Ankara, 2016, s.746.

²¹ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e. s.834

²² Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005, s.247.

²³ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s., s.21.

²⁴ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.46.

²⁵ Özgenç N.B., a.g.e, s.11.

Yerdelen'e göre uzlaştırma, "mevzuatta belirtilen suçlarla ilgili olarak, yine kanunda ve yönetmelikte belirtilen şartları haiz, bağımsız ve tarafsız bir uzlaştırmasının gözetimi altında, mağdur veya suçtan zarar görenle şüpheli veya sanığın özgür iradeleriyle anlaşılmalari sürecidir²⁶." "uzlaştırma, uzlaştırmasının başkanlığında yürütülen süreci ifade ederken, uzlaşma bu süreç sonucunda ya da uzlaştırmacı olmaksızın taraflar arasında yürütülen görüşmeler sonucunda varılan anlaşmayı ifade etmektedir²⁷."

Yurtcan, uzlaşmayı, "suçtan doğan zararın tamamen veya bir kısmının giderilmesi veya mağdur veya suçtan zarar görenin meşru talebinin şüpheli veya şüphelilerin karşılması üzerine şüpheli veya şüpheliler ile suçtan zarar görenin tarafsız bir uzlaştırıcı tarafından uzlaştırılmaları ve bunun sonucu olarak da soruşturma veya kovuşturmanın yapılmaması veya başlamış olan soruşturma veya kovuşturmanın sona ermesi"²⁸ olarak tanımlamıştır.

1.1.2. Hukuki Nitelik

Uzlaşma kurumu ceza uyuşmazlığının geleneksel ceza yargılaması dışında çözüme kavuşturulmasını sağlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edilmektedir²⁹.

Ceza muhakemesi hukuku açısından değerlendirildiğinde uzlaştırmasının fonksiyonu ne iddia ne savunma ne de uyuşmazlığın esası değerlendirilmediği için yargı görevidir; ancak uyuşmazlığın parasal/maddi yönünün uzlaştırılmasından hareketle yargılama benzeri bir görev olduğu belirtilmiştir³⁰. Bu bakımdan bir ceza uyuşmazlığında devletin yargılama yetkisinin dışına çıkılarak uyuşmazlığın yargı dışı mekanizmalar ile çözüme kavuşturulması söz konusu olduğundan uzlaştırma

²⁶ Özbek, Mustafa Serdar, Cüni, Orhan, Özcan, Merve, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara, 2018, s.20.

²⁷ Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.19.

²⁸ Erdener Yurtcan, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 4. Bası, İstanbul, 2005, s.722.

²⁹ Özgenç N.B., a.g.e, s.227.

³⁰ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.834."

teknik anlamda bir ceza soruşturma veya kovuşturma işlemi olarak kabul edilmemektedir³¹.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Doktrinde savunulan bir görüş; kamu davasının açılmasını önlemesi veya açılmış olan kamu davasının ortadan kalkmasını sağlaması etkilerinden hareketle uzlaştırmayı bir muhakeme engeli³² ya da bir dava şartı³³ olarak nitelendirmektedir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre uzlaştırma yolunun tüketilmiş olması bir muhakeme şartıdır. Yargıtay da vermiş olduğu çeşitli kararlarda uzlaşmanın bir kovuşturma şartı olduğunu belirtmiştir³⁴. Uzlaştırma kapsamında olan bir suçta bu usul uygulanmadan iddianame düzenlenmesi CMK' nın 174. Maddesinde düzenlendiği üzere iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul edilmektedir³⁵.

Uzlaştırmanın bir ceza hukuku kurumu mu, bir ceza muhakemesi hukuku kurumu mu, yoksa hem ceza hukuku kurumu hem de ceza muhakemesi hukuku kurumu niteliğini taşıyan karma bir kurumu mu olduğu konusu da doktrinde tartışmalı olan hususlardandır.

Bir görüşe göre; uzlaştırma, bu kapsamdaki suçlarda denenmemiş olması bir iddianamenin iadesi sebebi ve kovuşturma engeli (muhakeme şartı) olan gerçekleşmesi halinde soruşturma ve kovuşturmayı sona erdiren yeni bir ceza

³¹ "... Uzlaşma teklifinin bir 'soruşturma işlemi' olmaması ve uzlaşma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirilebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedenleriyle, kanun koyucunun, uzlaşma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır..." Yargıtay 4.C.D., 31.01.2007 tarih ve E.: 2006/9889, K.: 2007/970. Sayılı kararı(Kaymaz/Gökcan, a.g.e.,s.50, dn.19). Soygüt/Arslan, a.g.e, s.80-81, Ekici Şahin/Yemenici, a.g.m, s.453

³² Şahin, Muhakeme, s.78.Centel/ Zafer, Muhakeme, s. 536; Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.834; Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.22-23.

³³ Centel/ Zafer, Muhakeme, s. 536; Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s. 50; Şahin, Muhakeme, s. 78.

³⁴ "... Uzlaşma bir kovuşturma şartı olduğundan, uzlaşma kapsamında kalan suç yönünden uzlaşma işlemi yapılmalı, sonucuna göre hüküm kurulmalıdır." Yargıtay 7.C.D. 23.12.2008 tarih ve E.: 2006/8806, K.: 2008/22324 sayılı kararı (Sezer, a.g.e, s.57, dn.139). "... şikâyete bağlı bulunması ve zarar görenin gerçek kişi olması nedeniyle uzlaşma kapsamında kaldığı ve uzlaşma da bir kovuşturma şartı olduğundan öncelikle 5237 sayılı yasanın 7/2 maddesi de nazara alınarak 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 255. maddeleri gereğince uzlaştırma işlemi yapılması, sonuçsuz kalması hâlinde lehe olan yasaya göre hüküm kurulması gerektiğinin düşünülmemesi..." Yargıtay 5.C.D. Tarihsiz, E.: 2006/13895, K.: 2007/395. (Sezer, a.g.e, s.57, dn.139).

³⁵ Sezer, a.g.e, s.56; Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.834.

muhakemesi kurumu kabul edilmektedir³⁶. Bu görüşte muhakeme şartlarının düzenlendikleri kanuna bakılmaksızın birer ceza muhakemesi kurumu olduğu kanaati hakimdir³⁷.

Doktrindeki başka bir görüşe göre ise; uzlaşma devletle suçlu arasında bulunan cezalandırma ilişkisini ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edildiğinden yansımaları ceza muhakemesinde de görülmekle birlikte esas bakımından bir ceza hukuku müessesesi olarak nitelendirilmiştir³⁸.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre; faille devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirdiği için ceza hukuku kurumu, muhakemeyi engellemesi bakımından da ceza muhakemesi hukuku kurumu özelliği taşıyan uzlaştırma karma nitelikli bir kurum olarak kabul edilmektedir.³⁹ Yargıtay da uzlaştırmayı “*soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku kurumu*” yani karma nitelikli bir kurum olarak kabul etmektedir⁴⁰.

³⁶ Şahin, Muhakeme, s.78.

³⁷ Şahin, Muhakeme, s.46. "1- Kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda usul hukuku kurumu, 2- Açılmış kamu davasının ortadan kaldırılması durumunda ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğurduğundan suç hukuku kurumu"dur. Prof. Dr. Feridun Yenisey'e göre; "uzlaşma, cezai bir uyumsuzluğun mahkeme dışında fakat adil ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir biçimde halledilmesidir. Maddi ceza hukuku açısından davayı düşüren sebeplerdendir" (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 2005/s. 247). Uzlaşma ve Önödeme isimli kitapta ise, "uzlaşma devletle kişi arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi itibariyle bir maddi ceza hukuku, suç hukuku kurumudur" denilmektedir. (Seydi Kaymaz-Hasan Tahsin Gökcan, Ankara 2005, s. 74) Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesinin 5560 sayılı değişiklikten önceki hükümleri suça sürüklenen sanık lehine olduğundan, 5560 sayılı Kanunun 41. maddesiyle yapılan değişikliğin uygulanmasıyla ilgili olarak usul hükümleri aksine suç tarihi itibariyle lehe-aleyhe değerlendirmesi de söz konusu olacağından, tek bu nedenle bile maddi hukuk kapsamındaki bir müessese söz konusudur..." (YCGK 6.11.2007 tarih ve E. 2007/6-212 K. 2007/229 sayılı kararı)

³⁸ Zeki Hafizoğulları, "5237 S. Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, S.:3(Temmuz 2006), s.35.

³⁹ Centel/ Zafer, Muhakeme,, s. 536; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.52-53; Sezer,a.g.e, s.58; Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.22-23. "biçimi itibariyle bir ceza yargılaması müessesesi olduğu açık ise de sonuçları itibariyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiği tartışmasızdır." Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.746.

⁴⁰ "Uzlaşmayı;

a- Kamu davasının açılmasını engelleyen uzlaşma ve

b- Usulüne uygun olarak açılmış kamu davasının, taraflarının iradelerine uygun olarak çözümlenmesini sağlayan uzlaşma, şeklinde bir tasnife tabi tutmak mümkündür. Uzlaşmayla failin cezalandırılması olanağı ortadan kalktığından, bu kurum ceza ilişkisini düşüren bir hâl olarak da nitelendirilebilir. Bu nedenle uzlaşma; bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise fail ile devlet arasında ceza ilişkisini sona erdirdiğinden ceza hukuku kurumu olup, ceza ilişkisi, usulî bir işlem nedeniyle yani muhakemeye devam edilemediği için sona erdiğinden uzlaşmanın muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin her durumda öne çıktığı söylenebilir.

Bir diğ er görüş te uzlaşt ırma ceza ilişkisi usuli bir işlem nedeniyle sona erdiğ i için muhakeme hukuku kurumu olma niteliğ i ağır basmaktadır⁴¹. Fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi ancak uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde sona ermekte, olumsuz sonuçlanması halinde ise yargılamaya devam edilmektedir.

Uzlaş ırmanın hukuki niteliğ inin tespiti uzlaş ırmaya ilişkin kanunların zaman bakımından uygulanması bakımından önem taş ımaktadır.

Uzlaş ırmanın karma nitelikli bir kurum olduğunu kabul eden yazarlar maddi ceza hukukuna ilişkin zaman bakımından uygulama kurallarının uygulanacağını;

Uyuşmazlığın çözümü için, CMK'nın 253. maddesine, 6763 sayılı Kanun ile eklenen 24 ve 25. fıkraların, karma bir yapıya sahip olan uzlaşmanın hangi boyutuna ilişkin olduğunun tespiti gerekmektedir. 6763 sayılı Kanun'un uyuşmazlık konusunu ilgilendiren fıkralarının gerekçesinde; söz konusu yasal değ işikliğ in uzlaş ırmanın yöntemine ilişkin olduğ u ve bu değ işikliklerle uzlaş ırma kurumunun başarısını olumsuz etkileyen sakıncaların giderilmesinin ve bu alanın disipline edilmesinin amaçlandığı vurgulanmıştır. CMK'nın 253 maddesinin 18 fıkrasında ise uzlaş ırma girişiminin sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaş ırma yoluna gidilemeyeceğ i belirtilmiştir. Bu durumda soruşturma evresinde tarafların kabul etmemeleri nedeniyle sonuçsuz kalan uzlaş ırmanın maddi ceza hukuku boyutunu ilgilendirmeyen, münhasıran uzlaş ırma yöntemine yönelik olması nedeniyle usule ilişkin olduğ u konusunda kuşku bulunmayan değ işikliğ in, derhal uygulama ilkesinin zorunlu bir gereğ i olarak daha önce usulüne uygun olarak yerine getirilmiş olan uzlaş ırma girişimine ilişkin işlemlerin yenilenmesini gerektirmediğ i kabul edilmektedir.” (Ceza Genel Kurulu 25.10.2018 tarih ve 2018/394 E. , 2018/478 K.sayı kararı)

“...suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki çekişmeyi bir uzlaş ırmacının girişimiyle kısa zamanda tarafların özgür iradeleriyle ve adli merciler daha fazla meşgul edilmeden sonuçlandırmayı amaçlayan uzlaş ırmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması” (Yargıtay 19. C.D. E. 2015/30419, K. 2018/1718 T. 20.2.2018) “...Taksirle yaralama ve trafik güvenliğ ini tehlikeye sokma suçlarının sanığın tek bir eylemi ile meydana geldiğ i, taksirle yaralama suçunun zarar, trafik güvenliğ ini tehlikeye sokma suçunun tehlike suçu olduğ u, zarar suçunun oluştuğ u durumda, artık trafik güvenliğ ini tehlikeye sokma suçundan ceza verilemeyeceğ i, taraflar arasında uzlaşmanın gerçekleşmesi nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş olması karşısında ise uzlaşma ile fail ve mağdur arasında zararın giderilmesi konusunda anlaşma sağlanmış olmakta ve uzlaşma kurumu, uyuşmazlığı hukuki ve cezai tüm sonuçları ile ortadan kaldırmakla, böylece devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisi sona ermekte ve fail cezalandırılmaktan kurtulmaktadır” (Yargıtay 12. C.D. 21.06.2016 tarih ve E.2016/3846, K.2016/10635 sayılı kararı);

“Çağdaş ceza hukuku anlayışında her suçun ilk ve öncelikli mağduru kamudur. Bu kabule dayalı olarak işlenen suçlar sebebiyle kamu adına soruşturma ve kovuşturma yapılması asıl kuraldır. Suçtan zarar gören mağdurun iradesinin esas alınması, yani bir kısım suçların soruşturma ve kovuşturmasının şikayet koşuluna bağlanması ise istisnadır. Herhangi bir suçu açısından açık bir düzenlemeye yer verilmediğ i sürece soruşturma ve kovuşturmanın şarta bağlı olduğ u kabul edilemez. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 25.09.2007 tarih ve 2007/6-189E. 2007/188 K. sayılı kararında da belirtildiğ i gibi uzlaşma kurumu düzenleniş i ve sonuçları bakımından hem maddi hem de usul hukuku kurumu özelliklerini taşıyan karma nitelikli bir kurumdur. CMK' nın 253. maddesinde düzenlenen uzlaş ırma Kurumu da, tüm suçlar açısından değil ayrık bazı suçlar açısından düzenlenmiştir ve uzlaş ırma açısından temel kural soruşturma ve kovuşturması şikayete bağlı suçların uzlaş ırmaya tabi olduğ udur.” (Yargıtay 19. C.D. 19.12.2016 tarih ve E.2016/10389, K.2016/23683 sayılı kararı) benzer yönde YCGK, 06.11.2007 tarih ve E.2007/6-212, K.2007/229 sayılı kararı; YCGK, 30.10.2007 tarih ve E.2007 /4-200, K.2007/219 sayılı kararı

⁴¹ Centel/ Zafer, Muhakeme, s. 536; Zafer, Fail-Mağdur Uzlaşması, s.125; Kaymaz/ Gökcan, s. 50; Özgenç, N.B., s. 146; Ekici Şahin/ Yemenici, a.g.m, s.455.

dolayısıyla uzlaştırmaya ilişkin kanunlarda lehe kanun uygulamasının mümkün olabileceği kabul etmektedir⁴². Uzlaştırmanın ceza hukuku kurumu olarak kabulü halinde de bu hususun geçerli olacağı açıktır.

Uzlaştırmanın ceza muhakemesi kurumu olma niteliğinin ağır bastığını kabul eden yazarlar, uzlaştırma bakımından ceza muhakemesi hukukuna ilişkin zamana bakımından uygulama kurallarının uygulanacağını; dolayısıyla derhal uygulama ilkesinin geçerli olduğunu kabul etmektedirler⁴³. Derhal uygulama ilkesinin haksızlıklara neden olma ihtimalinde geçiş dönemlerinde istisnai hükümler konulması ya da uygulamanın adalet, kazanılmış hak ve eşitlik gibi prensiplerle yumuşatılması önerilmektedir⁴⁴.

Uzlaştırmanın hukuki niteliğinin tespiti kıyas yasağı bakımından da önem arz etmektedir. Ceza muhakemesi hukukunda belirli istisnalar dışında kıyas serbestisi varken, maddi ceza hukukunda kıyas yasağı vardır. Kurumun karma nitelikte olduğunu kabul eden yazarlarca uzlaştırmanın kapsamını kıyas yoluyla daraltmak veya genişletmek mümkün değilken, uzlaştırmanın usulünde kıyasın mümkün olacağı belirtilmiştir⁴⁵. Uzlaştırmanın muhakeme hukuku kurumu olduğunun kabulü halinde ise kıyasın serbest olduğunu kabul etmek gerekecektir.

1.2.ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU OLARAK UZLAŞTIRMA

1.2.1.Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu

Suç işlenmesiyle birlikte faille devlet arasında kurulan ceza ilişkisi nedeniyle devletin ceza uyuşmazlığını muhakeme ederek faili yasalarla belirlediği sınırlar içinde cezalandırması, failin de işlediği suçun cezasına katlanması beklenmektedir⁴⁶. Ceza uyuşmazlıklarının muhakemesinde temel amaç, tarihi süreç içerisinde önce suçluların cezalandırılması sonra sanığın korunması aşamalarından geçerek son

⁴² Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s. 146- 147; Özgenç, N.B., a.g.e, s. 247.

⁴³ Şahin, Muhakeme, s.46-47,78; Ekici Şahin/ Yemenici, a.g.m, s.455.

⁴⁴ Centel/Zafer, Muhakeme, s.56-59.

⁴⁵ Yerdelen, a.g.e, s.22-23.

⁴⁶ Centel/Zafer, Muhakeme, s.4-7.

olarak maddi gerçeğin araştırılması olarak değişme ve gelişme göstermiştir⁴⁷. Bütün uyuşmazlıkların devlet tarafından çözülmesinin beklenmesi devletin yargı organlarının yoğun bir iş yükünün altına girmeleri ve uyuşmazlıkların makul sürede çözümlenememesi gibi çeşitli sonuçları da beraberinde getirmektedir. Bu durum cezanın da dahil olduğu tüm uyuşmazlıkların çözümünde mahkemelerce gerçekleştirilen klasik yargılamaya seçenek oluşturan ve adalete etkin şekilde ulaşmayı sağlayan yeni yöntem arayışlarına neden olmuştur.⁴⁸ Bu arayışlar neticesinde uyuşmazlıkların yargı eliyle değil uzlaşmayla çözümünü amaçlayan, dava yolunun neden olduğu sorunlara çözüm getirme temel düşüncesiyle Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Alternative Dispute Resolution-ADR) olarak anılan yeni yöntemler ortaya çıkmıştır⁴⁹. Uyuşmazlıkları şartların elverdiği ölçüde yargı dışında ve barışçıl usullerle sonuçlandıran alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri felsefesi bakımından onarıcı adalet uygulamalarıyla benzerlik göstermektedir⁵⁰.

Alternatif uyuşmazlık çözümünün, temel olarak “çözüme ulaşmada tarafsız üçüncü kişilerin müdahalesinin etkili olması, tarafların iradesi ile veya devlet yada tahkim yargısı devam ederken tarafların talebi ya da hakim/hakemin inisiyatifi ile başvurulabilme ve ulaşılan çözümün kural olarak bağlayıcı olmaması gibi belirleyici unsurlar taşıyan yöntemler” olarak nitelendirilmektedir⁵¹. Alternatif uyuşmazlık çözümü, masraflardan ve zamandan tasarruf sağlamak, uyuşmazlığın konusu hakkında uzman kişiler tarafından incelenme olanağı sağlamak ve tarafların uyuşmazlığın çözümü sürecine doğrudan ve sonuca etkili olabilecek şekilde katılımını sağlamak gibi yararları bulunmaktadır⁵². Gönüllülük esasına dayanan bu yöntemlerde tarafların menfaatleri üzerinde yoğunlaşılması neticesinde her iki tarafın da kazançlı çıkacağı daha esnek ve ılımlı çözümler ortaya çıkmaktadır⁵³. Gizlilik ilkesi alternatif uyuşmazlık çözümü bakımından olumlu bir etkiye sahiptir.

⁴⁷ Centel/Zafer, Muhakeme, s.6-7.

⁴⁸ Tamer Soysal, *Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Yayına Hazırlayan Feridun Yenisey, Arıkan Yayınevi, 2005, s.203-204.

⁴⁹ Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s.236-240.

⁵⁰ Özgenç N.B., s.45; Soygüt Arslan, *Uzlaşma Kurumu*, s.22-23.

⁵¹ İbrahim ÖZBAY, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, *Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:10, Sayı:3-4, 2006, s.463-464.

⁵² Alternatif uyuşmazlık çözümünün yararları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek, *a.g.e*, s.284-331.

⁵³ Özbek, *a.g.e*, s.286-289

Alternatif uyuşmazlık çözümü önemli hukuki konuların tüm yönleriyle aydınlatılmasında yeterli olmaması, tarafların güven konusunda eksiklikler taşıması, genellikle tarafları birbirine ekonomik olarak denk olmayan veya çok taraflı ya da büyük mali değer taşıyan uyuşmazlıklarda uygulama güçlüğü bakımından olumlu bir yöntem olarak değerlendirilmemektedir⁵⁴. Hukuk danışmanlarınca olumsuz karşılanması, gizli bilgi ve belgelerin korunmasında yeterli korumaya sahip olmaması, taraflarca bu yöntemlere başvurunun zayıflık belirtisi olarak algılanabilmesi, özellikle hasım taraflar arasında uygulama güçlüğü ve kötüye kullanılma olasılığı gibi hususlar alternatif uyuşmazlık çözümünün uygulanmasının önündeki engeller olarak gösterilmiştir⁵⁵.

1.2.2. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

Alternatif çözüm yollarının en yaygın çeşitleri müzakere, kısa duruşma, tarafsız ön değerlendirme, vakıaların saptanması, kısa jüri yargılaması, tahkim ve uzlaştırma olarak kabul edilmektedir⁵⁶.

Müzakere (negotiation), tarafların avukat yardımını alarak ya da almadan bir araya gelerek görüşmesi, birbirlerine durumlarını izah ederek uyuşmazlıklarını çözmeyi amaçladıkları klasik bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlanmaktadır⁵⁷.

Müzakerede esas olarak taraflar ve varsa avukatları yargılama aşamasından önce gönüllü bir çözüm arayışına girmektedir⁵⁸. Yaygın olmamakla birlikte tarafsız üçüncü kişi görüşünden de yararlanılması mümkündür⁵⁹. Müzakerenin diplomaside devletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde başvurulan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu belirtilmektedir⁶⁰. Türk Ceza Hukuku'nda kanunen düzenleme altına

⁵⁴ Alternatif uyuşmazlık çözümünün önündeki engeller konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek, *a.g.e.*, s.332-342.

⁵⁵ Özbek, *a.g.e.*, s.337-342.

⁵⁶ Soygüt Arslan, *Uzlaşma Kurumu*, s.35.

⁵⁷ Özgenç N.B., *a.g.e.*, s.55; Soysal, *a.g.e.*, s.212; Soygüt Arslan, *Uzlaşma Kurumu*, s.35; Yerdelen Erdal, Özbek Mustafa Serdar, Altuntaş Şeyda, Boz Burak, Erdem Dilek Özge, Yılmaz Berna Ayyaş, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.53.

⁵⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, *a.g.e.*, s.53.

⁵⁹ Soygüt Arslan, *Uzlaşma Kurumu*, s.35; Soysal, *a.g.e.*, s.212.

⁶⁰ Soygüt Arslan, *Uzlaşma Kurumu*, s.36; Soysal, *a.g.e.*, s.212.

alınmamış olmakla birlikte müzakere yönteminin şikayete bağlı suçlarda şikayetten vazgeçme veya şikayetin geri alınması hususlarında taraflar arasında kullanılma imkanının bulunduğu kabul edilmektedir⁶¹.

Arbuluculuk (Mediation), Amerikan Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Danışma Kurulu (National Alternative Dispute Resolution Advisory Council) tarafından “uyuşmazlık içindeki tarafların-uyuşmazlığın içeriğine veya çözüme ilişkin belirleyici etkisi olmayan fakat sürece ilişkin olarak tavsiyede bulunma veya karar verme yetkisi bulunan bir uyuşmazlık çözümü uygulayıcısı (arbulucu) yardımı ile- uyuşmazlık konularının belirlenmesi, çözüm önerileri üretilmesi, alternatiflerin değerlendirilmesi ve bir anlaşmaya varılması için çaba harcamalarını içeren bir süreç” olarak tanımlanan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoludur⁶².

Arbuluculuk, tarafların uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturma yönünde aktif bir iradelerinin olduğu ve genellikle tarafların veya tarafların vekilleri arasında görüşmelerin bir sonuca varmaması, tıkanması durumlarında başvurulmuş bir yöntemdir⁶³. Arbuluculuk yöntemine dava öncesinde veya sonrasında başvurmak mümkündür⁶⁴. Bu yöntemde arbulucu, uyuşmazlık konusunda tarafları bağlayıcı hüküm veren, tarafların yerine karar veren bir kişi değil tarafları bir araya getiren, onlara rehberlik eden objektif bir dinleyici, tarafsız bir üçüncü kişi olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁵.

Kısa Duruşma (Mini Trial), uyuşmazlığın tarafların avukatları, uyuşmazlık konusunda uzman bir tarafsız üçüncü kişi ve yöneticilerden oluşan bir ekip tarafından ele alınıp incelendiği, gönüllülük esasına dayanan ve kural olarak alınan kararların bağlayıcı olmadığı bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁶⁶. Kısa duruşma, teknik olarak bir duruşma olmamakla birlikte tarafların uyuşmazlığı ortaya koyarak iddia ve savunma yapma imkanlarının bulunması dolayısıyla bu şekilde

⁶¹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.54.

⁶² David Spencer/ Michael Brogan, Mediation Law and Practice, New York, 2007, s.9 (aktaran Özgenç N.B., a.g.e, s.55.)

⁶³ Özgenç N.B., a.g.e, s.56; Soygüt Arslan, a.g.e, s.37.

⁶⁴ Özgenç N.B., a.g.e, s.57; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.54.

⁶⁵ Özbay, a.g.m, s.465.

⁶⁶ Gülgün Ildır, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.108; Özgenç N.B., a.g.e, s.62; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.58.

isimlendirilmektedir⁶⁷. Bu usulde uyuşmazlığın çözümü konusunda alınan kararlar taraflarca kararlaştırması halinde bağlayıcı olabilmektedir⁶⁸. Kısa duruşma yöntemi, arabuluculuk, uzlaşma ve ihtiyari tahkim yöntemlerin özelliklerini içeriğinde barındıran karma bir yöntem olarak görülmektedir⁶⁹. Bu yöntem, özellikle çok taraflı, büyük çaplı, ve karmaşık yapıdaki ticari uyuşmazlıklar için gizlilik içinde ve kısa sürede çözüm üretilmesi bakımından uygun olan bir yöntem olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

Tarafsız Ön Değerlendirme (Early Neutral Evaluation), uyuşmazlığın henüz başlangıcında tarafsız ön değerlendirmecinin tarafların uyuşmazlık hakkında verdiği kısa bilgilerden yola çıkarak uyuşmazlığın ortaya çıkışı ve muhtemel sonuçları hakkında taraflara yeni bir bakış kazandırmayı hedefleyen bir değerlendirme yaptığı kural olarak bağlayıcı olmayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁷¹. Bu yöntem karmaşık yapıdaki uyuşmazlıklarda başlangıç aşamasında tercih edilmesi ve değerlendirmenin yüzeysel olması bakımından yetersiz olsa da özellikle tazminat konulu uyuşmazlıklarda uygun bir çözüm yolu olarak değerlendirilebilecektir⁷².

Vakıaların Saptanması (Fact Finding), tarafların belirlediği tarafsız ve bağımsız uzman kişi ya da kurul tarafından uyuşmazlığın kaynağını oluşturan maddi vakıa veya olguların, tespiti ve açıklığa kavuşturulması amacıyla yürütülen kural olarak bağlayıcılığı olmayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁷³. Vakıaların saptanması yöntemi uyuşmazlığın henüz başlangıcında yapılan tarafsız ön değerlendirme yönteminden farklı olarak daha sonraki süreçte ve uyuşmazlığın daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak incelenmesini gerektirmektedir⁷⁴. Bu inceleme neticesinde hazırlanan öneri içerebilen rapor dava yoluna başvurulacak yargılama yapılması halinde ortaya çıkacak olası sonuçlar hakkında yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir⁷⁵. Bu yöntem daha çok “hisse senetlerinin değerlerinin tespiti,

⁶⁷ Özgenç N.B., a.g.e, s.58; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.59.

⁶⁸ Ildır, a.g.e, s.111; Soysal, a.g.e, s.213.

⁶⁹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.59.

⁷⁰ Ildır, a.g.e, s.109; Özgenç N.B., a.g.e, s.63; Özbay, a.g.m, s.470.

⁷¹ Ildır, a.g.e, s.83; Özgenç N.B., a.g.e, s.63; Özbay, a.g.m, s.467; Soysal, a.g.e, s.284.

⁷² Özgenç N.B., a.g.e, s.60; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.60.

⁷³ Ildır, a.g.e, s.78; Özbay, a.g.m, s.468-469; Özgenç N.B., a.g.e, s.60; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.60-61.

⁷⁴ Ildır, a.g.e, s.78; Özbay, a.g.m, s.469; Özgenç N.B., a.g.e, s.60; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.61.

⁷⁵ Ildır, a.g.e, s.80; Özgenç N.B., a.g.e, s.60.

şirket birleşme ve ayrılmalarında fiyat ayarlanması, sigorta, petrol, gaz projelerinde ortak hisse değerlerinin tespiti, inşaat sözleşmelerinde metraj hesaplamaları” gibi ticari uyuşmazlıklarda objektif değerlendirmeler içerdiği ve ilgili raporların gizliliğini koruma imkanı sağladığı için tercih edilmektedir⁷⁶

Kısa Jüri Yargılaması (Summary Jury Trial), uyuşmazlığın devlet yargısına taşınmasından önce oluşturulan jüri önünde tarafların iddialarını açıkladığı jürinin de söz konusu uyuşmazlık hakkında bağlayıcı olmayan bir sonuca vardığı alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁷⁷. Bu yöntemde taraflar uyuşmazlık konusunun yargıya taşınması halinde jürini nasıl bir sonuca varacağı hususunda fikir sahibi olmaktadır. Yöntem zamandan ve masraflardan tasarruf imkanı sağlasa da tüm yönleriyle klasik anlamda bir yargılama yapılması söz konusu olmayıp tavsiye bir karar ortaya çıkmaktadır⁷⁸.

Savcı-Sanık Pazarlığı⁷⁹(Plea Bargaining), sanık ile savcı arasında sanığın suçluluğunu kabul etmesi ya da ceza adalet sistemine bir yardımda bulunmayı taahhüt etmesi şartıyla başlayan bir süreç ve sonucunda anlaşmayı içeren bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁸⁰. Suçlama pazarlığı (Charge bargaining), Suçlama sayısı pazarlığı (Count bargaining) ve Ceza pazarlığı (Sentence bargaining) türlerinden bir ya da birkaçının kullanılması suretiyle uygulanmaktadır⁸¹. Sanığın ceza adalet sisteminde maruz kalacağından daha hafif bir tepki almak, mahkeme önüne çıkmamak ve savcıların ise suç ikrarı elde etmek gayesiyle hareket ettikleri süreçte klasik bir yargılamaya oranla bazı olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır⁸². Savcı-sanık pazarlığının hızlı ve kesin çözüm sağlaması, daha az masraf ve zaman gerektirmesi, organize suçlarla mücadelede etkili bir araç olması, dava sayısını azaltarak pek çok uyuşmazlığın kovuşturmayla taşınmaması bakımından etkin

⁷⁶ Özgenç N.B., a.g.e, s.62.

⁷⁷ Özgenç N.B., a.g.e, s.67-68; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.62.

⁷⁸ Özbay, a.g.m, s.471; Özbek, Adalet Ulaşma, s.141.

⁷⁹ Kurumun savcı-sanık pazarlığı, dava pazarlığı, ceza pazarlığı, itham pazarlığı, iddianame pazarlığı gibi çeşitli kavramsallaştırmaları ve ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Solmaz Balo/Ekrem Çetintürk, "Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı- Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1-2, 1247-1292; Pınar Bacaksız, “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2008, Sayı: 7, s.151-170; Enver Kaşlı, *Ceza Adalet Sisteminde İtham Pazarlığı*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.

⁸⁰ Balo/Çetintürk, a.g.m, s.1247-1248.

⁸¹ Balo/Çetintürk, a.g.m, s.1248.

⁸² Balo/Çetintürk, a.g.m, s.1248; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.63.

kovuşturmayaya imkan sağlaması, devlet bakımından önemli bir sorun olan ispat hukukunu kolaylaştırması, gizlilik bakımından etkili bir araç olması ve tutuklu yargılama sorununa bir alternatif getirmesi gibi ceza adalet sistemine olumlu katkılarının bulunduğu belirtilmiştir⁸³. Adil yargılanma hakkını ihlal etmesi, maddi gerçeğin araştırılmasını engellemesi, cezalandırmada adaletsizliğe sebep olması, bazı durumlarda suça teşvik niteliği taşıması, daha fazla ceza baskısı altında kalan masum kişilerin cezalandırılmasına neden olması, bu usulün reddi halinde sanığın daha yüksek yargılama cezası ile karşı karşıya kalması gibi hususlar bu yöntemin olumsuz tarafları olarak değerlendirilmektedir⁸⁴. Bu yöntem özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olarak kullanılmakta mahkumiyetlerin büyük bir kısmı bu yöntem neticesinde verilmektedir⁸⁵.

Yargıç Kiralama (Rent a Judge), uyuşmazlıkların çözümünde genellikle uyuşmazlık çözümü konusunda uzman olmasından dolayı emekli hakimler arasından uygun gördükleri bir hakim veya kıdemli bir avukatın ücret karşılığında kiralandığı, tarafların karara uyma konusunda yazılı olarak anlaştıkları bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁸⁶. Yöntem, konusunda uzman ayrıca zaman ve mekan konusunda esnekliği bulunan kimselerin yardımından faydalanılması, ortaya çıkan kararın gerekçeli, delillere dayanan, hukuka uygun ve bağlayıcı olması gibi olumlu özelliklere sahiptir⁸⁷. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı eyaletlerde yargıç kiralama yöntemi, nadiren bireysel çalışan veya bu hususta hizmet veren kuruluşlar ve şirketler bünyesinde çalışan hakimler aracılığı ile aktif bir şekilde kullanılmaktadır⁸⁸.

Tahkim (Arbitration), bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş olan tarafların anlaşmak suretiyle, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişi veya kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kişi veya kişiler tarafından incelenip karara bağlanması şeklinde tezahür eden bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁸⁹. Tarafların

⁸³ İtham pazarlığının lehindeki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaşlı, a.g.e, s.49-56.

⁸⁴ Balo/Çetintürk, a.g.m, s.1266; İtham pazarlığının aleyhindeki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaşlı, a.g.e, s.56-63; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.63.

⁸⁵ Balo/Çetintürk, a.g.m, s.1253; Soysal, a.g.e, s.215-216; Yerdelen vd. a.g.e, s.63.

⁸⁶ Özbay, a.g.m, s.470-471;

⁸⁷ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.64.

⁸⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz,, a.g.e, s.64-65.

⁸⁹ Baki Kuru/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6100 Sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 22. Bası, Ankara, 2011, s.816.

aralarında mevcut ya da olması muhtemel uyuşmazlıklar için Devletin resmi organları yerine, kendileri tarafından belirlenen hakemler tarafından çözümlenmesi hakkında yaptıkları anlaşmadır⁹⁰. Mahkemeler tarafından denetlenebilen ve mahkeme kararları gibi icra edilebilen bu yöntem özel bir yargı faaliyeti olarak kabul edilmektedir⁹¹. Tarafların kendi istekleriyle başvurmayı kararlaştırmaları halinde ihtiyari tahkim, özel kanunlarla dava açmanın önünün kapatıldığı ve hakeme başvurmanın zorunlu olduğu hallerde mecburi tahkimden söz edilmektedir⁹². Bu yöntem genellikle medeni hukuk ve ticaret hukuku konulu uyuşmazlıklarda tercih edilmektedir⁹³. Bu yöntem yabancı hukuk düzenlerinde ve Türk Hukukunda yaygın olarak kullanılmaktadır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁹⁴ iç tahkim, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu⁹⁵ ise milletlerarası tahkim hakkında düzenlemeler içermektedir.

Tahkim kurumunun alternatif çözüm yolu olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre klasik yargı yolundan farklı niteliklere sahip olan bu yöntem devlet tarafından yapılan yargılamaya alternatif olması bakımından alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilmelidir⁹⁶. Diğer görüşe göre ise temel olarak alternatif olarak getirilen bu yöntem, yeni alternatif kurumların kabulü sonrasında daha az tercih edilir hale gelmiştir; dolayısıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının klasik devlet yargısının yanı sıra tahkim kurumuna da alternatif kabul edilmelidir⁹⁷. Bu sebeple tahkim mahkeme yargısına yakın olan bir çözüm yöntemi olarak kabul edilmektedir⁹⁸. Diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden farklı olarak tahkim sonucu alınan kararlar kesin hüküm teşkil etmekte ve bağlayıcı kabul edilmektedir⁹⁹.

Arabuluculuk-Tahkim (Mediation- Arbitration), arabuluculuk yöntemi ile tahkim yönteminin bir araya gelmesiyle oluşturulan karma bir alternatif uyuşmazlık

⁹⁰ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s.640.

⁹¹ Pekcanitez/Atalay/Özkes, a.g.e, s.640.

⁹² Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e, s.816; Özgenç N.B., a.g.e, s.67.

⁹³ Özgenç N.B., a.g.e, s.67; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.66

⁹⁴ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG 04.02.2011 Sayı : 27836)

⁹⁵ 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (RG 05.07.2001 Sayı : 24453)

⁹⁶ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.146.

⁹⁷ İldır, a.g.e, s.27

⁹⁸ Özgenç N.B., a.g.e, s.76.

⁹⁹ İldır, a.g.e, s.58; Özbay, a.g.m, s.473; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.65.

çözüm yöntemidir¹⁰⁰. Bu yöntemde taraflar, bağlayıcı olmayan arabuluculuk yöntemi ile uyuşmazlıklarını çözemedikleri takdirde her iki tarafın da kabulü halinde bağlayıcı olan tahkim yöntemine geçilmektedir¹⁰¹. Arabuluculuk-tahkim yönteminde arabuluculukta taraflar karşılıklı olarak kanaatlerini aktardıktan sonra tahkim aşamasına geçildiğinde sürece tekrar başlamalarına gerek kalmaksızın ilk aşamada alınan yolun sağladığı avantajla uyuşmazlığın çözümü mümkün olacaktır. Belirlenen tek bir tarafsız üçüncü kişinin şartların varlığı halinde teknik olarak her iki süreci de yönetmesi mümkün olmakla birlikte farklı kişilerle sürecin daha sağlıklı işleyeceği kabul edilmektedir¹⁰².

1.2.3. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma

Uzlaştırma, fail ile mağdur arasındaki uyuşmazlığı ceza muhakemesi alanından çıkararak cezalandırma yönteminin değil fail ile mağdurun anlaşması yönteminin öne çıktığı klasik ceza muhakemesine alternatif bir yöntem olarak kabul edilmektedir¹⁰³. Yaptırımların yetersiz kaldığı kanaatinden hareketle suçtan doğan zararın giderilmesi ve onarılması, fail ile mağdur arasında barışın sağlanması anlayışı suç mağdurlarının korumasının bakımından önemli gelişmelerin başlangıcını oluşturmuştur¹⁰⁴. Uzlaştırma kurumu başlangıçta uyuşmazlığın taraflarının üçüncü şahısların yardımıyla bir araya getirilmesi suretiyle resmiyet dışında uygulanan bir kurum iken zamanla ceza yargılamasının yerine geçen bir usuli işlem haline dönüşmüştür¹⁰⁵.

Ceza hukuku alanında, kavram olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yolları kavramının yerine cezaya alternatif müeyyide kavramını da içinde barındıran “yönünü değiştirme, çevirme, saptırma, sapma”¹⁰⁶ anlamlarına gelen diversion teriminin daha çok tercih edildiği belirtilmektedir¹⁰⁷. Diversion teriminin “ceza

¹⁰⁰ Ildır, a.g.e, s.103; Özbay, a.g.m, s.394; Özbek, Alternatif Çözüm Yolları, s.201.

¹⁰¹ Ildır, a.g.e, s.103; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.335.

¹⁰² Ildır, a.g.e, s.102; Özgenç N.B, a.g.e, s.65-66.

¹⁰³ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.45; Özbek, Veli Özer, “Mağduru Koruma ve Mağduriyetin Giderilmesi”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, Sayı:2, (Şubat 2004), s.118.

¹⁰⁴ Haluk Çolak, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:63, (Nisan 2006), s.127.

¹⁰⁵ Çolak, a.g.m, s.127.

¹⁰⁶ <https://dictionary.cambridge.org> (son erişim tarihi:20.12.2018)

¹⁰⁷ Soygüt Arslan, a.g.e, s.27.

yargılaması yolundan çıkarma” anlamı uzlaştırmayı karşılamaktadır¹⁰⁸. Ceza adalet mekanizması dışına çıkılması ve ceza harici çarelerle uyuşmazlığın çözülmesi anlamına gelen ceza yargısından çıkarmanın resmi olan ve olmayan çıkarma veya basit çıkarma, katımlı çıkarma ve arabuluculuk olmak üzere çeşitli şekillerde tezahür etmektedir¹⁰⁹. Basit çıkarmada resmi makamların soruşturma veya kovuşturmayı tek taraflı olarak sonlandırması, katımlı çıkarmada ceza dışı çarelerle zararın giderilmesi söz konusu iken uzlaştırma da tüm ilgilileri katılımı ile gerçekleşen bir ceza yargılamasından çıkarma yöntemi olarak kabul edilmektedir¹¹⁰.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin esas itibariyle özel hukuk alanındaki uyuşmazlıklarda daha köklü ve daha yaygın bir uygulamaya sahiptir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ceza uyuşmazlıklarında da uygulanması ile bu yöntemin özel hukuka özgü bir yöntem olmadığını göstermektedir. Ancak ceza uyuşmazlıklarında uzlaştırma yönteminin, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile temel özellikleri bakımından benzerlikler taşımakla birlikte ceza hukukunun kendine özgü niteliklerinden dolayı klasik görünümünden farklı şekilde ve alana uygun bir biçimde tezahür ettiği kabul edilmektedir¹¹¹. Zira ceza hukuku temel hak ve özgürlüklere müdahelenin en yoğun hissedildiği alan olup bu alanda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden beklenen sadece hızlı, basit ve ekonomik bir uyuşmazlık çözümü değil ayrıca mağdurun korunması ve onarıcı adaletin sağlanmasıdır¹¹². Dolayısıyla uzlaştırma kurumu, onarıcı adalet anlayışının da gözetildiği bozulan toplum düzeninin yeniden sağlanmasına yarayan ceza adaleti sisteminin tam olarak bir alternatifi değil onunla birlikte uygulanması gereken tamamlayıcı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹³.

1.3. ONARICI ADALET YÖNTEMİ OLARAK UZLAŞTIRMA

1.3.1. Genel Olarak Onarıcı Adalet

¹⁰⁸ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.833.

¹⁰⁹ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.833.

¹¹⁰ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.833.

¹¹¹ Soygüt Arslan, a.g.e, s.28; Özgenç, N.B, a.g.e, s.85.

¹¹² Kaymaz/Gökcan, s.56.

¹¹³ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.59.

Onarıcı adalet(restorative justice), mağdurun ve mağdur haklarının korunması düşüncesinden hareketle ortaya çıkan, suçtan etkilenen kişilerin uyuşmazlığın çözümü sürecine katılımı ve özellikle mağdurun uğradığı zararın giderilmesi amacını taşıyan, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avusturya gibi ülkelerin ceza adalet sistemlerinde yaygın kullanıma sahip olan Anglo-Sakson kaynaklı bir kavramdır¹¹⁴.

Tarafsız üçüncü kişilerin yardımıyla bir ceza uyuşmazlığının suçtan etkilenen mağdur, fail ve/veya kişilerin bir araya getirilerek çözümlenmesi, esas itibariyle yargı mekanizmalarının kurumsallaşmasından önce de var olan eski bir yöntemdir. Ancak bu anlayışın onarıcı adalet kavramsallaştırması ile yeniden ortaya çıkması ve geleneksel ceza adalet sistemine alternatif olarak uygulanmaya başlanması 20. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır¹¹⁵.

Onarıcı adalet anlayışının Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi kurumlar tarafından ele alınması onarıcı adalet kavramın kurumsallaşması bakımından önemli bir etkiye sahiptir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1999 tarihli "Ceza Hukukunda Uzlaştırmaya İlişkin Tavsiye Kararı", Avrupa Birliği Konseyi'nin 2001 tarihli "Ceza Muhakemesinde Mağdurun Korunmasına İlişkin Çerçeve Karar" ve Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 2002 tarihli "Ceza Adaletinde Onarıcı Adalet Programlarının Kullanımına İlişkin Temel İlkeler Hakkında Karar" onarıcı adalet anlayışının tüm dünyada uygulanmaya başlanmasında etkili temel düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁶.

Onarıcı adalet, Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu tarafından "işlenmiş olan bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren süreçtir. Onarıcı adalet anlayışının amacı, mümkün olduğu ölçüde zararın tazmin ve telafisi veya suçun neden olduğu zararın

¹¹⁴ Çetintürk, a.g.e, s.7.

¹¹⁵ Çetintürk, a.g.e, s.7.

¹¹⁶ Uluslararası hukukta uzlaşma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Çetintürk, a.g.e, s.225 vd.

veya yaralanmaların giderilmesi” şeklinde tarif edilmektedir¹¹⁷. Onarıcı adalet anlayışı, “Suç asıl olarak kişilere karşı bir haksızlık ve kişiler arasındaki ilişkilerin bozulmasıdır. Haksızlık, yükümlülükler ve sorumluluklar doğurur. Onarıcı adalet suçun neden olduğu sonuçları ve haksızlığı gidermeyi amaçlar” şeklinde formüle edilmektedir¹¹⁸.

Onarıcı adaletin anlaşılmasında cezalandırıcı adalet anlayışının esas olduğu geleneksel ceza adaleti ile farklılıklarının ortaya konulması etkili olacaktır. Onarıcı adalet anlayışı ile geleneksel ceza adalet sistemi(cezalandırıcı adalet) arasında suça bakış, sistemin sùjeleri, uygulanan usul ve beklenen neticeler bakımından bazı temel farklılıklar bulunduğu ortaya konulmuştur¹¹⁹. Geleneksel ceza adalet sisteminde suç hukuk kurallarının ihlali, mağdur devlet, sistemin sùjeleri fail ve devlet iken onarıcı adalet sisteminde suç bir kişiye yönelmiş haksızlık, mağdur haksızlığın yöneldiği kişi, sistemin sùjeleri mağdur, fail, toplum ve devlettir¹²⁰. Geleneksel ceza adalet sisteminde hem fail hem de toplum bakımından kanunlara uymamanın sonuçları ve devlet otoritesinin korunmasında caydırıcı etkiye sahip olduğu düşünülen cezalandırma yöntemi esas alınmaktadır¹²¹.

Geleneksel ceza adalet sistemi taraflar arasındaki uyumsuzluğun giderilmesinde aradaki husumetin sonuçlandırılması kısmına odaklanmayan, devlet otoritesinin yoğun olarak hissedildiği, tarafların süreçteki kanaatlerinin büyük ölçüde göz ardı edildiği ve failin suçlu olduğu gerçeğinin ön planda tutulduğu bir usule sahiptir¹²². Onarıcı adalet sistemi ise tarafların katılımlarının önemsendiği, karşılıklı iletişim ve anlaşmanın hedeflendiği, süreç içerisinde tarafların ihtiyaç ve yükümlülüklerin odak noktasında olduğu bir usule sahiptir¹²³. Onarıcı adalet anlayışı, temelde mağdur ve

¹¹⁷ Gwen Robinson, *Victim-Offender Mediation: Limitations and Potential*, Oxford 1996, s.10. (aktaran Mustafa Serdar Özbek, “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, Ed. Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul, Arıkan, 2005, s.112.)

¹¹⁸ Howard Zehr, “Restorative Justice: The Concept”, *Corrections Today*, Volume: 59, Issue: 7, December 1997. (aktaran Çetintürk, a.g.e, s.15.)

¹¹⁹ Onarıcı adalet teorisinin modern ceza adalet sistemlerinden tazmin edici, düzeltici, cezalandırıcı adalet teorileriyle kıyaslamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çetintürk, a.g.e, s.36-59; Zehr, *Restorative Justice*, s.71 (aktaran Çetintürk, s.45 vd.)

¹²⁰ Çetintürk, a.g.e, s.45; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.57; Özbek, *Alternatif Çözüm Arayışları*, s.141.

¹²¹ Abdullah Batuhan Baytaç, “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt:71, Sayı:1, s.119.

¹²² Çetintürk, a.g.e, s.45.

¹²³ Çetintürk, a.g.e, s.45.

fail arasında tartışma zemini oluşturularak suç nedeniyle ortaya çıkan zararın giderilmesi fikrine dayanmaktadır¹²⁴. Bu anlayış ceza uyumsuzluğunun taraflarını bir araya getirerek uyumsuzluğun taraflarının yaşamları, duygu ve düşünceleri üzerindeki etkisi ve çözüm hakkında paylaşımda bulunmasına imkan sağlamaktadır¹²⁵. Böylelikle klasik ceza anlayışından farklı olarak uyumsuzluğun çözümü ve adaletin tesisi sürecine aktif olarak katılan mağdur ve fail uyumsuzluğun sahibi haline gelmektedir¹²⁶.

Geleneksel ceza adalet sisteminden failin geçmişte işlediği suç nedeniyle cezalandırılması, onarıcı adalet sisteminde ise failin sorumluluk olarak zararları gidermesi ve geleceğe yönelik olarak sorunların çözümlenmesi gibi sonuçları bulunmaktadır¹²⁷. Geleneksel ceza adaletinde adalet objektiftir; onarıcı adalet anlayışında ise mağdurun esas alınması, durumunun ve ihtiyaçlarının farklılık göstermesinden hareketle adalet subjektif olarak tezahür etmektedir¹²⁸. Onarıcı adalet kavramı ile geleneksel ceza adalet sisteminden farklı olarak failin cezalandırılmasından çok ıslahı önemsenmekte ve suç nedeniyle mağdurun uğradığı haksızlığın ve toplumun gördüğü zararının onarılması (restoration) düşüncesi öne çıkmaktadır¹²⁹. Hem mağdurun hem de toplumun zarar gördüğü dolayısıyla sürecin suçtan önceki haline getirilmesi temel fikirdir¹³⁰.

Onarıcı adalet, ahlaki değerlerin bozulmasının tersine dönmesi, sosyal ve ahlaki gelişme, duygusal ve ahlaki psikolojik yönden iyileşme, bütünleştirici utanma gibi çeşitli teorilerle açıklandığı üzere geleneksel ceza adaleti sistemine göre adaletin tesisinde daha işlevsel bir sistem olarak kabul edilmektedir¹³¹. Ancak onarıcı adalet sistemleri, geleneksel ceza adalet sisteminin tam olarak alternatifi olarak değil

¹²⁴ Çetintürk, a.g.e, s.11.

¹²⁵ Özbek, Alternatif Çözüm Arayışları, s.107-108.

¹²⁶ Çetintürk, a.g.e, s.11; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.57.

¹²⁷ Çetintürk, a.g.e, s.45.

¹²⁸ Jahic Galma, Onarıcı Adalet Çerçevesinde Mağdur-Fail Arabuluculuğu, der. Galma Jahic/ Burcu Yesiladalı, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, İstanbul, 2008, s.102.

¹²⁹ Çetintürk, a.g.e, s.9; Muammer Ketizmen, "Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, s.3.

¹³⁰ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.57.

¹³¹ Doktrinde genel kabulün cezalandırıcı adalet ile onarıcı adalet sistemlerinin birbirine karşıt olduğu yönündeki görüş için bkz. Baytaz, a.g.m, s.122; Teoiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çetintürk, a.g.e, s.29-36.

tamamlayıcı ve sistemin eksiklikleri yönünden destekleyici sistemler olarak değerlendirilmektedir¹³².

1.3.2. Onarıcı Adalet Uygulamaları

Onarıcı adalet uygulamaları, ceza uyuşmazlıklarında adaletin sadece cezalandırma ile sağlanamayacağı kanaatinden hareketle temelinde onarıcı adalet anlayışı yer alan mağdurun korunması ve mağduriyetin giderilmesi fikrinin ön planda olduğu uygulamalardır¹³³. Hem failin suçun sosyal ve psikolojik sonuçlarından daha az etkilenmesi hem mağdurun korunması hem de toplumsal düzen ve barışın yeniden tesisinde etkili olan bu uygulamalar çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Temel prensipleri benzer olmakla birlikte ülkeler arasında bazı farklılar gösteren bu uygulamalar özellikle çocuk ve genç suçluluğu alanlarında yaygın bir uygulamaya sahiptir¹³⁴. Onarıcı adalet anlayışından hareketle “tazminata yönelik müzakere programları, mağdur-fail arabuluculuğu, aile ve grup toplantıları, küçük suçlu projeleri, topluluk kurulları veya mahkemeleri, halka sistemi” gibi çeşitli programlar uygulanmaktadır¹³⁵.

Tazminata yönelik müzakere programları, mağdurun uğradığı zararın giderilmesi uyuşmazlığın sonuçlandırılması için sadece tazminat miktarını belirlenmesi amacıyla düzenlenen programlardır¹³⁶.

Topluluk kurulları veya mahkemeleri, soruşturma veya kovuşturma aşamasındaki bir ceza uyuşmazlığının ilgili mercilerden alınarak müzakere veya arabuluculuk benzeri usullerle göre çalışan bir topluluk tarafından Devlet yargısının dışına çıkılarak çözümlenmesi amacıyla oluşturulan programlardır¹³⁷.

Aile ve topluluk grup toplantıları, ilk uygulaması Yeni Zelanda’da görülen, usul bakımından arabuluculukla benzer tarafsız üçüncü kişilerin mağdur ve fail

¹³² Asuman İnceoğlu Aytekin/ Ulaş Karan, “Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi”, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul 2008, s.59; Özgenç N.B, a.g.e, s.38.

¹³³ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.59.

¹³⁴ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.59.

¹³⁵ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.59.

¹³⁶ Mustafa Özbek, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesininin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2005, s.141; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.60.

¹³⁷ Özbek, Tavsiye Kararı, s.139.

arasındaki ceza uyuşmazlığının giderilmesi hususunda katılımının söz konusu olduğu programlardır¹³⁸. Daha çok küçük suçlular hakkında uygulanan bu programda özellikle failin ailesinin ayrıca uyuşmazlığın çözümüne katkıda bulunabilecek topluluktan diğer kimseler, tarafların avukatları, sosyal çalışmacılar, polis gibi kişilerin de katılımı ile uyuşmazlık çok taraflı olarak ele alınarak tazminat ya da küçüğe uygun tedbir gibi bir çözüm üretilmektedir¹³⁹. Bu program mağdur ile failin bir araya getirilmesi, ceza uyuşmazlığı nedeniyle içinde buldukları duygu ve düşüncelerin ve suçu kabullenen failin pişmanlığının yansıtılmasına fırsat vermesi bakımından önemli bir onarıcı adalet uygulamasıdır¹⁴⁰. Günümüzde de Yeni Zelanda, Avustralya, İsveç, İngiltere, ABD, Kanada ve diğer bazı ülkelerde bu program temelde benzer şekilde uygulanmaktadır¹⁴¹.

Halkalar programı, ilk uygulamaları ABD ve Kanada'da görülen mağdur ile failin bir araya getirildiği ve uyuşmazlık çözümünde toplum katılımının önemli ölçüde etkili olduğu bir uygulamadır¹⁴². Halkalar programı, sırasıyla halka sürecine başvurma, mağdurun katılım sağlayacağı bir iyileştirme halkasının, failin katılım sağlayacağı bir iyileştirme halkasının, uyuşmazlığın çözümünde uzlaşmayı sağlayacak bir cezalandırma halkasının ve failin sonuç yükümlülüklerini takip halkası oluşturulması aşamalarından oluşmaktadır¹⁴³. Bu programda failin suçunu kabul etmesi bakımından özellik arz eden ve onarıcı adalet anlayışının esas olduğu halkalar programı ABD, Kanada ve başka bazı ülkelerde günümüzde de çocuk ve genç suçluluğu alanında uygulama alanına sahiptir¹⁴⁴.

Küçük suçlular projeleri, küçük suç faili ile mağdur ve yakınlarını, suçtan etkilenen kimselerin eğitimli bir kimsenin başkanlığında bir araya getirilmesi ile failin suç nedeniyle oluşan zararları görmesini ve pişmanlığını ifade etmesini amaçlayan, yazılı olarak özür dilenmesi, maddi tazminat veya hizmet ile zararların tazmin edilmesi ile uyuşmazlığın sona erdirildiği toplantılardır¹⁴⁵.

¹³⁸ Özbek, Tavsiye Kararı, s.139.

¹³⁹ Kaymaz, a.g.e, s.61; Özbek, Tavsiye Kararı, s.139.

¹⁴⁰ Kaymaz, a.g.e, s.61; Özbek, Tavsiye Kararı, s.140.

¹⁴¹ Kaymaz, a.g.e, s.61

¹⁴² Özgenç N.B, a.g.e, s.47.

¹⁴³ Özgenç N.B, a.g.e, s.47.

¹⁴⁴ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.62.

¹⁴⁵ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.62.

1.3.3. Mağdur-Fail Arabuluculuğu/Uzlaşması

Mağdur-fail arabuluculuğu(victim-offender mediation), tarafsız ve uzman bir arabulucunun yardımı ile suç mağduru ve failinin bir araya getirilerek uyuşmazlığın çözümlendiği bir onarıcı adalet programıdır¹⁴⁶. İlk olarak bir şartlı tahliye görevlisi tarafından, 1974 yılında Kanada'da şiddet suçu nedeniyle yargılanmakta olan bir grup genci suçtan doğan zararları gidermek konusunda görevlinin yönlendirmesi ve bu talebin mahkeme tarafından kabulü ile gerçekleşmiştir¹⁴⁷. Bu program zaman içerisinde sivil toplum kuruluşlarının da etkisiyle sistemleşmiş ve Kanada, ABD uygulaması ile birlikte yaygınlaşmıştır¹⁴⁸.

Mağdur-fail arabuluculuğunda programın hedeflediği fail grubu değişkenlik göstermektedir. İlk olarak küçük suçlular hakkında uygulanmaya başlamış, sonrasında tesadüfi suçlular, bazı suç tipleri bakımından yetişkinler, bazı uygulamalarda ise arabuluculuğun uyguladığı suçlar bakımından tüm suçlular uygulamanın kapsamındadır¹⁴⁹. Özellikle mala karşı işlenen suçlar ve ağırlığının az olması dolayısıyla mahkumiyet yerine geçen tedbirlerin uygulandığı suçların bu uygulamanın kapsamına dahil edilmesi yönünde bir eğilim bulunmaktadır¹⁵⁰.

Mağdur-fail arabuluculuğunun yargı faaliyetinin hangi aşamasında gerçekleşeceği, ceza soruşturma ve kovuşturmasına etkisinin ne olacağı, arabuluculuk faaliyeti sonrası ortaya çıkan kararın tavsiye niteliğinde mi yoksa bağlayıcı nitelikte mi olacağı, karar hakkında bir denetim mekanizmasının bulunup bulunmayacağı ülkeler arasında farklılık arz eden önemli hususlardan bazılarıdır¹⁵¹. Ceza uyuşmazlıklarının arabuluculuğa gönderilmesi genellikle hakim, savcı, mağdur veya failin avukatları, kolluk ya da şartlı tahliye görevlileri tarafından suçun işlenmesinden sonraki süreçte gerçekleşmektedir¹⁵². Program uyuşmazlığın arabuluculuk sürecine taşınması, hazırlık, arabuluculuk faaliyetinin gerçekleşmesi ve sonuç yükümlülüğün takibi gibi aşamalardan oluşmaktadır¹⁵³. Mağdur-fail

¹⁴⁶ Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.8.

¹⁴⁷ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.61.

¹⁴⁸ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.61.

¹⁴⁹ Özbek, Tavsiye Kararı, s.138.

¹⁵⁰ Çetintürk, a.g.e, s.97.

¹⁵¹ Özbek, Tavsiye Kararı, s.138.

¹⁵² Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.60.

¹⁵³ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.60.

arabuluculuğu, her iki tarafın sürece birlikte katıldığı doğrudan arabuluculuk veya genellikle mağdurun talebiyle tarafların ayrı ayrı sürece katıldığı dolaylı arabuluculuk şeklinde gerçekleşebilmektedir¹⁵⁴.

Mağdur- fail arabuluculuğunda, arabulucunun taşıması gereken tarafsızlık, gönüllülük ve gizlilik nitelikleri bu programın bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olmasının yanı sıra mağdur ve faili bir iletişim sürecine dahil ederek suç işlenmesi ile birlikte içinde buldukları olağandışı süreçten sağlıklı bir iyileşme ve dengelenme sürecine geçilmesi sağladığı katkı bakımında özellik arz etmektedir¹⁵⁵. Bu nitelikleri sağlayan arabulucular, genellikle uyuşmazlık çözümünde bilgi ve tecrübe sahibi sosyal hizmet uzmanları, polis, mahkeme ve savcılık bürosu çalışanları, yargısal faaliyet yürütmeyen uzman ya da gönüllüler gibi kimselerin arasından ülkere göre değişkenlik gösteren usule göre seçilmektedir¹⁵⁶.

Onarıcı adaletin bir yansıması olarak bu yöntemde her iki tarafın suç ve sonrasındaki etkileri, duygu ve düşüncelerini paylaşması; mağdurun da failden beklentileri, zararının giderilmesi hakkındaki taleplerini açıklaması önem arz etmektedir¹⁵⁷. Bu yöntemde mağdurun kanaati ve arabuluculuk faaliyeti sonrasında fail için belirlenen yükümlülüğe onay vermesi sürecin sonuçlanmasında belirleyici olmaktadır¹⁵⁸. Bu yöntem genellikle failin suç nedeniyle ortaya çıkan zararı gidermesi halinde başlamış olan ceza soruşturma veya kovuşturmasının sona erdirilmesi şeklinde neticelenmektedir¹⁵⁹.

¹⁵⁴ Özbek, Tavsiye Kararı, s.137.

¹⁵⁵ Özbek, Onarıcı Adalet, s.8.

¹⁵⁶ Özbek, Tavsiye Kararı, s.137-138.

¹⁵⁷ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.60.

¹⁵⁸ Çetintürk, a.g.e, s.98.

¹⁵⁹ Çetintürk, a.g.e, s.98.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRK CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

2.1. TÜRK CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN TARİHÇESİ VE HUKUKİ DAYANAĞI

Ceza adalet sistemimiz, esas olarak 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Kabahatler Kanunu ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun olarak sayabileceğimiz temel ceza kanunlarından oluşmaktadır. Türk Ceza Hukuku mevzuatında 2005 yılı öncesinde de suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi hususunda düzenlemeler yer almaktadır. 765 sayılı Türk Ceza Kanun, 1412 sayılı CMUK ve 647 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nda da mağdurun korunmasına yönelik çeşitli düzenlemeler yer almaktaydı¹⁶⁰. Ancak bu düzenlemelerin sistemli ve bilinçli şekilde ceza adalet sistemine entegre edilememesi dolayısıyla mağduriyetin giderilmesi konusunda esaslı ve sağlıklı şekilde bir uygulamanın yapılamadığı eleştirisi yapılmaktadır¹⁶¹.

Ceza hukuku reformu öncesinde kamu davası, kamu davasına müdahale ve şahsi dava yolu, mağdurdan suç işlenmesiyle alınmış eşyanın ayrıca bir hükme gerek kalmaksızın geri verilmesi ceza mevzuatımızda mağdurun korunmasına yönelik kurumlar olarak yer almaktaydı¹⁶².

¹⁶⁰ TCK m. 37, 38, 39, 99, 110, 111, 120, 230, 249.424, 465, 467; CMUK m. 344, 358, 103; CİK m.4/1, 19 düzenlemeleri mağdurun korunması ve zararının giderilmesine yönelik düzenlemeler içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Soygüt Arslan, a.g.e, s.69;Özgenç N.B, a.g.e, s.197-199.

¹⁶¹ Özbek V.Ö, Mağduriyetin Giderilmesi, s.338.

¹⁶² Soygüt Arslan, a.g.e, s.69.

TCK Hükümet Tasarısının 39. Maddesi ve CMUK Hükümet Tasarısının 265. Maddesi uzlaştırma kurumunun ceza adalet sistemimize dahil edilmesine yönelik ilk düzenlemeler olup bu tasarıların gerekçeleri uzlaştırma uygulamasının hukukumuzda dahil edilmesinin amaçlarının belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır¹⁶³.

Türk ceza adalet sistemimizde uzlaştırma kurumu, onarıcı adalet anlayışının etkisiyle ortaya çıkan mağdur-fail arabuluculuğu programının bir görünümü olarak ilk defa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile temel ceza kanunlarında yer bulmuştur. Dünyadaki mağdurun korunması, mağdur haklarının ve mağdurun sistemdeki yerinin güçlendirilmesi ve suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi yönündeki gelişmelerle uyumlu olarak sistemimize uzlaştırma kurumunun dahil edilmesi mağdurlar bakımından en belirgin reform olarak nitelendirilmektedir¹⁶⁴.

Uzlaştırma, ilk olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesinin 8. fıkrası, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 253,254 ve 255. maddeleri ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 24. maddesinde düzenlenmiştir.

¹⁶³CMUK Hükümet Tasarısının 265. maddesi gerekçesi “Aslında Tasarının bu maddesi ile mevzuatımıza bugün artık Batı hukukunun kabul ettiği ve Birleşmiş Milletlerce mevzuata sokulması tavsiye edilen yepyeni bir kurum, uzlaşma (mediation) getirilmiş olmaktadır.

Suç mağdurlarına karşı ceza adalet sisteminde onların yararlarını korumak amacını güden bir duyarlılığın gittikçe güçlenerek ortaya çıktığı görülüyor. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de bugüne kadar mağdurlara karşı gösterilen özel dikkat sadece bazı adam öldürme, terör ve örgütlü suçlarda ve cezaların ertelenmesi gibi bazı kurumlar yönünden söz konusu olabiliyordu. Oysa bugün Batı ülkelerinde özel kanunlarla suç mağdurlarına veya ailelerine devletin tazminat ödemesi bile öngörülmektedir. XXI. Yüzyıl adalet sistemi, ceza adaleti yerine getirilirken, mağdurun tatmin edilmesini de ön plâna çıkarmış bulunmaktadır: Suça karşı sadece ceza yaptırımını yeterli değildir; zararın giderilmesi ve onarım en başta gelen amaç sayılmalıdır.

İşte böylece uzlaşmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, hâkim veya Cumhuriyet savcısının ya da onların atayacakları bir uzlaştırmacının girişimleriyle çözmek hem adaleti sağlamak ve hem de mağduru tatmin etmektir. Böylece zarar giderilince fail ile mağdur arasında barış sağlanabilecektir. Gerçi uzlaşma dışındaki bir kısım yollarla da tazminatın sağlanması olanağı vardır. Ancak uzlaşma kurumunda zararın giderilmesi onarım yanında ayrıca bir moral unsurun da sağlanması olanaklı kılmaktadır. Uzlaşma böylece özel önleme işlevine yardım ettiği gibi genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlamaktadır. Uzlaşma ile fail işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olmaktadır. Failin ceza sorumluluğu saptanıp zararın giderilmesi için gereken de yapılmış bulunacağından hem adalet yerine getirilmiş olacak, fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanacak ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet edilecek ve ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masrafları da kurtulmuş olacaktır. Bu çeşit uygulamalara “onarıcı adalet” denilmektedir.”

¹⁶⁴ Çetintürk, a.g.e, s.354; mağduriyetin giderilmesi konusunda diğer kanunlarda yer alan olanaklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özbek, Mağduriyetin Giderilmesi, s.280 vd.

TCK m.73/8’de uzlaştırma, “Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.” şeklinde düzenleme altına alınmıştır¹⁶⁵.

“Uzlaşma” başlıklı CMK’ nın 253. maddesi uzlaştırma usulü düzenlenmektedir.

“Madde 253.- (1) Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.

(2) Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunî temsilcisine bildirilir.

(3) Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülmez.

(4) Cumhuriyet Savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister.

(5) Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak

¹⁶⁵ TCK’ da uzlaşma kurumu düzenlemesinde Fransız Ceza Kanunu’ndan yararlanılmıştır. “Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda 23 Haziran 1999 tarihinde 1328 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle uzlaşmaya ilişkin hükümler Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 41-1 ila 41-3 maddelerinde bulunmaktadır.” Bkz. Çolak, a.g.m, s.139; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.70.

üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

(6) Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz.

(7) Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet savcısına sunar.

(8) Zarar, uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.

“Mahkeme tarafından uzlaştırma” başlıklı CMK’ nın 253. maddesine göre “Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde davanın düşmesine karar verilir.” Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma ise CMK’ nın 255. maddesinde “Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.” şeklinde düzenlenmiştir.

ÇKK’nın 24. maddesinin ilk halinde ise “Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır. Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmayan çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.” düzenlemesi ile suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma uygulaması yer almaktadır.

Uzlaştırma kurumundan ceza davalarının hızlandırılması ve soruşturma ve kovuşturma bakımından var olan iş yükünün azaltılması gibi temel faydalar beklenmesine rağmen özellikle yeni bir kurum olması ve yasal düzenlemelerin

uygulamada karşılaşılan sorunların çözümü bakımında yeterli olmaması nedeniyle beklenenin aksi yönde sonuçlar doğurduğu ifade edilmektedir¹⁶⁶. Kurumun ilk uygulamasında başarısız olmasının temel sebeplerinden biri onarıcı adalet anlayışının nispeten yeni olmasından hareketle yeterince anlaşılabilmesi, uzlaştırmanın amacının sadece yargı yükünün hafifletilmesi olarak yansıtılması olarak gösterilmektedir¹⁶⁷.

06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁶⁸ ile TCK m.73/8 hükmü yürürlükten kaldırılmış¹⁶⁹, CMK' nın 253. maddesi ve devamında düzenlenen uzlaştırma, esaslı biçimde gerçekleştirilen değişikliklerle birlikte ayrıntılı olarak düzenleme altına alınmıştır. 5560 sayılı Kanun 24. madde ile birlikte uzlaştırma ile ilgili düzenlemeler sadece CMK' nın 253, 254 ve 255. maddelerinde toplanarak kurum tam anlamıyla bir ceza muhakemesi kurumu görünümüne ulaşmıştır. 5560 sayılı Kanun'un 41 maddesi ile ÇKK'nın 24. maddesi "Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklen çocuklar bakımından da uygulanır" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin yönetmelik¹⁷⁰ ise 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Uzlaştırma hususundaki bu değişiklik ile birlikte kurum 10 yıla yakın bir süre hukuk sistemimizde uygulanmış ancak bu uygulama beklendiği kadar etkin olamamıştır.

24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla¹⁷¹ uzlaştırmanın uygulama kapsamının genişletilmesi ve daha kurumsal bir yapıya kavuşturulmasına yönelik

¹⁶⁶ Çetintürk, a.g.e, s.427.

¹⁶⁷ "Amacın sadece yargı yükünün hafifletilmesi olarak görülmesi, onarıcı adalet anlayışı ile yeterli bağlantının kurulamaması, medya aracılığı ile yaratılan yanlış izlenimler, Cumhuriyet savcılarının ve hakimlerin bilgi eksikliği, avukatların uzlaşma müzakere tekniklerini bilmemesi ve benzeri nedenlerle kurumun anlaşılabilmesi ve uygulamadaki başarısızlıkları neden olmuştur. Uzlaşma ceza adalet sistemi içerisinde gereksiz yere zaman kaybettiren bir kurum olarak algılanmıştır." Asuman İnceoğlu Aytekin/Ulaş Karan, "Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi Onarıcı Adalet Ve Uzlaşma Uygulamaları", Türkiye Ve Avrupa Bakışı, Hakim Ve Cumhuriyet Savcılarının Yönelik Seminer, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008, s.44.

¹⁶⁸ 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(RG.19.12.2006 No: 26381)

¹⁶⁹ TCK m. 73/8'in yürürlükten kaldırılmasının sebebi 5560 sayılı Kanun'un gerekçesinde "Bir usul hukuku müessesesi olan uzlaştırma ile ilgili olarak ceza muhakemesi kanununda ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır Bu nedenle uzlaştırma kapsamına giren suçları belirleyen hükmün de ceza muhakemesi kanununda yer alması daha doğru olacağından fıkra yürürlükten kaldırılmıştır." şeklinde açıklanmaktadır.

¹⁷⁰ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (RG. 26.07.2007, No:26594)

¹⁷¹ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG 02.12.2016, No:29906)

değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerde uzun süredir teorik anlamda uygulamada olan kurumun etkin uygulanmasının önündeki engeller dikkate alınmış ve yasal değişiklikte büyük oranda uygulama soruları esas alınmıştır.

6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 34. maddesine göre CMK' nın 253. maddesinde yapılan değişiklikler şu şekilde sıralanabilir:

“5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesinin başlığı “Uzlaştırma” şeklinde değiştirilmiştir.

Birinci fıkrasına “3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),” “5. Hırsızlık (madde 141),” “6. Dolandırıcılık (madde 157),” ibareleri eklenerek uzlaştırma kapsamına yeni suçlar eklenmiştir.

Birinci fıkrasına “c) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.” İbaresini eklenerek uzlaştırma kapsamı suça sürüklenen çocuklar bakımından genişletilmiştir.

Üçüncü fıkrasında yer alan “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Böylece etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar bakımından uzlaştırma yoluna gidilmesi engeli kaldırılmıştır.

Dördüncü fıkrasında yer alan “hâlinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adlî kolluk görevlisi” ibaresi “ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı” şeklinde ve “Cumhuriyet savcısı” ibaresi “Uzlaştırmacı,” şeklinde değiştirilmiştir.

“Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir” şeklindeki dokuzuncu fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Onbirinci ve onikinci fıkralarında yer alan “Cumhuriyet savcısı” ibaresi “Uzlaştırma bürosu” şeklinde değiştirilmiştir.

Onbeşinci ve yirmibirinci fıkralarında yer alan “Cumhuriyet savcısına” ibareleri “uzlaştırma bürosuna” şeklinde değiştirilmiştir

Onbeşinci fıkraya “Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.” cümlesi eklenmiştir.

Yirmiikinci fıkrasının birinci cümlesi “Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir.” şeklinde değiştirilmiştir.

Yirmidördüncü fıkrası “Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.” şekilde değiştirilmiştir.

Maddeye yirmibeşinci fıkra olarak “Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.” düzenlemesi eklenmiştir.

6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 35.maddesi ile 5271 sayılı Kanunun 254 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “uzlaştırma işlemleri” ibaresi “kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin” şeklinde ve “göre, mahkeme tarafından yapılır.” ibaresi “göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.” şeklinde değiştirilmiştir.

Bu husustaki son değişiklik ise 6763 sayılı Kanun ile yeni bir yapıya kavuşan kuruma ilişkin yeni Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin¹⁷² yürürlüğe girmesi olmuştur.

2.2.UZLAŞTIRMA KURUMUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Uzlaştırma kurumunun ayrıntılı olarak incelenmesinden önce kuruma ilişkin temel kavramların özellikle ilgili kanun ve yönetmelikte yer alan tanımlarından hareketle incelenmesi çalışmada yer alan kavramların doğru şekilde kullanılması ve anlaşılması bakımından faydalı görülmektedir.

Özellikle uzlaşma ve uzlaştırma kavramları kurumun incelenmesi bakımından özel önem arz etmektedir. Ancak yukarıda "1.1.1.Uzlaştırma Kavramı" başlıklı bölümde uzlaşma/uzlaştırma kavramları ve kavramsallaştırma sorunu hususunda detaylı bilgi verildiği için bu bölümde tekrara düşmemek bakımından bu kavramların yönetmelik tanımlarıyla yetinilmiştir.

05.08.2017 tarihli Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin tanımlar başlıklı 4. maddesine göre;

"a) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

b) Büro: Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosunu,

c) Daire Başkanlığı: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığını,

ç) Eğitim kuruluşları listesi: Daire Başkanlığında tutulan uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının kaydedildiği listeyi,

d) Elektronik liste: Uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının isimlerinin elektronik ortamda tutulduğu listeyi,

¹⁷² Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (RG. 05.08.2017, No:30145)

e) *Elektronik ortam: Bilişim sistem ve bilişim ağından oluşan toplam ortamı,*

f) *Genel Müdürlük: Ceza İşleri Genel Müdürlüğünü,*

g) *Kanun: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununu,*

ğ) *Kayıt: Fiziki veya elektronik ortamda üretilen ya da bu ortama aktarılan veya taşınan, bilgi, belge ve verinin saklanması,*

h) *Sicil: Uzlaştırmacı sicilini,*

ı) *Tarife: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından yıllık olarak hazırlanan Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesini,*

i) *UYAP: Adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemini,*

j) *Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını,*

k) *Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini,*

l) *Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi,*

m) *Uzlaştırma raporu: Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu,*

n) *Uzlaşma belgesi: Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi,*

o) *Yazılı sınav: Uzlaştırma eğitiminin bitiminde yapılan sınavı*”nı ifade etmektedir.

Uzlaştırma kurumunun uygulaması bakımından şüpheli ve sanık kavramları önem arz etmektedir. CMK’nın tanımlar başlıklı 2.maddesine göre şüpheli *“soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişi”* sanık ise *“kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişi”* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan hareketle şüpheli veya sanık sıfatı kişiye kendiliğinden değil, adli işlemlerin bir parçası olması dolayısıyla verilmektedir¹⁷³. ÇKK’nın tanımlar başlıklı 3. maddesine göre *“Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi; Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk”* olarak tanımlanmaktadır.

2.3. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN İLKELER

2.3.1. Uzlaştırmada Temel İlkeler

Türk ceza adalet sistemimizde uzlaştırma uygulamasının temel ilkeleri CMK’nın 253, 254 ve 255. maddelerinde ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin “temel ilkeler” başlıklı 5. Maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Bu ilkeler uzlaştırmının esaslarını oluşturmakta ve uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin tüm uygulayıcılar bakımından esas olarak aynı şekilde uygulanmasına katkı sağlamaktadır.

2.3.1.1. Tarafların Özgür İradelerine Dayanma

Uzlaştırma kurumu bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak geleneksel ceza yargılamasından farklı özelliklere sahiptir. Uzlaştırma tarafların uyuşmazlık sürecine katılımı ve sürece etki edebilmeleri bakımından özellik göstermektedir.

¹⁷³ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.239.

Uzlaştırma esas olarak tarafların özgür iradelerine dayanmaktadır. Bu durumun uzlaştırma mevzuatındaki görünümünden biri olan CMK' nın 253. maddesinin 17. fıkrasında *“Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.”* Bu düzenlemede Cumhuriyet savcısının rapor ve belge hakkında yapacağı kontrollerin uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması ve edimin hukuka uygunluğu noktasında toplandığı görülmektedir. Bu düzenleme ile dolaylı olarak uzlaştırmanın gönüllülük esasına dayandığı vurgulanmaktadır¹⁷⁴.

Özgür iradelere dayanma hususunun bir diğer görünüm şekli Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin “temel ilkeler” başlıklı 5. maddesinin 1. fıkrasıdır. *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.”* Bu hüküm ile uzlaştırmada hem başlangıç hem sürecin yürütülmesi hem de sonlandırılması bakımından tarafların iradelerin esas alınacağı vurgulanmıştır. Ortaya konulan uzlaşma iradesinden anlaşmaya varılana kadar geri dönme imkanı bulunmaktadır. Uzlaşma sürecine girilmiş olsa da taraflar süreçte kalmaya zorlanamamaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararına Ek Kararda *“mağdur ve suçlunun, kendi özgür rızalarıyla ve tarafsız üçüncü bir kişinin (arabulucunun) yardımıyla suç nedeniyle ortaya çıkan meselelerin çözümüne aktif olarak katıldıkları her işleme”* uygulanması öngörülen rehber ilkelerden bazıları *“Taraflar gönüllü olarak anlaşmaya varmalıdırlar. Arabuluculuk sadece tarafların özgür olarak buna rıza göstermesi halinde vuku bulmalıdır. Taraflar bu rızalarını arabuluculuğun her aşamasında geri çekebilmelidirler. Ne mağdur nede suçlu haksız vasıtalarla arabuluculuğu kabul etmeye ikna edilmemelidir”.* şeklinde ifade edilmiştir. Bu kararda da tarafların özgü iradelerinin esas alınması, uzlaştırma faaliyetinde tarafların özgür olarak rıza gösterip katılması ve tarafların anlaşmaya zorlanmaması hususlarının vurgulandığı görülmektedir.

¹⁷⁴ Çetintürk, a.g.e,s.529. Mülga TCK m.73/8'de *“mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında”* ibaresi ile gönüllülük esaslı uzlaşmanın bir şartı olarak düzenlenmekteydi.

Tarafların özgür iradelerine dayanma, uzlaştırma sürecinin başlangıcından sonuna kadar bütün sürece hakim bir ilke olarak kabul edilmektedir. Bu temel ilke, uzlaşma teklifinin kabulü, uzlaşma müzakerelerinin sürdürülmesi, uyuşmazlık hakkında çözüm önerilerinin sunulma, uzlaştırma raporunun oluşturulması, müzakerelerin sonlandırılması gibi tüm aşamalarda tarafların herhangi bir zorlama altında bulunmadan iradelerini özgür bir şekilde ortasını amaçlamaktadır¹⁷⁵.

2.3.1.2. Temel Hakların ve Menfaatlerin Korunması

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin "temel ilkeler" başlıklı 5. Maddesinin 2. fıkrasına göre "Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür." Geleneksel ceza adalet sistemlerinde şüpheli ve sanık haklarının korunması yönündeki eğilimi ile son yıllarda onarıcı adalet anlayışının etkisiyle mağdurun korunması ve mağdur haklarının korunması eğilimi birlikte değerlendirildiğinde uzlaştırma kurumu ile hem şüpheli ve sanık hem de mağdur ve suçtan zarar gören bakımından menfaatlerin korunmasının amaçlandığı sonucuna ulaşılabacaktır. Uzlaştırmanın tarafların tatmin edilerek sonuçlandırılması sürecin temel hak ve hürriyetlere uygun şekilde yürütülmesine bağlıdır.

2.3.1.3. Temel Güvencelere Sahip Olma ve Tercüman Atanması

Yönetmelik m.5/3'te yer alan "Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir." düzenlemesi CMK bakımından katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görene sağlanan hak ve yetkilerin uzlaştırma sürecinde geçerli olacağına işaret etmektedir. Yönetmelik m.5/4'te ise "şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyor veya engelli" olması halinde CMK' nın 202.maddesi gereği tercümandan yararlanma hakkını ayrıca düzenlemektedir.

¹⁷⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.120.

Tercüman görevlendirilmesi hem uzlaşmanın teklif edilmesi hem de müzakerelerin sürdürülmesi esnasında gerekli olabilecektir¹⁷⁶. Ayrıca CMK'nın 324.maddesinin 5.fıkrası gereğince “Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.”

2.3.1.4. Tarafların Bilgilendirilmesi ve Özel Durumların Dikkate Alınması

Tarafların bilgilendirilmesi hususunda CMK' nın 253. maddesinin 5. fıkrasında “Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.” düzenlemesi yer almaktadır.

Yönetmelik m.5/3 tarafların bilgilendirilmesi konusunu “Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.” ifadesiyle düzenleme altına almıştır. Uzlaştırma sürecinin sağlıklı biçimde yürütülebilmesi için müzakerelerin başlamasından önce tarafların uzlaştırmanın temelde nasıl bir kurum olduğu, nasıl bir sürecin gerçekleşeceği, uzlaştırma müzakerelerinin sonunda verilecek kararların nasıl sonuçlar doğuracağı hususunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Uzlaştırma ve sonuçlarının uyumsuzluğun taraflarına ayrı ayrı anlatılması, konu hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunun anlaşılmasının ardından ortaya konulan irade dikkate alınarak karar verilmesi gerektiği ortaya konulmuştur¹⁷⁷.

Yönetmelik m.5/3'te “Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.” düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemeden hareketle tarafların yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi hususlar bilgilendirme aşamasında da dikkate alınmalıdır. Zira uzlaştırmanın doğru şekilde sonuçlandırılabilmesi tarafların içerisinde buldukları süreç hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarıyla mümkün olacaktır. Tarafların

¹⁷⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.100.

¹⁷⁷ Yargıtay 6. C.D. 20.06.2013 tarih ve 2013/14087K. sayılı kararı (bkz.Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.848).

bireysel olarak farklı özelliklerde olmaları son derece doğaldır. Ancak tarafların durumlarının belirgin olarak farklı olması bilgilendirme bakımından daha dikkatli ve özenli hareket edilmesi gerekliliğini gösterecektir.

Tarafların bilgilendirilmesi ilkesi esas itibariyle tarafların özgür iradelerine dayanma hususu ile de bağlantılıdır. Zira uzlaştırma hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan tarafların özgür iradeleriyle bir anlaşmaya vardıklarını düşünmek yanlış olacaktır. Tarafların bilgilendirilmesi hususu Anayasa m.40'ta¹⁷⁸ düzenlenen tarafların kanun yolları ve mercilere başvuru ve süreler hususunda aydınlatılmış iradeye sahip olmaları gerektiği yönündeki anlayış ile de uyumlu kabul edilmektedir¹⁷⁹.

2.3.1.4. Delil Olamama ve Gizlilik

CMK' nın 253. maddesinin 20.fikrasında “Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.” hükmü uzlaştırma uygulaması bakımından temel ilkelerden biridir. Bu husus benzer şekilde “uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği” başlıklı yönetmelik m.32/3'te de yer almakta, müzakerelere katılan kimselerin süreçte verdiği bilgilere ilişkin tanık olarak dinlenemeyeceği de düzenlemektedir.

Delil olamama ilkesi ile bağlantılı bir düzenleme Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararında da “Arabulucunun raporu, arabuluculuk görüşmelerinin içeriğini açığa vurmamalı ve arabuluculuk görüşmeleri esnasında tarafların davranışlarına ilişkin hiçbir kararı dile getirmemelidir.” Şeklinde yer almaktadır. Delil olamama ilkesi uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ile doğrudan bağlantılı bir husustur. CMK' nın 253. maddesinin 13.fikrasında uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütüleceği düzenlenmiştir. Aynı husus Yönetmelik m.32/3'te de “Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde

¹⁷⁸Anayasa m.40/2“Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır”.

¹⁷⁹Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.1234; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.121.

öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.” düzenlemesi ile ele alınmıştır. Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ve delil olamama ilkeleri, ileri sürülen bilgi ve belgelerin herhangi bir davada veya soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılması halinde nasıl hareket edileceği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu halde hukuka aykırı delil uygulaması yapılması gerekecektir¹⁸⁰. Anayasa m.38/8’de yer alan “kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilmez.” ve CMK’ nın 217. maddesinin 2.fıkrasında yer alan “Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.” düzenlemelerinden hareketle hukuka aykırı delilin hükme esas kabul edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

CMK’nın 20.maddesi ve yönetmeliğin 32.maddesinin 3.fıkrasında yer alan dava ibaresiyle hukuk davasının kastedildiği düşünülmektedir¹⁸¹. Zira kovuşturma ibaresiyle ceza davasının kastedildiği açıktır. Ayrıca Yönetmelik m.32/4’ e göre “Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.” Bu düzenleme uzlaştırma aşamasına gidilmeden delillerin tamamının toplanmasının sonraki aşamalarda yasak delil sorunu ile karşılaşmamak bakımından önemine arz etmektedir¹⁸². CMK’ nın 253. maddesinin 4.fıkrasında yer alan “Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir.” hükmü ise yeterli şüpheye ulaşılması bakımından soruşturma aşamasında delillerin toplanmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

¹⁸⁰ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.125.

¹⁸¹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.125; 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklik öncesinde ilgili düzenleme “Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz” şeklinde olduğundan hukuk davalarında uzlaştırmada elde edilen bilgi ve belgelerin kullanılıp kullanılamayacağı hususu belirsizdi. Aynı sonuca ceza davalarında esas olan delil serbestisi ilkesine rağmen delil olarak kabulü mümkün olmayan bilgi ve belgelerin hukuk davasında da evleviyetle kullanılamayacağı yorumu ile ulaşılmaktaydı. Uğur Ersoy, Ceza Hukukunda Uzlaşma, *Hukuk Gündemi Dergisi*, 2005/2, s.65-69. Tarafların açıklamasına izin verilen hususların delil olabileceği yönünde bkz. Soygüt Arslan, a.g.e, s.169-170.

¹⁸² Ekici Şahin/ Yemenici, a.g.m, s.497.

2.3.1.5. Sirayet Edememe

Uzlaştırmaya tabi bir suçun birden fazla kişi tarafından işlenmesi halinde CMK' nın 255. maddesi gereğince “Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.” hükmü uygulanacaktır. Bu husus Yönetmelik m.7/2’de ise “Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.” düzenlemesi ile ele alınmıştır. Sadece uzlaşan kimse hakkında uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi “uzlaşmanın şahsiliği” olarak nitelendirilmektedir¹⁸³.

Uzlaşmanın sirayet etmezliği ilkesi şikayet kurumu ile ilişkisi bakımında önem arz etmektedir. Uzlaşma sağlanması hali şikayetin geri alınması olarak kabul edilmeyeceğinden faillerden bir yada birkaçı ile varılan uzlaşma diğer uzlaşma sağlanamayan diğer failler hakkında sonuç doğurmayacak, haklarındaki soruşturma ve kovuşturma devam edecektir¹⁸⁴. Bu durum failin hem de mağdurun ortaya koydukları iradenin esas alınması ve özgür iradeye dayanma ilkesinin bir sonucu olarak kabul edilebilecektir. Zira faillerden uzlaşmak istemeyen kimsenin yargılama sürecine girerek beraat etme hakkının bulunduğu ve bu hakkına da saygı duyulması gerektiği düşünülmektedir¹⁸⁵.

Şikayet kurumunda ise şikayetin bölünmezliği ve vazgeçmenin sirayeti esas olup mağdurun faillerin bir kısmı hakkında şikayet hakkını kullandıktan sonra diğer bir kısmı hakkında şikayetten vazgeçmesi ya da yapmış olduğu şikayeti geri alması mümkün değildir¹⁸⁶. Zira TCK m. 73/5’e göre “İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.” Bu hükümden hareketle şikayetin konusunun kişi değil olay olduğu ve suça katkısı olan tüm failleri kapsadığı kabul edilmektedir¹⁸⁷.

¹⁸³ Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s.151.

¹⁸⁴ Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s.151; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.123.

¹⁸⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.123.

¹⁸⁶ Centel/Zafer, Muhakeme, s.665.

¹⁸⁷ Centel/Zafer, Muhakeme, s.664.

Görüldüğü üzere şikayet ve uzlaşma kurumları sirayet konusunda farklı özellik göstermektedir. Mağdurun şikayet hakkını kullanması ancak failerin bir kısmı ile uzlaşması bir kısmı ile uzlaşmaması mümkündür. Zira uzlaştırmada özgür şekilde irade konulması esas olup mağdurun uzlaştırma sürecinden beklentileri tüm failer bakımından aynı olmayabilir. Bu konu bazı durumlarda uzlaştırmanın sirayet etmemesi ilkesinin şikayetin bölünmezliği ilkesinin aynı anda uygulanmasının mümkün olmayacağını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum doktrinde şikayete bağlı suçlarda mağdur veya suçtan zarar görenin “yargılanacak kişiyi seçebilme yetkisi” olarak nitelendirilmektedir¹⁸⁸. Yazara göre ayrıca uzlaştırmanın sirayet etmemesi ilkesini dolaylı olarak da şikayetin bölünmesine imkan sağlamaktadır¹⁸⁹. Aksi yöndeki bizim de katıldığımız görüş ise uzlaştırmanın uygulanmasının şikayetin bölünmezliği ilkesini ihlal ettiği şeklinde yorumlanmaması yönündedir¹⁹⁰. Nitekim iki kurum benzerlikler taşısa da şartları, uygulaması ve sonuçları bakımından da farklılıklar göstermektedir.

Şikayete bağlı suçlarda suçtan zarar gören kimsenin uzlaştırma sürecine başladıktan sonra şikayetini geri almak suretiyle uzlaştırmayı geçersiz kılması ihtimali bulunmaktadır¹⁹¹. Uzlaştırma sürecinin başarısız olması ihtimalinde de suçtan zarar gören kimsenin şikayetini geri alarak davanın düşmesini sağlaması mümkündür¹⁹².

2.3.1.6. Öncelikli Olma

Uzlaştırma teklifinin yapılmış olması bir ceza muhakemesi şartıdır¹⁹³. CMK'nın 174. maddesine göre ise uzlaştırma kapsamında olan bir suçta bu usul uygulanmadan iddianame düzenlenmesi hali iddianamenin iadesi nedenidir¹⁹⁴. Bu

¹⁸⁸ Bu görüşü savunan yazar göre uzlaştırmanın sirayet etmemesi ayrıca re'sen işlenen bazı suçlar bakımında da mağdurun yargılanacak kişiyi seçebilmesi olarak yorumlanmaktadır. Ketizmen, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, s.7.

¹⁸⁹ Ketizmen, a.g.m, s.8.

¹⁹⁰ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.124.

¹⁹¹ Yıldız, a.g.e, s.279.

¹⁹² Yıldız, a.g.e, s.279.

¹⁹³ Centel/ Zafer, Muhakeme, s. 536; Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s. 50; Şahin, Muhakeme, s. 78.

¹⁹⁴ Sezer, a.g.e, s.56; Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.834.

durumda uzlaştırma iddianame düzenlenmesinin ve dolayısıyla kovuşturma aşamasına geçilmesinin bir şartı olduğundan öncelikli olarak uygulanması gereken bir kurumdur. Öncelikli olma hususu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun iddianame düzenlendikten sonra fark edilmesi halinde önem arz edecek bu durumda iddianamenin iadesi gerekecektir; kovuşturma aşamasına geçildikten sonra bu durumun fark edilmesi halinde ise dosya uzlaştırma kurumunun uygulanması için uzlaştırma bürosuna gönderilecektir¹⁹⁵.

2.3.2. Etik İlkeler

Uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde başlatılması, yürütülmesi ve sonuçlandırılması belirli kurallara uyulması ile mümkün olabilecektir. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 6.maddesinde uzlaştırmaçılarının uyması gereken etik ilkeler düzenlenmiştir¹⁹⁶.

2.3.2.1. Tarafsızlık ve Bağımsızlık

Yönetmelik m.6/1-a'da yer alan *“Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir”* ifadesi ile tarafsızlık ve bağımsızlık bir uzlaştırmasının uyması gereken etik ilkeler olarak gösterilmiştir. Bu husus Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararında *“Arabuluculuk tarafsız bir biçimde icra edilmelidir.”* ifadesiyle vurgulanmıştır.

Tarafsızlık uzlaştırmaçı olan kişinin uyuşmazlığın taraflarından herhangi birinin yanında olmaması ve taraflar üzerinde herhangi bir güç kullanmaması anlamlarına gelmektedir¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.126.

¹⁹⁶ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.128. Bu maddede yer alan etik kurallar Avrupa Konseyi'nin desteği ile düzenlenen bir konferansta “Arabuluculara Yönelik Avrupa Etik Kuralları” esas alınmak suretiyle düzenlenmiştir. “Arabuluculara Yönelik Avrupa Etik Kuralları” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Özbek, “Avrupa Birliğinde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2007, Sayı:68, s. 265 – 320.

¹⁹⁷ Ivo Aertsen, Conference Report- Restorative Justice In A European Perspective, Katholieke Universiteit, Leuven Belgium, 1999, s.7 (akt:Çetintürk, a.g.e, s.534)

Tarafsızlık, uzlaştırma uygulaması bakımından sözle yada davranışla kayırmadan ve ön yargıdan bağışık olma, tarafların özel olarak birine değil hepsine katkı sağlama anlamlarında kullanılmaktadır¹⁹⁸. Uzlaştırımcı tarafları zorlayıcı veya yönlendirici bir tavır içinde olmadan, tarafların görüşmeler neticesinde uyuşmazlığa çözüm üretmesine yardımcı olmayı amaçlamalıdır¹⁹⁹.

Tarafsızlık etik ilkesinin tezahürü bakımından uzlaştırmasının tarafsız davranmasının yanı sıra tarafsız olarak görülmesi ve algılanması da önem arz etmektedir²⁰⁰. Bu nedenle taraflardan birinin dahil veya yakın olduğu meslek grupları ya da kurumlardan uzlaştırımcı seçilmemesi gerektiği kabul edilmektedir²⁰¹. Uzlaştırımcı ile taraflardan birinin daha önceye dayanan sosyal ya da iş ilişkisi, hukuki veya danışmanlık hizmeti alınmasından kaynaklı bir ilişki bulunması halinde uzlaştırma sürecinin başlamaması gerektiği ifade edilmektedir²⁰².

Uzlaştırımcının bağımsızlığı, geleneksel ceza yargılamasının dışına çıkılmasının ve devletin yargılama yetkisinden vazgeçmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan uzlaştırmanın önceki uygulamasında hakim, savcı veya kolluk tarafından gerçekleştirilmesinin bağımsızlık ilkesi ile uyumlu olmadığı söylenebilecektir. Zira uzlaştırmasının hem taraflardan hem de kendisini görevlendiren makamdan bağımsız şekilde hareket etmesi gerekmektedir²⁰³.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararında ayrıca *“Ceza adaleti sisteminde arabuluculuk hizmetine yeterli özerklik tanınmalıdır”*, *“arabuluculuk hizmeti sunan kuruluşlara, görevlerini yapabilmeleri için gerekli olan bağımsızlık ve özerklik tanınmalıdır”* düzenlemeleri ile uzlaştırımcıların yanı sıra uzlaştırma hizmetini sağlayan kurum ve kuruluşlar bakımından da bağımsız ve özerkliğin önemine dikkat çekilmektedir.

CMK' nın 253. maddesinin 14.fıkrasında yer alan *“Cumhuriyet savcısı, uzlaştırımcıya talimat verebilir”* ve Yönetmeliğin 31.maddesinin 2.fıkrasında yer

¹⁹⁸ İdil Elveriş, “Arabuluculuk Merkezleri İçin Bir Başlangıç Rehberi”, der. Jahic Galma/Burcu Yeşiladalı, Onarıcı Adalet Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri B.1., İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008, s.57.

¹⁹⁹ Çetintürk, a.g.e, s.534.

²⁰⁰ Çetintürk, a.g.e, s.535.

²⁰¹ Aertsen, a.g.e, s.7 (akt:Çetintürk, a.g.e, s.535)

²⁰² Elveriş, a.g.e, s.57.

²⁰³ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.128.

alan “Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir.” ifadelerinden hareketle Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacıya talimat vermesi durumu bağımsızlık ilkesi bakımından tartışılmaya değer bir husustur. Bu düzenlemelerde yer alan talimat ifadesinin, savcı ile uzlaştırmasının süreçte izlenmesi gereken yöntem konusunda iletişim halinde olmasının bir tezahürü olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyet savcısının usulle ilgili olarak verdiği tavsiyelere ve taleplere uygun davranılmasının gerekliliğine ve bunların bağımsızlık ilkesinin kapsamı dışında olduğuna dikkat çekilmektedir²⁰⁴. Nitekim uzlaştırmasının bağımsızlığının sınırlarını mevzuat ve etik ilkeler oluşturmaktadır²⁰⁵.

2.3.2.2. Görevin Etkin, Zamanında ve Verimli Şekilde Yerine Getirilmesi

Yönetmelik m.6/1-b’de yer alan “Adalete hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefler.” hükmünden hareketle uzlaştırmasının uyması gereken etik ilkelerden bir diğeri görevin özenli bir biçimde yerine getirilmesidir. Bir suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun tespiti ile birlikte uzlaştırmacı görevlendirmesi, “Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.” Bu listeye dahil olunması ve bunun sonucu olarak dosya kabulü ile birlikte uzlaştırmasının görevi başlar. Uzlaştırmacının görevini dosyanın içeriği ile uyumlu zaman ve emeği harcamak suretiyle layıkıyla yerine getirmesi beklenmektedir. Uzlaştırmacının dosyayı sonuçlandırması kanun tarafından sürelerle tabi tutulmuştur. İlgili süre içerisinde etkin bir şekilde uzlaştırma sürecini yürüten uzlaştırmacı her uyuşmazlığı kendi şartları ile değerlendirmelidir. Uzlaştırmacının görevinin ayrıntıları ilerleyen kısımlarda ayrıntıları ile ele alınacaktır.

2.3.2.3. Taraflara Saygılı ve Nazik Davranılması

Yönetmelik m.6/1-c’de ise “Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır.” düzenlemesi ile uzlaştırma sürecinin yürütülmesi sırasında

²⁰⁴ Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.86.

²⁰⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.128.

tarafarla iletişim hususunda temel etik ilkelerden biri ele alınmıştır. Uzlaştırma ceza uyuşmazlıkları hususunda başvuru alternatif bir yol olması dolayısıyla geleneksel bir ceza yargılamasına oranla tarafların daha rahat olmaları beklenmektedir. Uzlaştırma suç işlenmesi dolayısıyla hem mağdur hem de fail bakımından bozulmuş olan düzenin yeniden tesisinin hedeflediği bir süreç olması dolayısıyla bu süreçte uzlaştırmanın taraflara dikkatle yaklaşması yerinde olacaktır. Zira fail ceza tehdidi ile karşı karşıya mağdur ise suç dolayısıyla zarar görmüş olmaları dolayısıyla güvensiz ve tedirgin durumdadır²⁰⁶.

Özellikle onarıcı adalet anlayışının bir tezahürü olarak bu hassas süreçte uzlaştırmanın taraflara nazik ve saygılı yaklaşması tarafların benzer şekilde davranmaları bakımından örnek arz edecektir. Böylelikle uzlaştırma süreciyle taraflar suç sonrası içinde buldukları durumdan daha da kötü bir atmosfere girmeyeceklerdir.

2.3.2.4. Tarafları Bilgilendirme

Yönetmelik m.6/1-c “*Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.*” düzenlemesi ile uzlaştırmacıya aynı zamanda tarafları bilgilendirme yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu düzenleme bakımından yükümlülük müzakerelere katılımı saygı ve iyiniyet standardının oluşturulmasına ve azami ölçüde korunmasına yöneliktir.

2.3.2.5. Şüpheli veya Sanığa Karşı Ön Yargılı Olmama

Yönetmelik m.6/1-ç’de ise “*Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz.*” ifadesi ile şüpheli veya sanığa yaklaşım bakımından en önemli etik ilkelerden biri düzenlenmektedir. Masumiyet karinesi Anayasa m.15’te “*suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*” ifadesiyle yer almış “temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması” halinde bile korunan

²⁰⁶ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.137.

çekirdek haklardan biridir. Bu sebeple uzlaştırmacı da şüpheli veya sanığa bu ilkeye uygun bir biçimde ön yargılardan arınmış bir biçimde yaklaşmalıdır. Şüpheli veya sanığın suçluluğu konusunda süreçte edindiği bilgilerden sonra da mümkün olduğunca bu yöndeki tavrını korumalıdır. Ancak tarafların menfaatleri arasında dengeyi sağlamak bakımından mağdur bakımından olumsuz bir süreç yaşanmaması için de gayret göstermelidir²⁰⁷.

2.3.2.6. Taraflar Arasında Eşitliği Gözetme

Yönetmelik m.6/1-d “Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.” düzenlemesi ile taraflar arasında eşitliğin gözetilmesi temel bir etik ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzlaştırmanın tarafları arasında farklılıkların olması gibi normal bir durumun uzlaştırmasının yaklaşımı ile birlikte taraflardan biri bakımından dezavantajlı hale gelmesinin önüne geçilmek istenmektedir. Uzlaştırmacı taraflara müzakere süresince eşit davranmalı, farklılıkları nedeniyle ayırım yapmamalıdır. Farklılıkların taraflar arasında bir güç dengesizliği oluşturmasına fırsat vermemelidir. Zira uzlaştırma sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi ve sonuçlandırılmasında süreci yöneten uzlaştırmacıya duyulan güven ve itibar büyük bir rol oynamaktadır. Tarafların bu güven atmosferinden çıktığını hissetmesi halinde kendini ifade etmesi güçleşecek ve katılıma yönelik gösterdiği irade zayıflayacaktır.

2.3.2.7. Taraflarla Menfaat Çatışması İçinde Olmama

“Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya

²⁰⁷ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.138.

da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.” düzenlemesi Yönetmelik m.6/1-e’de yer alan bir etik ilkedir.

Uzlaştırıcı ile taraflardan biri arasında bulunan mevcut ya da eski bir ilişki uzlaştırmasının uyuşmazlığa objektif olarak yaklaşmasının önünde bir engel olabilecektir. Kişisel veya iş ilişkisine dayanan bir yakınlığın veya husumetin bulunması, uzlaştırma sonucunun uzlaştırmasının menfaati bakımından bir etkisi bulunması gibi hususlar menfaat çatışması oluşturabilecektir. Benzer şekilde uyuşmazlık konusunda daha önce başka bir görev nedeniyle bilgi sahibi olunması da nesnel bir yaklaşıma engel olabilecektir. Bu gibi hususlar uzlaştırmasının bu uyuşmazlık bakımından görev yapmasına engeldir. Uzlaştırıcı, bağımsız ve tarafsız olarak yürütebileceği konusunda bir güven içerisinde bulunur ve tarafları da bu hususa ikna ederek rızalarını alırsa görev yapabileceği veya başlamış olduğu görevi sürdürebileceği kabul edilmektedir²⁰⁸.

2.3.2.8. Aynı Olayda Sonradan Vekil veya Müdafî Görevi Üstlenmeme

Uzlaştırıcı, Yönetmelik m.6/1-f gereği “*Görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî olarak görev üstlenemez.*” Bu etik ilke vekil ve müdafilik yapan avukat uzlaştırıcılar bakımından özellik arz etmektedir. Bir avukatın uzlaştırma süreci boyunca edindiği bilgiler sonrasında aynı olay hakkında taraflardan biri için vekillik veya müdafilik görevi icra etmesinin diğer taraf bakımında dezavantajlı bir durum oluşturacağı açıktır. Bu ilke uzlaştırma sürecinin hem olumlu hem de olumsuz sonuçlanması halinde geçerlidir²⁰⁹. Uzlaştırıcı gizliliği koruma yükümlülüğü altında bulunduğu kuruma güveni sarsacak ilişkilerden kaçınmalıdır²¹⁰.

Uzlaştırma henüz devam ederken görev yapılan uyuşmazlık konusu dışındaki başka bir hususta da taraflardan birinin üçüncü bir kişiyle olan davasında da uzlaştırıcı avukatlık görevi icra etmemelidir²¹¹. Zira taraflardan biri ile görev

²⁰⁸ Özbek, Uzlaştırma Usulü, s.90.

²⁰⁹ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.85; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.139.

²¹⁰ Özbek, Uzlaştırma Usulü, s.91.

²¹¹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.139.

yapılan olay dışında da olsa vekalet ilişkisinin kurulması mevcut uzlaştırma süreci bakımından tarafsız kalınmasının önünde bir engel oluşturacaktır. Soruşturma veya kovuşturmanın tamamlanmasının ardından başka davalar hakkında vekil veya müdafî görevi üstlenmenin önündeki etik engel kalkacaktır.

2.3.2.9. Menfaat Temin Etmeme

Yönetmelik m.6/1-g düzenlemesinin bir gereği olarak uzlaştırmacı *“Tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez.”*

Bu etik ilke esas itibarıyla kamu görevlilerinin hediye almaması, görev sebebiyle menfaat temin etmemesi etik kuralının uzlaştırmacı bakımından görünüm kazanmış halidir²¹². Yönetmelik düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere bu ilkenin sınırı tarafsızlığından endişe duyulmasına neden olacak menfaat elde etmekten azami ölçüde kaçınılmasıdır. Zira bu menfaat ilişkisinin muhatabının uzlaştırmacı veya yakını olması, menfaatin doğrudan ya da dolaylı olması arasında bir fark bulunmamaktadır.

2.3.2.10. Görevin Saygınlığı ve Adalete Güveni Koruma

Bir diğer etik ilke ise Yönetmelik m.6/1-ğ’de uzlaştırmacı *“Görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınır.”* şeklinde ele alınmıştır. Uzlaştırmacı ile taraflar arasında sürecin doğru şekilde ilerlemesi uzlaştırmacıya duyulan güven ile orantılı olmaktadır. Uzlaştırmacı yürüttüğü kamu görevi dolayısıyla her zaman saygınlığını korumak durumundadır. Zira bu saygınlık sadece uzlaştırma süreci ile sınırlı olmayıp kamu görevlisinin sosyal yaşantısında da koruması gereken bir özelliktir.

Yürütülen faaliyet klasik bir ceza yargılaması olmasa da uyuşmazlık çözümünde tarafların karşısına devletin görevlendirdiği tarafsız ve bağımsız bir

²¹² Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.140.

üçüncü kişi olarak çıkan uzlaştırmacı, davranışlarıyla kişilerin ceza adalet sistemine duydukları güvene zarar verecek veya kişilerin adaletin tesis edildiği inancı ile süreçten ayrılmasına şüphe düşürecek söz ve davranışlardan kaçınmalıdır.

2.4. UZLAŞTIRMANIN ŞARTLARI

Uzlaştırma kurumunun uygulanmasında takip edilecek usul CMK' nın 253. maddesinde düzenlenmiştir²¹³. Uzlaştırmanın şartları suçun uzlaştırma kapsamında bulunması, soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmesi, kamu davasının açılması için yeterli şüphe bulunması uzlaştırmanın yetkili kimseler arasında yapılması, Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından tespiti olarak gösterilebilir.

2.4.1. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Bulunması

2.4.1.1. Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar

2.4.1.1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Tabi Suçlar

CMK' nın 253. maddesine göre uzlaştırmaya tabi olan suçların ilk grubunu "soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlar" oluşturmaktadır. TCK ve CMK' da uzlaşma düzenlemesinin ilk halinde kurum sadece şikayete bağlı suçlar bakımından uygulanmaktaydı²¹⁴. Bu durumun sebebi olarak uzlaştırmanın öncelikle şikayete ihlal edilen değerler bakımından daha küçük suçlarda uygulanması yönünde kanaat kullanılmasıdır²¹⁵.

²¹³ Uzlaştırma TCK m.73/8'de yer alan şartlardan şüphelinin suçu kabullenmesi kaldırılmış, zararın tamamının veya tamamına yakınının karşılanması şartı ise edimin ifası olarak değiştirilmiştir. Uzlaştırma kapsamındaki suçlar genişletilmiştir.

²¹⁴ TCK m.73/8 "Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda..."

²¹⁵ TCK tasarı m.39 gerekçe "Sadece küçük ihtilafları içeren suçlar bakımından (hakaret, sövme, basit nitelikli eylem gibi) bu yola gidilebilecektir. Bu ayırım ile hukukumuzda yargı organlarını daha ağır suçları ayırabilecekleri zaman alanı genişletmekte ve küçük suçlarda tamamen yenileştirilmiş bir yaptırım sistemi geliştirilmektedir."

2.4.1.1.1.1. TCK'da Yer Alan Şikayete Tabi Suçlar

“TCK m.11/2²¹⁶ ve m.12/2²¹⁷,’de belirtilen yurt dışında işlenen bazı suçlar

–Kasten yaralama (m.86/2)

–Taksirle yaralama(m.89/1)

–Taksirle yaralama (m.89/2 89/3 89/4 (bilinçli taksir halinde hayır)

–Tehdit (m.106/1. İkinci cümle)²¹⁸

–Konut dokunulmazlığının ihlali (m.116/1, 116/2)

–İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117/1)

–Kişilerin huzur ve sükununu bozma (m.123/1)

–Hakaret (m.125/1, 125/2, 125/3-b, 3-c)

–Kişinin hatırasına hakaret (m.130/1, 130/2)

–Haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132/1, 132/2, 132/3)

²¹⁶ Vatandaş tarafından işlenen suç “Madde 11- (1) Bir Türk vatandaşı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye’de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye’de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır.”

²¹⁷ Yabancı tarafından işlenen suç “(1) Bir yabancı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk Kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye’nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye’de bulunduğu takdirde, Türk Kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk Kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye’de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikayeti üzerine fail, Türk Kanunlarına göre cezalandırılır.

(2) Suç, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükümetin şikayetine bağlıdır. Bu durumda şikayet, vatandaşın Türkiye’ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır.”

²¹⁸ “Sanığın şantaj eylemine ilişkin, lehe olan yasa hükümlerinin belirlenmesinde; suç tarihinden sonra yürürlüğe giren 5237 sayılı TCY’nin 107. maddesine 2. fıkranın 5377 sayılı Yasa ile 08.07.2005 tarihinde eklenmesi karşısında, sanığın "katılanın kendisiyle birlikte olmadığı takdirde hakkında iftira atacağı ve başka erkeklerle birlikte olduğu dedikodusunu çıkaracağını" söyleyerek tehdit etmesinin, aynı Yasa’nın 106/1-2. cümlesinde düzenlenen sair bir kötülük yapacağından bahisle tehdit eylemi kapsamında kaldığı ve sanık lehine sonuç doğuracağına, ayrıca 5560 sayılı Yasa ile değişik 5271 sayılı CMY’nin 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaşmaya tabi olduğunun ve uzlaştırma işlemleri yapıp sonucuna göre sanığın hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi” 4. C.D. E. 2009/1065, K. 2011/12046, T. 5.7.2011)

- Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (m.133/1, 133/2, 133/3)
- Özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134/1, 134/2)
- Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık (m.144/1-a,1-b)
- Kullanma hırsızlığı (m.146/1)
- Mala zarar verme (m.151/1²¹⁹, 151/2)
- Hakkı olmayan yere tecavüz 154/1)
- Güveni kötüye kullanma (m.155/1)
- Bedelsiz senedi kullanma (m.156/1)
- Dolandırıcılık daha az cezayı gerektiren hal (m.159/1)
- Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160/1)
- Açığa imzanın kötüye kullanılması (m.209/1)
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233/1)
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234/3)
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (m.239/1, 239/2, 239/3)”²²⁰

²¹⁹ “Hüküm tarihinden önce etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasından dolayı uzlaştırma kurumu uygulanabilen suçlar kapsamında bulunmayan basit mala zarar verme (TCK m.151) suçunun 02.12.2016 tarihi itibariyle uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün suçlar kapsamına alındığı ve kesinleşmiş kararlar bakımından da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği cihetle” Yargıtay 8. C.D., E. 2017/22065, K. 2018/7469, T. 25.6.2018)

²²⁰ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/uzlastirma/suc-listesi.html>

2.4.1.1.1.2. Özel Kanunlarda Yer Alan Şikâyeteye Tabi Suçlar

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir (CMK m.253/3).

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

–Ticari Defterler ve Sır Saklama Hükümleri ve Ceza (m.25)

2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Yer Alan Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

–Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası (m.331/1, 331/2, 331/3, 331/4)²²¹

–Aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştırılan borçlunun cezası (m.332/1, 332/2)

–Ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu (m.333/a/1, 333/a/2)

–Konkordatoda veya sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında yetkili kimseleri hataya düşüren ya da konkordato veya uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma koşullarına uymayan borçlunun cezası (m.334)

–Ticareti terk edenlerin cezası (m.337/a/1)²²²

²²¹ “Haciz yolu ile takip talebinden sonra veya bu talepten önceki iki yıl içinde borçlu alacaklısını zarara sokmak maksadıyla mallarını veya bunlardan bir kısmını mülkünden çıkararak telef ederek veya kıymetten düşürerek hakiki surette yahut gizleyerek muvazaa yoluyla başkasının uhdesine geçirerek veya asıl olmayan borçlar ikrar ederek mevcudunu suni surette eksiltirse aleyhine aciz belgesi aldığı veya alacaklı alacağını alamadığını ispat ettiği takdirde altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı, dava ve cezanın İİK'nın 354. maddesinde yazılı sebeplerle düşüleceğinin kararda gösterilmesi gerektiğinin gözetilmemesinin bozmayı gerektirdiği, sanıklar hakkında 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle değişik CMK'nın 253 254. maddelerinin uygulanması zorunluluğunun bozmayı gerektirdiği” (19. C.D., E. 2015/30419, K. 2018/1718, T. 20.2.2018)

–Hakikata muhalif beyanda bulunanların cezası (m.338/1)

–Sermaye şirketlerinin iflasını istemek mecburiyetinde olanların cezası (m.345/a)

3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı Ve Yabanilerinin Aşlattırılması Hakkında Kanun

–Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması (m.14/3)

5042 Sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun

–İhlal Sayılan Haller Ve Yaptırımlar (m.66/1-a, 66/1-b)

5846 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu

–Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz (m.71/1.1, 71/1.2, 71/1.3, 71/1.4, 71/1.5, 71/1.6)

–Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri (m.72/1)

5941 Sayılı Çek Kanunu

–Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmama (m.7/4)

²²² “5271 S.K. 253/3. md.sinde “soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez” şeklinde düzenlenen “... etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ...” kısmının madde metninden çıkarıldığı - sanığın üzerine atılı ticareti usûlüne aykırı terk etmek suçunun uzlaşma hükümlerine bağlı bulunduğu” (Yargıtay, 19. C.D.E. 2018/3068, K. 2018/4131, T. 9.4.2018)

–Diğer Ceza ve Hükümleri (m.7/5)

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

–Cezayı gerektiren fiiller (m.62/1-a, 62/1-b, 62/1-c, 62/1-d)

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu

–Marka Hakkına Tecavüze İlişkin Cezai Hükümler (m.30/1, 30/2, 30/3)

5941 Sayılı Çek Kanunu m.5’te düzenlenen karşılıksız çek keşidesi suçu m.5/10’da açıkça uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlendiğinden uzlaştırma kapsamında değildir.”²²³

2.4.1.1.2. Katalog Suçlar

–Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, m.86, m.88)

–Taksirle yaralama (madde 89)

–(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Tehdit (m.106, birinci fıkra)²²⁴

–Konut dokunulmazlığının ihlali (m.116)²²⁵

²²³ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/uzlastirma/suc-listesi.html>

²²⁴ “Hükümden sonra 02/12/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun’un 34. maddesiyle değişik CMK’nin 253/1. maddesi uyarınca TCK’nin 106/1-1 maddesinde tanımlanan tehdit suçunun uzlaşma kapsamına alınması karşısında sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması” (Yargıtay

3. C.D., E. 2017/3064, K. 2017/15938, T. 4.12.2017)

²²⁵ “Sanığın üzerine atılı geceleyin konut dokunulmazlığını bozma suçunun 5271 Sayılı C.M.K.nin 253. maddesinde 19.12.2006 tarihinde 5560 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle uzlaşma kapsamına alınması nedeniyle, 5271 Sayılı C.M.K.nin 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma işlemlerine

–(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Hırsızlık (m. 141)

–(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Dolandırıcılık (m. 157)²²⁶

–Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234)

–Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, m. 239)

2.4.1.1.3. Şüphelisi/Sanığı Suça Sürüklenen Çocuk Olan Suçlar

6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası CMK' nın 253. maddesinin 1.fıkrası c bendine göre Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar” bakımından uzlaştırma mümkündür²²⁷.

–“Kasten yaralama (m.86/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.86/2, 86/3 TCK 86/2 maddesine göre belirlenen cezanın yarı oranında artırılması)

–İnsan üzerinde deney (m.90/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)

–Organ ve doku ticareti (m.91/2 Bir yıla kadar hapis cezası, m.91/6 Bir yıla kadar hapis cezası)

–Terk (m.97/1, Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası)

girişilmeden, eksik soruşturma ve yasal olmayan gerekçeye dayalı olarak hüküm kurulması” (Yargıtay 2. C.D. E. 2011/16760, K. 2011/35843, T. 10.10.2011)

²²⁶ “Dolandırıcılık suçu ile resmi belgede sahtecilik suçu birlikte işlenmediğinden somut olayda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği cihetle; sanığa yüklenen dolandırıcılık suçu nedeniyle, hükümden sonra 02.12.2016 tarih ve 29906 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253. ve 254. madde fıkraları gereğince uzlaştırma işlemleri için gereği yapılarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini zorunluluğu” (Yargıtay 11. C.D. E. 2015/3679, K. 2017/6321, T. 4.10.2017)

²²⁷ Bu husus yönetmelik m.8/2'de de “Suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur.” Şeklinde düzenlenmiştir.

- Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (m.98/1, Bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası, m.98/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Kısırlaştırma (m.101/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Şantaj (m.107/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası, m.107/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası)
- Cebir (m.108/1 (TCK m.86/2, 86/3 ile birleşmesi halinde) Kasten yaralama suçundan verilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılması)
- Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi (m.114/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi (m.115/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.115/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.115/3, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117/2, Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adlî para cezası, m.117/3, Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adlî para cezası, m.117/4, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası)
- Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (m.118/1, Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası, m.118/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Nefret ve ayrımcılık (m.122/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Haberleşmenin engellenmesi (m.124/1, Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası)
- Hakaret (m.125/3, Alt sınırı bir yıl hapis cezası)
- Kişisel verilerin kaydedilmesi (m.135/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Verileri yok etmeme (m.138/1, Bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası)

- Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık (m.144/1-a, 1-b, 143, TCK 144. maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılması)
- Taksirli iflas (m.162/1, İki aydan bir yıla kadar hapis cezası)
- Karşılıksız yararlanma (m.163/1, İki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası, m.163/2, Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası, m.163/3, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (m.165/1, Altı aydan üç yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası)²²⁸
- Bilgi vermeme (m.166/1, Altı aya kadar hapis veya adli para cezası, m.166/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)
- Kötü muamele (m.232/1, İki aydan bir yıla kadar hapis cezası, m.232/2, Bir yıla kadar hapis cezası)
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233/2, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası, m.233/3, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası)
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m.234/1, Üç aydan bir yıla kadar hapis ceza 234/2 TCK 234/1. maddeye göre belirlenen cezanın bir katı oranında artırılması)
- Bilişim sistemine girme (m.243/1, Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası, m.243/3, Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası, m.243/4, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)

²²⁸ “5237 Sayılı TCK'nın 7/2. maddesi uyarınca; "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur." hükmü de gözetilerek suça sürüklenen çocuğun eylemine uyan 5237 Sayılı TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun uzlaşma kapsamında bulunması sebebiyle 6763 Sayılı Kanun'un 35. maddesiyle değişik CMK'nın 254. maddesi uyarınca aynı Kanun'un 253. maddesinde belirtilen esas ve usûle göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre suça sürüklenen çocuğun hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması,” (Yargıtay, 17. C.D., E. 2018/1988, K. 2018/5608, T. 18.4.2018)

–Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (m.244/2, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası)

–Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf (m.261/1, Fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası)

–Görevi yaptırmamak için direnme (m.265/1, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası)

–Genital muayene (m.287/1, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası)

–Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme (m.298/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası)²²⁹

2.4.1.2. Uzlaştırma Yasağı Bulunan Suçlar

CMK’ nın 253. maddesinin 3.fikrasına göre “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.”²³⁰ Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar cinsel saldırı(TCK m.102),, çocukların cinsel istismarı(TCK m.103), reşit olmayanla cinsel ilişki(TCK m.104), ve cinsel taciz(TCK m.105) suçlarından ibarettir. cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan TCK m.102/1, 104/1 ve 105/1 şikayete tabi suçlar olmalarına rağmen CMK’ nın 253. maddesinin 3.fikrasından anlaşıldığı üzere uzlaştırma mümkün deęildir²³¹. Bu suçların kapsam dışında bırakılması mağdurun korunması, mağdurun adaletin tesis edileceğine dair olan güveninin ve suçtan haberdar olan toplumun vicdanının daha sarsılmaması bakımından olumlu bir düzenleme olarak karřılanmaktadır²³².

6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde CMK’ nın 253. maddesinin 3.fikrası “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık

²²⁹ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/uzlastirma/suc-listesi.html>

²³⁰ Husus Yönetmelik “Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları” başlıklı m.8/4’te de aynı şekilde düzenlenmektedir.

²³¹ “Suç tarihinden önce 5560 sayılı Kanununun 24. maddesiyle değiştirilen CMK.nun 253/3. maddesinin açık hükmüne göre cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar arasında yer alan cinsel taciz suçunun uzlaştırma kapsamında olmadığı nazara alınarak itirazın kabulü yerine yazılı biçimde reddine karar verilmesi” (Yargıtay 5. C.D. E. 2009/12198, K. 2009/12459, T. 16.11.2009)

²³² Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e,s .40.

hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.” halinde idi. Bu halde etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma mümkün olmamaktaydı²³³. 24/11/2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanunun m.34 ile bu fıkrada yer alan “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Sonuç olarak etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar uzlaştırma kapsamında değil iken bu kapsama dahil edilmiştir²³⁴. Ancak bu durum etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen tüm suçların bu uzlaştırma kapsamına doğrudan dahil edildiği anlamına gelmemektedir; şikayete tabi olması veya katalog suç olması sebebiyle bu kapsamda olabilecek ancak ilgili hüküm nedeniyle uygulama yapılamayan suçlar bakımından engel kalkmış olmaktadır²³⁵.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği²³⁶ m.35/3'te “Tebdir kararları, kararın niteliğine göre kamu kurum ve kuruluşları tarafından ŞÖNİM ile işbirliği içerisinde ivedilikle yerine getirilir. Koruyucu veya önleyici tebdir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez.” düzenlemesi yer almaktadır. Bu hususta CMK' nın 253. maddesinde ya da ilgili 6284 sayılı Kanunda bir düzenleme yer almadığından ilgili uzlaşma engeli sadece yönetmeliğe dayanmaktadır. Bu sınırlamanın kanunla değil yönetmelikle yapılması mümkün olmadığı belirtilmekte, tebdir kararlarına devam edilmesine rağmen uygulamada uzlaştırmaların devam ettiği ifade

²³³ “Saniğin üzerine atılı olan mala zarar verme eyleminin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 151. maddesi kapsamında kalan ve aynı Kanunun 168. maddesi gereğince etkin pişmanlık hükümlerine tabi suçlardan olması karşısında, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/3. maddesindeki "Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez." şeklindeki düzenleme karşısında söz konusu eylemden dolayı uzlaşma hükümleri uygulanamayacağı” Yargıtay 9. C.D., E. 2008/1225, K. 2008/7533, T. 11.6.2008)

²³⁴ “Hüküm tarihinden önce etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasından dolayı uzlaştırma kurumu uygulanabilen suçlar kapsamında bulunmayan basit mala zarar verme (TCK m.151) suçunun 02.12.2016 tarihi itibarıyla uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün suçlar kapsamına alındığı ve kesinleşmiş kararlar bakımından da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği cihetle” Yargıtay 8. C.D., E. 2017/22065, K. 2018/7469, T. 25.6.2018), “Dava; Ticari iş yöneticinin kasten alacaklıyı zarara uğratması suçuna ilişkindir. 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresinin çıkarılması sebebiyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin aynı Kanun'un 338 maddesinde düzenlenen suç yönünden uzlaşma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi” (Yargıtay 19. C.D., E. 2015/3600, K. 2017/2529, T. 22.3.2017)

²³⁵ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.40.

²³⁶ R.G. 18.01.2013 Sayı : 28532

edilmektedir²³⁷. Kanaatimizce de sınırlamanın Kanun ile yapılması yerinde olacaktır. İlgili yönetmelikte yer alan düzenleme “önerilmez” ibaresinden hareketle ancak tavsiye olarak kabul edilebilir.

2.4.1.3. Uzlaştırma Kapsamına Giren Bir Suçun Bu Kapsama Girmeyen Bir Suçla Birlikte İşlenmesi

CMK’ nın 253. maddesinin 3.fıkrası ve Yönetmeliğin 8.maddesinin 5.fıkrasına göre “*Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.*” Bu düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten daha önce işlenmiş olan suçlar bakımından bu sınırlandırma geçerli olmayacaktır.²³⁸ Bu halde her bir suç ayrı ayrı değerlendirilerek uzlaştırma kapsamındaki suç bakımından uygulama yapılması mümkün olacaktır. CMK’ nın 253/3. maddesinin 2. cümlesi Anayasa m.10’a aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal davasına konu olmuş, Mahkeme bu husustaki istemi reddetmiştir²³⁹.

²³⁷ Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, ilgili hususta görüş sorulması üzerine 11.1.2017 tarihinde “yargı yetkisinin kullanılmasında giren konularda bakanlıkça görüş bildirilmesine mümkün olmadığı sorunun Yasa ve yargı yoluyla çözülmesinde uygun olacağı” şeklinde yanıt vermiştir. Hususun yasa veya yargı yoluyla çözülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e,41.

²³⁸ 09.07.2009 tarih ve 27283 numaralı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5918 sayılı yasanın 8.maddesiyle yürürlüğe girmiştir. “Sanığın hakaret ve mala zarar verme suçlarını, birden fazla kişi tarafından birlikte tehdit suçuyla beraber işlediği, 5271 Sayılı Kanun’un 253. maddesinin 3. fıkrasına 5918 Sayılı Kanun’un 8. maddesiyle eklenen son cümlesinin yürürlük tarihinin 09.07.2009 olduğu ve bu tarihten önce uzlaşma kapsamında bulunan bir suçun, uzlaşma kapsamında bulunmayan başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşmaya konu olabileceği belirlenerek yapılan incelemede...” (Yargıtay, 4. C.D. E. 2017/18226, K. 2018/6342, T. 3.4.2018)

“Sanığın suç tarihindeki yaşı ve 5237 sayılı TCK.nun 109/2. maddesinde öngörülen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin cezanın alt sınırının 2 yıl olduğu gözetilerek 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu, 5560 sayılı Yasayla değişik CMK.nun 253/3. maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlendiği ve 5237 sayılı Yasanın 7/2. maddesi de nazara alındığında uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği anlaşılmakla; öncelikle CMK.nun 253 ve 254. maddelerine göre uzlaşma girişiminde bulunulması sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması” (Yargıtay 5. C.D. E. 2009/4947, K. 2009/7072, T. 11.6.2009)

²³⁹ “5271 sayılı Kanun’un 253. maddesinin itiraz konusu kuralı da içeren (3) numaralı fıkrasının 5918 sayılı Kanun’un 8. maddesiyle eklenen son cümlesinde, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı öngörülmüştür.

Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir

Hükümün doğru şekilde uygulanabilmesi için “Bir suçun başka bir suç ile birlikte işlenmesi” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği incelenmelidir. Bu ifadenin anlaşılması bakımından bileşik suç aynı neviden fikri içtima ve farklı neviden fikri içtima kurallarının uygulaması önem göstermektedir. Yargıtay’ın suçların birlikte işlenmesi kavramını geniş bir şekilde yorumladığı ve dolayısıyla uzlaştırma uygulamasının kapsamı sınırlandırdığı ifade edilmektedir²⁴⁰. Bu düzenleme ile

hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen “kanun önünde eşitlik ilkesi” hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemler değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunanlar kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihi bulunması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, soruşturma ve yargılamaya ilişkin olarak hangi yöntemlerin uygulanacağı, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılanmaları gerektiği, hangi hâl ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öge olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahiptir.

Uzlaşma kurumu, uyumsuzluğun yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur. Uzlaşma ile şüpheli veya sanık işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmekte, ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olmaktadır.

İtiraz konusu kural uyarınca uzlaşma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde, uzlaşma kapsamına alınmamış olması anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdirindedir.

Öte yandan, kanun koyucu, farklı hukuksal konumda olan kişileri farklı yaptırımlara tabi tutabilir. Ceza hukukunda kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulanması da kuşkusuz, aynı suçu işleyen tüm suçluların kimi özellikleri göz ardı edilerek her yönden aynı kurallara bağlı tutulmalarını gerektirmemektedir. Uzlaştırma kapsamına giren suçlar, bu kapsama girmeyen suçlara göre daha hafif niteliktedir. Bu nedenle, uzlaştırma kapsamına giren bir suçu işleyen kişi ile uzlaştırma kapsamındaki bir suçu bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işleyen kişi aynı hukuksal konumda değildir. Bu nedenle, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında ve farklı hukuksal konumda bulunan kişiler hakkında farklı usulün uygulanmasını öngören itiraz konusu kuralda, hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.”(AYM, 03.04.2013 tarih ve 2013/20E. 2013/50 K. sayılı kararı)

²⁴⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.60;“09.07.2009 tarih ve 27283 numaralı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5918 sayılı yasanın 8.maddesiyle 5271 sayılı CMK'nin 3.maddesine eklenen “Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz” şeklindeki düzenleme karşısında ,uzlaşma kapsamına giren hakaret suçunun uzlaşma kapsamına girmeyen kemik kırığı oluşacak şekilde kasten

getirilen uzlaştırma sınırlandırması suçların birlikte işlenmesi haline mahsus olduğu için farklı zamanlarda aynı kişiye karşı yönelmiş suçlar bakımından uzlaştırmanın uygulanıp uygulanamayacağı her bir suç bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir²⁴¹.

Yönetmelik m.7/4 bu hususta “Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır.” düzenlemesi içermektedir. Bu düzenlemeden hareketle “bir suçun başka bir suç ile birlikte işlenmesi” ifadesinden “bir kişiye karşı eş zamanlı olarak işlenen suçların” anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir²⁴².

6763 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler ile birlikte yoğun bir uzlaştırma mesaisinin olduğu uzlaştırma istatistiklerinden de gözlemlenebilecektir. Uzlaştırma kapsamına tehdit ve dolandırıcılık suçlarının dahil edilmesiyle ilgili doktrinde çeşitli eleştiriler mevcuttur. Bu suçların yapısı itibariyle böyle bir kanaatin oluşması anlaşılabilir bir durumdur. Yoğun miktarda uyuşmazlığın bu usulle sonuçlandırılması olumlu bir gelişme olmakla birlikte uzlaştırma sürecinin mağdur bakımından yeni bir mağduriyete neden olmamasına dikkat edilmelidir. Sonuç itibariyle kanaatimizce uzlaştırma kapsamındaki suçların artırılması olumlu bir gelişmedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin diğer alanlarda da yaygınlaştığı, uyuşmazlıkların alternatif yöntemlerle çözülmesi eğiliminin arttığı dikkate alındığında uzlaştırma kapsamındaki suçların niteliği itibariyle uygun suçlar bakımından daha da genişletilebileceği kanaatindeyiz. Malvarlığına karşı suçlar ve yaralama suçlarının karşılaştırmalı hukukta fail-mağdur arabuluculuğunun en sık uygulandığı suç gruplarından. Bu bakımdan kasten yaralamanın TCK m.86/3 ve m.87’de düzenlenen halleri ile nitelikli hırsızlık TCK m.141 niteliği itibariyle uzlaştırma kapsamına dahil edilebilecek suçlardandır. Nitekim uygulamacıların da bu yönde taleplerinin olduğu doktrinde de ifade edilmektedir²⁴³. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği’nde

yaralama suçu ile birlikte işlenmesi nedeniyle tebliğnamenin hakaret suçu nedeniyle sanık hakkında verilen mahkumiyet hükmüne yönelik bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.” (Yargıtay 3. C.D., E. 2016/3159, K. 2016/19031, T. 9.11.2016)

²⁴¹ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.60.

²⁴² Yenisey/Nuhoglu, a.g.e, s.844.

²⁴³ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.6.

şiddet mağduru ile şiddete uğrayanlar arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilmemektedir. Bu düzenleme ile birlikte kasten yaralamanın nitelikli halleri ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin eşe ve çocuğa karşı işlenmiş olması kapsam dışında bırakılarak bu suçlar uzlaştırma kapsamına dahil edilebilir.

2.4.2. Kamu Davasının Açılması İçin Yeterli Şüphe Bulunması

CMK' nın 253. maddesinin 4. fıkrasında “*Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir*” düzenlemesi yer almaktadır. Bu düzenlemeden hareketle uzlaştırmanın şartlarından birinin de kamu davasının açılması için yeterli şüphe bulunması olduğu anlaşılmaktadır. İlgili husus yönetmelik 10.maddede de ele alınmıştır²⁴⁴. Yeterli şüphe oluşturacak delilin elde edilememesi halinde Cumhuriyet savcısı dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeksizin sonuçlandıracaktır. Yeterli şüphenin oluşması halinde ise Cumhuriyet savcısı tarafından dosya hakkında uzlaştırma bürosuna gönderme kararı alınacaktır.

CMK' nın 160. maddesine göre “Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.” Uzlaştırma kapsamındaki bir suç hakkında savcılık tarafında bir bilgi edinildiği takdirde de bu maddeye göre takip edilmesi gereken soruşturma süreci başlatılacaktır. Ayrıca CMK' nın 253. maddesinin 8.fıkrasına göre “Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel

²⁴⁴ Dosyanın büroya gönderilmesi ve kayıt “Madde 10 – (1) Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.(2) Soruşturmaya konu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı Ek-1’de yer alan gönderme kararı ile büroya gönderir.”

değildir.” Dolayısıyla uzlaştırma sürecinde bulunulması delil toplanması ve bu amaca yönelik olarak şartları bulunan hallerde koruma tedbirlerine başvurulmasına engel oluşturmamaktadır.

2.4.3. Soruşturma ve Kovuşturma Şartlarının Gerçekleşmesi

Uzlaştırmanın gerçekleşebilmesi için soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Ceza muhakemesi şartları²⁴⁵ dava ve yargılama şartlarından oluşmaktadır²⁴⁶. Bu şartlar şikayet, izin, talep, karar, dava süresi, hüküm ve açılmış dava, önödeme, dava zamanaşımı, af, yazılı başvuru, sanığın hazır bulunmaması, sanığın akıl hastası olması, bekletici mesele ve yasama dokunulmazlığı olarak sayılabilecektir²⁴⁷. Uzlaştırmanın uygulanabilmesi için engel bir durumun olmaması gerektiğinden bu şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir²⁴⁸.

Ceza muhakemesi şartlarından şikayet, uzlaştırmayla ilişkisi bakımından özellik göstermektedir²⁴⁹. CMK'nın m. 253'e göre “soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlar” uzlaştırmaya tabi olan suçlardır. TCK m.73'e göre “*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz.*” Bu maddeden de anlaşılacağı üzere soruşturma aşamasının başlayabilmesi için şikayet şartının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Görüldüğü üzere şikayet hakkının hiç kullanılmaması veya şikayetten feragat edilmiş olması halleri soruşturmaya ve kovuşturmaya engel teşkil etmektedir. TCK m.73'e göre yapılmış olan şikayetten suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi ise açılmış olan ceza davasının düşmesi sonucunu doğurmaktadır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlar uzlaştırma kapsamında olmaları halinde uzlaştırmanın gerçekleşebilmesi için soruşturma aşamasında şikayet şartının gerçekleşmiş olması

²⁴⁵ Ceza muhakemesi şartları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Centel/ Zafer, Muhakeme, s.88 vd; Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.70 vd; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Muhakeme, s.105; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırırt/Akçan/Özaydın/Tütüncü, Muhakeme Ders Kitabı, s.44; Şahin, Muhakeme, s.51; Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme,593 vd.; Ünver/Hakeri, Muhakeme, 101 vd.

²⁴⁶ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.70.

²⁴⁷ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.161.

²⁴⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.161.

²⁴⁹ Bu hususta benzer değerlendirmeler için bkz. “3.4. BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ BAKIMINDAN UZLAŞTIRMA 3.4.2. Şikayetten Vazgeçme” başlıklı bölümde yapılmıştır.

gerekmektedir. Dolayısıyla soruşturmanın başlangıcında var olan şikayetin hala devam ediyor olması ve dolayısıyla geri alınmamış olması da gerekmektedir.

Şikayet konusunda değinilmesi gereken hususlardan biri CMK' nın 158 6.fıkrasında yer alan “*Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur.*” düzenlemesidir. Bu düzenlemeden hareketle şikayete tabi olduğu kovuşturma aşamasında anlaşılacak suç bakımından, kovuşturma aşamasında uzlaştırma mümkün olacaktır²⁵⁰. Birden fazla mağdurun olması halinde şikayete tabi suç bakımından şikayet hakkını kullanan, feragat etmeyen, şikayet hakkını geri almayan mağdur veya suçtan zarar gören bakımından uzlaştırma uygulaması mümkündür²⁵¹.

Bir suç hakkında önödeme hükümlerinin uygulanabilmesi için suç hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanamaması gerekmektedir²⁵². Bu hususta TCK m.75'te “uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere” ibaresi ile uzlaştırma kapsamındaki suçlar bakımından önödeme usulünün uygulanamayacağı düzenleme altına alınmıştır. Uzlaştırma kapsamında yer almama hakkında “önödemenin olumsuz muhakeme şartı” değerlendirmesi yapılmaktadır²⁵³. Soruşturmanın yapılmasının idari makamın iznine veya Adalet Bakanlığı'nın talebine bağlandığı hallerde²⁵⁴

de uzlaştırmanın gerçekleştirilebilmesi için izin ve talep şartlarının gerçekleşmiş olması gerekecektir²⁵⁵.

Uyuşmazlık hakkında açılmış dava bulunmama ve yargı bulunmaması dava şartlarının da gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Söz konusu fiil hakkında önceden yapılmış bir muhakeme sonucunda bir hüküm verilmiş ve ilgili hüküm kesin hüküm

²⁵⁰ Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.150.

²⁵¹ Geri almanın sadece geri alanın şikayet hakkına ilişkin olduğu hususunda bkz. Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.93-95.

²⁵² Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.845.

²⁵³ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.163.

²⁵⁴ İzin ve talep hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gökcen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.77-78; Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.96-97; Yenisey/ Nuhoğlu, Muhakeme, s.606; Centel/Zafer, Muhakeme, s.666.

²⁵⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.162.

oluşturmaktaysa aynı fiili ve fail hakkında yeni bir dava açılmaz²⁵⁶. Bu husus CMK'nın 223. maddesinin 7.fikrasında düzenleme altına alınmış, aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir davanın bulunmasının davanın reddi sebebi olacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Dolayısıyla bu muhakeme şartı uzlaştırma bakımından da aranmaktadır.

2.4.4. Uzlaştırmanın Yetkili Kimseler Arasında Yapılması

CMK'nın 253. maddesi belirli suçlarda şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulacağına dair düzenleme içermektedir. Aynı husus Yönetmelik m.7'de de *“Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.”* şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenlemelere göre uzlaştırmanın tarafları şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören olarak karşımıza çıkmaktadır. İfade ettiğimiz düzenlemelere göre mağdur ya da suçtan zarar gören bakımından gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olma şartı aranmaktadır.

CMK'nın tanımlar başlıklı 2.maddesinde şüpheli *“soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişi”* sanık ise *“kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişi”* olarak tanımlanmıştır. Kanuni tanımlar bakımından şüpheli ve sanık *“kişi”* olarak nitelendirilmiş ancak hangi vasıflardaki kişilerin bu sığata sahip olabilecekleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Bu husus doktrinde tartışma konusu yapılmaktadır²⁵⁷. Doktrinde baskın olan bizim de katıldığımız görüşe göre şüpheli ve sanık ancak gerçek kişi olabilir. Zira TCK'nın *“ceza sorumluluğunun şahsiliği”* başlıklı 20.maddesine göre *“Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz. Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır”*. Bu hükümden hareketle tüzel kişilerin ceza sorumluluğu

²⁵⁶ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.79; Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.92;Yenisey/ Nuhoglu, a.g.e, s.518;

²⁵⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.113.

bulunmamasından dolayı fail olması mümkün değildir. Dolayısıyla tüzel kişiler şüpheli veya sanık olamazken tüzel kişi adına işlenmiş bir suç söz konusu ise şüpheli veya sanık ancak tüzel kişi adına hareket eden gerçek kişiler olabilecektir²⁵⁸.

Diğer bir görüşe göre ise şüpheli veya sanığın gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi olması mümkündür²⁵⁹. Bu kanaatin oluşmasında etkili düzenlemelerden biri olan “Tüzel kişinin temsili” başlıklı CMK’ nın 249. maddesine göre “(1) Bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada tüzel kişinin organ veya temsilcisi, katılan veya savunma makamı yanında yer alan sıfatıyla duruşmaya kabul edilir. (2) Bu durumda, tüzel kişinin organ veya temsilcisi bu Kanunun katılana veya sanığa sağladığı haklardan yararlanır. (3) Birinci fıkra hükmü, sanığın aynı zamanda tüzel kişinin organ veya temsilcisi sıfatını taşıması hâlinde uygulanmaz”. “Kamu davasını açma görevi” başlıklı CMK’ nın 170. maddesinin 6.fıkrasında “İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir”. düzenlemesi yer almaktadır. Bu maddelerde yer alan tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda temsil ve tüzel kişi faaliyetleri neticesinden güvenlik tedbirine hükmolünme düzenlemelerinden ve TCK m.20 ile m.60’ın gerekçelerinden hareketle özel hukuk tüzel kişilerinin şüpheli veya sanık olabileceği kabul edilmektedir²⁶⁰.

Şüpheli ve sanık kavramı bakımından değinilmesi gereken bir diğer husus kusur yeteneğidir²⁶¹. Bir görüşe göre şüpheli ve sanık sıfatının alınması için gerçek kişi olmanın yanında kusur yeteneği de gerekli olduğundan kusur yeteneği bulunmayan küçük ya da akıl hastalarının şüpheli veya sanık olması mümkün

²⁵⁸Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır,Muhakeme,s.239;Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akçan/Özaydın/Tütüncü, Muhakeme Ders Kitabı, s.243; Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.16-187.

²⁵⁹ Ünver/ Hakeri, Muhakeme; 213-214.

²⁶⁰ TCK m.20 gerekçe “Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının bir gereğidir. Ancak, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilebilecektir.” TCK m.60 gerekçe “Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Ancak bu ilke, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilmesine engel değildir.” Ünver/ Hakeri, Muhakeme; 213-214.

²⁶¹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.113.

değildir²⁶². Diğer bir görüşe göre ise akıl hastaları bakımından suçun işlendiği sırada kusur yeteneğinin bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesi mümkün olmasa da hakkında TCK m.57 hükümlerince “akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirine” hükmedilmesi mümkün olabilecektir. Bu nedenle akıl hastalığı failin hakkında kovuşturma yapılmasına ve sanık olarak nitelendirilmesine engel bir durum değildir²⁶³.

Onarıcı adalet anlayışının bir sonucu olan uzlaştırma kurumu esas itibarıyla mağdurun korunması ve mağdurun zararının giderilmesini hedeflemektedir. Uzlaştırma kurumunun incelenmesi bakımından mağdur ve suçtan zarar gören kavramları da önem arz etmektedir. Mağdur ve suçtan zarar gören “bireysel iddia süjesi” olarak nitelendirilmektedir²⁶⁴. Kelime anlamları bakımından değerlendirildiğinde oldukça benzer olan bu kavramlardan²⁶⁵ mağdur suçtan doğrudan doğruya zarar gören işlenen suç nedeniyle hakları ihlal edilen kişi, suçtan zarar gören ise işlendiği iddia edilen suç nedeni ile haklı çıkarı zedelenen gerçek veya özel hukuk tüzel kişisidir²⁶⁶. Mağdur, suçun pasif süjesi olarak ilgili suçun düzenlendiği norm ile korunan, suçun konusunu oluşturan şey ya da menfaatin sahibi veya hamili olarak nitelendirilmektedir²⁶⁷.

Kimlerin suçun mağduru olabileceği hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır²⁶⁸. Bir görüşe göre gerçek veya tüzel kişiliğe haiz sahip kişi suçun mağduru olabilmektedir²⁶⁹. Diğer görüşe göre ise özel hak ve menfaatleri ihlal edilen mağdurun yanında her suç bakımından devlet de suçun mağduru olmaktadır²⁷⁰. Bir diğer görüşe göre ise suçun mağduru sadece gerçek kişiler olabilir, tüzel kişiler ise ancak suçtan zarar gören olarak değerlendirilebilir suçun mağduru olmazlar²⁷¹.

²⁶² Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akçan/Özaydın/Tütüncü, Muhakeme Ders Kitabı, s.243.

²⁶³ Suçun işlenmesinden sonra akıl hastalığı meydana gelen akıl hastalığı ise savunmaya engel olduğundan muhakeme engelidir. Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.186.

²⁶⁴ Centel/Zafer, Muhakeme, s.150.

²⁶⁵ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.239.

²⁶⁶ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akçan/Özaydın/Tütüncü, Muhakeme Ders Kitabı, s.235-236; Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.165.

²⁶⁷ Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, 2012, s.106.

²⁶⁸ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.114-117.

²⁶⁹ Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.556; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Genel Hükümler, s.198.

²⁷⁰ Demirbaş, Genel Hükümler, s.542.

²⁷¹ Hakeri, Genel Hükümler, s.132.

Uzlaştırma bakımından ise mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişi olabileceği ayrıca düzenlenmiştir²⁷². Mağdur veya suçtan zarar görenin devlet veya kamu hukuk tüzel kişisi olması halinde ise uzlaştırma mümkün olmayacağı kabul edilmektedir²⁷³. Uzlaştırma yolunun suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde kapalı olması konusundaki hüküm Anayasa Mahkemesi'nin 2006/77E sayılı kararında ele alınmış, mahkemece bu hükmün suç ve cezaların kanuniliği, hukuk devleti ve eşitlik ilkeleri bakımından Anayasa'ya aykırı olmadığı yönünde karar verilmiştir²⁷⁴.

²⁷² Centel/Zafer, Muhakeme, s.537.

²⁷³ Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.845.

²⁷⁴ 2006/77E sayılı kararında, "...yargının işleyişinin etkinleştirilmesi amacıyla başvuru yollarından birinin, uyuşmazlıkların yargıya iletilmesinden önce alternatif çözüm yollarının denenmesi olduğu, alternatif çözüm yollarının, uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla sonuçlandırılması, gizliliğin korunması ve mahkemelerdeki iş yükünün hafifletilmesi gibi birçok fayda sağladığı, alternatif çözüm yollarının; uzlaşma, tahkim, dostane çözüm ve arabuluculuk gibi birçok çeşidi bulunduğu, yakın zamanda ceza hukukumuzda giren uzlaşmanın da alternatif çözüm yollarından biri olduğu belirtilmiştir. Kararda, Anayasamızın 2., 10. ve 38. maddelerine değinilmiştir. Kamu tüzel kişilerinin, Anayasa'da ve yasalarda hukuk hayatına girme, hak ve borçlara sahip olma, irade açıklama ve işlem yapabilme özellikleri bakımından özel hukuk tüzel kişilerinden ve gerçek kişilerden farklı konumda tutulmuş oldukları, kamu tüzel kişilerinin, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanarak kurulduğu (Anayasa m.123), kamu ihtiyaçlarını karşılamakla görevli devlete ve diğer bazı kamu tüzel kişilerine kamulaştırma (Anayasa m.46) ve zor kullanma gibi istisnai bazı yetkiler tanınmış olduğu, devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyet rejiminin özel hukuktan farklı esaslara bağlanmış olduğu belirtilmiştir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin özel hukuk işlemlerinde ve sözleşmelerinde, gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerle eşit konumda kabul edilmelerinin ekonomik düzenin, özel hukuka hâkim olan ilkelerin ve adaletin gereği olduğu açıklanmıştır. Bununla birlikte, "statüler hukuku" olarak nitelendirilebilecek kamu hukukundan kaynaklanan işlemlerde ise, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerini yerine getirirken Anayasa ve yasaların çizdiği sınırlar içerisinde tek taraflı işlem yapabilme ve kamu gücünü kullanma yetkisiyle donatılmış oldukları, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin görevlerini yerine getirirken kamu yararını gözettikleri varsayıldığından, diğer kişilerden farklı hukuki ve cezai korumaya tâbi tutuldukları açıklanmıştır. Kamu tüzel kişilerinin bir suçun faili olup olamayacakları konusunda öğretide tartışmalar olsa da, başta devlet olmak üzere diğer kamu tüzel kişilerinin bir suçun mağduru olma konularının tartışmasız olduğunun, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumunda olabilecekleri Türk ceza hukukunda da kabul edildiği için, hem ceza kanunlarında hem de suç ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda bunlarla ilgili suç kategorilerinin hep var olduğunun altı çizilmiştir. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan devletin şahsiyetine karşı cürümler ve devlet idaresi aleyhinde işlenen cürümlerin bu kapsamda sayılabileceği, aynı şekilde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda millete ve devlete karşı suçların, devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçların, devletin güvenliğine karşı suçların, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların ve milli savunmaya karşı suçların düzenlenmesi, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören konumunda olduklarına, ayrıca gerçek kişilerden ve özel hukuk tüzel kişilerinden farklı şekilde korunduklarına ilişkin düzenlemelere örnek gösterilebileceği belirtilmiştir. Yasakoyucunun devlet ve toplum hayatının sağlıklı, düzenli ve barış içinde sürdürülmesini sağlamak için çeşitli kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere kurulan kamu tüzel kişilerinin farklı konumda bulunmaları nedeniyle, gerçek kişilerden ve özel hukuk kişilerinden ceza kanunlarında farklı şekilde korunmalarını ve bunlara karşı işlenen suçlarda uzlaşma yolunun kapalı tutulmasını öngörebileceği, bu nedenle; suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma yolunun kapalı olmasını öngören kuralda Anayasa'daki suç ve cezaların yasallığı, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir yön bulunmadığına karar verilmiştir."

Uzlaştırmanın usulüne uygun olarak tamamlanabilmesi için müzakere aşamasında hem mağdur veya zarar gören hem de şüpheli veya sanığın tespitinin doğru yapılarak her iki tarafın bu yöndeki iradelerinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu hususta yönetmelik m.29'da *“Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.”* düzenlemesi yer almaktadır. Bu bakımdan uzlaştırmanın taraflarının reşit olmaması veya kısıtlı olması halleri önem göstermektedir. Bu hallerde teklif tarafların kanuni temsilcilerine yapılmak suretiyle bu kimseler hakkında uzlaştırma usulünün uygulanması mümkün olacaktır. Bu konuda uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın ceza sorumluluğunu değerlendirmek yerinde olacaktır. TCK m.31 yaş küçüklüğü, m.32 akıl hastalığı ve m.33 sağır ve dilsizlik halinde cezai sorumluluğun ne şekilde tespit edileceğine dair düzenlemeler içermektedir. Uzlaştırmanın cezai sorumluluğun alternatifini kabulü halinde²⁷⁵ ceza sorumluluğu bulunmayan kimseler hakkında uzlaştırma uygulanması da mümkün olmayacaktır²⁷⁶. Bu değerlendirmelerden hareketle oniki yaşını doldurmamış çocuklar, oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş çocuklar, onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler ve akıl hastaları bakımından ceza sorumluluğu bulunmadığından uzlaştırma kapsamındaki bir suçu oluşturabilecek fiilleri bakımında uzlaştırma uygulaması mümkün olmayacaktır²⁷⁷. Bu kapsamın dışında kalan çocuklar bakımından şüpheli veya sanığın yasal temsilcisine uzlaşma teklifinin yapılması hususu uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi bakımından eleştiri konusu yapılmaktadır²⁷⁸. Reşit olmayan suça sürüklenen çocuklar ve mağdurlar bakımından ayırt etme gücünü bulunması halinde uzlaştırma görüşmelerinde yer almasına imkan sağlanması gerektiği belirtilmektedir²⁷⁹.

²⁷⁵ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.105.

²⁷⁶ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.152.

²⁷⁷ Soygüt Arslan, a.g.e, s. 133 Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.165-166.

²⁷⁸ Çetintürk, a.g.e, s.516-518.

²⁷⁹ Çetintürk, a.g.e, s.518.

2.4.5. Uzlaştırma İşlemlerinin Uzlaştırıcı Tarafından Gerçekleştirilmesi

CMK' nın 253. maddesine göre soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Süreç uzlaştırma bürosu tarafından bir uzlaştırıcı görevlendirilmesi ile ilerlemektedir. Yönetmeliğe göre uzlaştırıcı “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi*” ifade etmektedir.

2.4.5.1. Uzlaştırıcının Nitelikleri

Yönetmelik uzlaştırmasının nitelikleri konusunda ayrıntılı düzenlemeler içermektedir²⁸⁰. Uzlaştırıcılar, CMK' nın 253. maddesinin 24.fikrasına göre avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırıcı listelerinden görevlendirilir. Bu hususta ayrıca Yönetmelik m.47'de uzlaştırıcı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicillerinin, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca tutulacağı düzenlenmiştir. Yönetmelik m.48/3'te ise bu sicile kayıt olma şartları yer almaktadır. Buna göre uzlaştırıcı siciline kaydedilebilmek için;

- Türk vatandaşı olmak,
- Tam ehliyetli olmak,
- Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak,
- Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak,

²⁸⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz. Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.63 vd; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.338 vd.

- Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak,
- Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,
- Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak,
- Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak şartları aranmaktadır.

Yönetmelik m.48/4'e göre uzlaştırmacı siciline kayıt olmak için başvuru yapan kimsenin fiili olarak yürüttüğü meslek ile ilgili mevzuatta bu görevi yürütmesine engel bir hüküm bulunmaması gerekmektedir. Uzlaştırmacılık ile esas mesleğin bağdaşmaması halinde sicile kayıt olunması mümkün olmayacaktır²⁸¹.

Kural olarak kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde görevli avukatların baroya kayıt olma zorunlulukları bulunmamaktadır²⁸². Avukatlar bakımından aranan baroya kayıt olma zorunluluğunun kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan avukatlar bakımından da aranması gerektiği ifade edilmektedir²⁸³. uygulamada bu avukatların genellikle baroya kayıtlı olmadıkları, sicile kayıt bakımından aranan bu şart bakımından oluşan engelin ise sicile hukuk öğrenimi görmüş kişi olarak başvurmak suretiyle aşılabileceği belirtilmektedir²⁸⁴.

Uzlaştırmacının nitelikleri hususunda değinilmesi gereken hususlardan biri de "hukuk öğrenimi görmüş kişi" ifadesinden ne anlaşılacağıdır. Yönetmelik m.48/3'te "*üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak*" olarak açıklanmaktadır. Hukuk bilgisine programlarında yeterince yer verme hususunda

²⁸¹ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.66.

²⁸² 1136 S.lı Avukatlık Kanunu Ek Madde 1" *Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli olarak avukatlık görevinde çalışanların baro levhasına yazılmaları isteklerine bağlıdır. Ancak bunlar hakkında bu Kanunun avukatlık meslekine kabul ve ruhsatname verilmesine ilişkin hükümleri aynen uygulanır. Bunlar, görevlerinin gereği olan işleri yaparken baro levhasına kayıtlı avukatların yetkileriyle haklarına sahip ve onların ödevleriyle yükümlüdürler. Baroya kaydını yaptırmayan avukat, çalıştığı yer barosuna bilgi verir."*

²⁸³ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.67.

²⁸⁴ Ayrıca kurum işleri haricinde kalan zamanlarda yürütülen uzlaştırma faaliyetinin verimliliği eleştirisi konusundaki haklı eleştiriler için bkz.Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.67.

belirsizlik bulunmaktadır²⁸⁵. İlgili fakültelerden mezun olan kimselerin yeterlilikleri konusunda karar verme yetkisi ise Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'ndadır²⁸⁶. Bu husustaki belirsizliğin mevzuatla gerekli kriterlere objektif olarak yer vermek suretiyle giderilmesi gerekliliğine dikkat çekilmektedir²⁸⁷. Uzlaştırma müzakerelerinin tamamını yürüten kimsenin nitelikleri konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bir kısım yazarlar yürütülen faaliyetin teknikliği nedeniyle uzlaştırmasının yeterli bilgi ve donanıma sahip hukukçu kimseler arasından seçilmesinin daha doğru olacağını savunmaktadırlar²⁸⁸. Diğer bir görüşte ise uzlaştırmanın diğer hukuk sistemlerinde hukukçu kimseler arasından seçilme zorunluluğunun bulunmaması, bu faaliyetlerin sosyal yardımlaşma, denetimli serbestlik veya alternatif uyuşmazlık çözümü konusunda tecrübesi bulunan herhangi bir meslek grubundan seçildiği, bu hususta önemli olan noktanın gönüllülük ile zaman ve mesaisini en verimli şekilde bu faaliyetin yürütülmesine ayırmak olduğuna dikkat çekilmektedir²⁸⁹. Kanımızca kurumun uygulamasında bir standart oluşturulması bakımından uzlaştırmacıların teknik bilgi ve donanıma sahip hukukçular arasından seçilmesi günümüz uygulaması için daha uygundur. Ancak hukukçu kimselerin yeterli zamanı bu faaliyet için de ayırması, ikincil nitelikte bir iş olarak yaklaşmaması önemlidir. Çünkü faaliyet kişilerin psikolojilerini anlamayı, dikkatli şekilde tarafları dinlemeyi gerektirmektedir. Genel itibariyle yoğun tempoya sahip meslekler yürüten hukukçular süreç değil sonuç odaklı bir yaklaşıma sahip olabilmektedir. Bu açıdan bu işi teknik olarak iyi bilmekle birlikte hakkıyla zaman ayıramayacak kimselerin uzlaştırma faaliyetini yürütmeleri de doğru olmayacaktır. Dolayısıyla sicilde nitelikli kimselerin olması önemlidir; listeye kaydolmak

²⁸⁵ “...hükümde yer alan hukuk öğrenimi görmüş kişiler ifadesinin ne anlama geldiği belirsizdir. Yasakoyucunun böyle bir ifadeye yer vermekle hukuk fakültesi mezunu olmayanlara da uzlaştırmacı olabilme imkanı vermek istediği söylenebilir ise de kanımızca bu ifade bu amaca ulaşmak bakımından yeterli değildir. Zira ülkemizde hukuk fakülteleri dışında hukuk öğrenimi veren bir kurumun olduğunu kabul etmek hukuk fakültelerini anlamsızlaştırır. Eğer amaç hukuk fakültesi mezunlarına bu yolu açmak ise (yapılması gereken) dolambaçlı ve hukuken sorunlu ifadeler yerine açıkça bu kişileri saymak olmalıdır. Bizce kanundaki bu ifade avukatlar ve avukat olmayan hukuk fakültesi mezunları şeklinde anlaşılmalıdır...” Bkz. Özbek Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 11, S. 32, Aralık 2016, s.21.

²⁸⁶ Yönetmelik m.70/f) “Uzlaştırmacı siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırmacıların sicile kabulüne ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırmacıları, görev yapmak istedikleri Cumhuriyet başsavcılıklarına göre listelemek.”

²⁸⁷ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.341.

²⁸⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.69.

²⁸⁹ Çetintürk, a.g.e, s.494-496.

konusunda ise uzlaştırma adaylarının kendi yoğunluklarını dikkate alarak hareket etmeleri önem göstermektedir. Ayrıca uzlaştırma uygulamasının yaygınlaşması ile birlikte, uzlaştırmacı eğitimlerini kalitesi artırılmak suretiyle uzlaştırmacı olabilecek kimselerin kapsamına faaliyetin yürütülmesi için uygun meslek grupları da dahil edilebilir. Ancak bu aşamada verilen uzlaştırmacı eğitiminin yoğunluğunun artırılması yerinde olacaktır. Zira temel hukuk bilgisine sahip olmayan gruplar bakımından faaliyetlerin yürütülmesi için asgari bir standardın oluşturulması gerekmektedir.

2.4.5.2. Uzlaştırmacının Eğitimi

Uzlaştırmacıların eğitiminin süresi ve içeriği “Uzlaştırmacı eğitimi” başlıklı Yönetmelik m.50’de²⁹⁰ eğitimi verecek kuruluşlar ise “Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi” başlıklı Yönetmelik m.51’de²⁹¹ düzenleme altına alınmıştır. Uzlaştırmacı olacak kimselere göreve başlamadan önce ve görev süresince eğitim verilmesi

²⁹⁰“MADDE 50 – (1) Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları sağlanır.

(2) Eğitim; alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlar.

(3) Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgari nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilere, Daire Başkanlığınca belirlenen konularda teorik ve uygulamalı eğitim verilir.

(4) Uzlaştırmacı olacak kişilere otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saati eğitim verilir. Günlük eğitim sekiz saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla otuz kişiden oluşur. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınır.

(5) Uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırmacı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir.

(6) Uzlaştırmacılara, uzlaştırmacı eğitim izni verilen kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırmacılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar.

(7) Eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırmacı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılmaları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12’sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişkisi kesilir.

(8) Eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırmacı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler.”

²⁹¹ “MADDE 51 – (1) Uzlaştırmacı eğitimi; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir. Bu kuruluşlar Bakanlıktan izin alarak eğitim verebilirler. İzin verilen eğitim kuruluşlarının listesi elektronik ortamda yayımlanır.”

gerekmektedir (Yön. m.50/1). Uzlaştırma eğitimi temelde uzlaştırmacılara yeterlilik kazandırmayı hedeflemektedir. Bu eğitimin kapsamına alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirme, mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel şartları ve ceza adaleti sistemi hakkında yeterlilik kazandırma girmektedir (Yön. m.50/2,3).

Görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesini amaçlayan otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı en az kırk sekiz saatten oluşan bir eğitim söz konusudur (Yön m. 50/3,4). Eğitimde verimliliğin sağlanması bakımından grupların en fazla otuz kişiden oluşması gerekmektedir. Uygulama eğitimi ile örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları yapılarak eğitime katılan adayların birebir ve grup halinde iletişim kurma ve uzlaştırma faaliyetinde gerekli müzakere tekniklerini kullanma yönünde beceri kazanması amaçlanmaktadır (Yön m. 50/4,5). Uzlaştırma eğitiminin göreve başlangıç ile sınırlı kalmaması, değişiklikler ve gelişmeleri takip bakımından uzlaştırmacılara iki yılda en az bir defa olmak üzere yenileme eğitimi verilmesi de planlanmaktadır (Yön m. 50/6).

Sicile kayıt şartlarını taşıyan belgelerinde²⁹² eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir (Yön. m.48/5). Yönetmelik sicilden ve listeden çıkarılma ile ilgili de ayrıntılı düzenlemeler içermektedir²⁹³.

²⁹² MADDE 48(2) İlgilinin, uzlaştırmacı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine;

a) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası,

b) Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği,

c) Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf,

ç) Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri,

d) Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği, eklenir.

²⁹³ “MADDE 49 – (1) Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimi tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır.

(2) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi halinde ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir.

(3) Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirim tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

2.4.5.3. Uzlaştırmacının Yasaklılığı ve Reddi

Ceza Muhakemesi Kanununda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri uzlaştırmacı görevlendirilmesi bakımından da dikkate alınacaktır (CMK m.253/10). Uzlaştırmacının çekinmesi veya reddi başlıklı yönetmelik m.28 de benzer yönde “*Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınır.*” hükmü içermektedir. Hakimin davaya bakamayacağı haller CMK’nın 22.maddesinde, reddi sebepleri ise CMK’ nın 24. maddesinde düzenlemiştir. CMK’nın 22.maddesine göre Hâkimin davaya bakamayacağı, hakimlik yapamayacağı haller şu şekilde sıralanabilir:

- Suçtan kendisi zarar görmüşse,
- Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayyımlık ilişkisi bulunmuşsa,
- şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,
- şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,
- şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa,
- Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa,
- Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adlî kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,
- Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse.

(4) *Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması halinde üçüncü fıkraya gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılmasına karar verilir ve bu karar ilgisine tebliğ edilir.*

(5) *Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler.”*

Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere hakimin davaya bakamayacağı haller sınırlı olarak sayılmıştır. Ceza muhakemesi hukukunda kural olarak kıyas serbest olmakla birlikte²⁹⁴ sınırlayıcı ve istisnai düzenlemeler içeren hükümler bakımından kıyas yapılması mümkün değildir²⁹⁵. Dolayısıyla sınırlı olarak sayılan bu hallerde uzlaştırmasının da ilgili uyumsuzluk bakımından uzlaştırmacı olmaması gerekmektedir. Uzlaştırmacının dosyaya bakamayacağı haller de sayılan haller ile sınırlı kabul etmek gerekecektir. CMK' nın 24. maddesinin 1.fikrasında ise *"Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir"* düzenlemesi içermektedir. Tarafsızlığı şüpheye düşürecek bu haller de uzlaştırmasının reddi sebepleri olarak kabul edilebilecektir.

²⁹⁴ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.60; Şahin, Muhakeme, s.43; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe,Muhakeme,s.84; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akçan/Özaydın/Tütüncü, Muhakeme, s.179.

²⁹⁵ "...Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

İmar kirliliğine sebep olma suçundan açılan kamu davasında, sanığın ruhsata aykırı olarak yaptığı binayı yıkması sebebiyle 5237 Sayılı T.C.K.nın 184/5. maddesi uyarınca kamu davasının düşmesine karar verilmiştir.

5271 Sayılı C.M.K.nın 325/1. maddesi gereğince, ancak ceza veya güvenlik tedbirine mahkumiyet halinde yargılama giderlerinin sanığa yükletilmesi olanaklı olup, sanık hakkında açılan kamu davasının düşmesine karar verilmiş olduğundan, katılan lehine hükmolunacak vekalet ücreti de dahil olmak üzere yargılama giderlerinden sanığın sorumlu tutulması olasılığı bulunmamaktadır.

Ceza Yargılaması Hukukunda kıyasın olanaklı olduğu, bu itibarla kıyas yoluyla anılan Kanunun 327. maddesi uyarınca sanığın katılan lehine hükmolunacak vekalet ücreti de dahil olmak üzere yargılama giderlerinden sorumlu tutulması gerektiği ileri sürülebilir ise de; kıyas ancak genel nitelikteki hükümler bakımından söz konusu olup, 327. maddenin ise istisnai bir hüküm olması nedeniyle, kıyas yoluyla da olsa maddenin kapsamının genişletilmesi olanaklı değildir.

Öğretide bu konuyla ilgili şu görüşler mevcuttur.

"Ceza Muhakemesi hukukunda, kural olarak kıyas yapılabilir. Ancak, ceza muhakemesi hukukunda da yasallık ilkesinin bir sonucu olarak kıyasa başvurulmasının sınırları vardır. Şu hallerde kıyas (benzetme) yolu ile boşluk doldurulamaz: 1- sınırlayıcı hükümlerin sözkonusu olması, 2- istisnai hükümlerin söz konusu olması" (Centel/Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Bası, sf. 49), " Oysa ceza muhakemesi hukukunda üç noktada kıyas engellenmiştir; bu üç noktada artık kanunilik ilkesi, ceza muhakemesinde çok etkin bir rol oynamaya başlamıştır ve kıyas yasaktır. Bunlar sınırlayıcı ve istisnai normlar ile koruma tedbirlerine dair düzenlemelerdir" (Ünver, Yener- Hakeri, Hakan,Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, sf. 26)

Kaldı ki, 327. maddenin düşme kararı verilmesi halinde de uygulanma olasılığı bulunduğu kabul edilse dahi, katılan lehine hükmolunacak vekalet ücretinin sanığın kusurundan kaynaklanan bir gider olarak kabulü olanaklı olmadığı gibi, dosya kapsamına göre sanığın kusurundan kaynaklanan bir gider de bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle; kamu davasının 5237 Sayılı Kanunun 184/5 maddesi uyarınca düşmesine karar verildiği durumda, sanık yargılama giderlerinden sorumlu tutulamayacağından, yerel mahkemece katılan yararına dilekçe yazım ücretine hükmedilmesi ve Özel Dairece "katılan yararına maktu vekalet ücreti yerine dilekçe yazım ücretine hükmedilmesi" sebebiyle hükmün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi isabetli değildir." (YCGK 7.2.2012 tarih ve E. 2011/4-255 K. 2012/16 T. sayılı kararı)

2.4.6. Uzlaşmanın Cumhuriyet Savcısı veya Hakim Tarafından Tespiti

CMK' nın 253. maddesinin 17.fikrasına göre “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.*” Cumhuriyet savcısı müzakere süreci sonucunda oluşan uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı²⁹⁶, yürütülen süreçte tarafların herhangi bir baskı altında olup olmadıkları konusunda bir denetim yapmakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısının edimin hukuka uygunluğunu denetlemek görevi de bulunmaktadır. Yönetmelik m.18/4 Cumhuriyet savcısı tarafından “edimin hukuka ve ahlaka uygun” olduğunun belirlenmesinden söz etmektedir. Sonuç olarak tarafların özgür iradelerine dayanan ve hukuka ve ahlaka uygun bir edimin belirlendiği rapor ya da belgenin Cumhuriyet savcısı tarafından mühür ve imza altına alınmasıyla uzlaştırma geçerlilik kazanacaktır²⁹⁷. Yönetmelik m.25/4 ise “*Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder.*” düzenlemesi içermektedir. Dolayısıyla kovuşturma evresinde edimin hukuka uygunluğunun denetimi mahkemededir.

²⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. “2.4.1.1. Tarafların Özgür İradelerine Dayanma” başlıklı bölüm

²⁹⁷ Özgenç N.B., a.g.e, s.336.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. UZLAŞTIRMANIN USULÜ, SONUÇLARI, FAYDALARI VE BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

3.1. UZLAŞTIRMA USULÜ

3.1.1. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

3.1.1.1. Uzlaştırmaya Başvurulması

3.1.1.1.1. Delillerin Toplanması

Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir şekilde bir suçun işlendiği izlenimini veren bir durumu öğrendiğinde kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek için derhal işin gerçeğini araştırmaya başlayacaktır (CMK m.160/1). Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında adil bir yargılama sürecinin yürütülerek maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri tüm delilleri adli kolluk görevlileri aracılığı ile toplamakla sorumludur (CMK m.160/2).

Delilleri toplanması hususu Yönetmeliğin 9.maddesinde de ele alınmıştır. Soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşılan suç hakkında öncelikle araştırma ve soruşturma işlemlerinin yapılması gerekmektedir (Yön. m.9/1). Uzlaştırma kapsamındaki suç bakımından soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı Kanununun 160 ve devamı maddeleri uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplamakla yükümlüdür (Yön. m.9/2). Soruşturma işlemlerinin yürütülmesi sırasında çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, gerekli görmesi halinde çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanununda²⁹⁸ yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hakiminden isteyebilecektir (Yön. m.9/3).

²⁹⁸ 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

3.1.1.1.2. Dosyanın Büroya Gönderilmesi Ve Kayıt

Yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesiyle birlikte başlayan soruşturma sürecine (CMK m.2/1-e) konu olan suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması ile birlikte gerekli araştırma ve soruşturma işlemlerinin yapılmasıyla kamu davasının açılması için yeterli şüpheye ulaşırsa ilgili soruşturma dosyası uzlaştırma bürosuna gönderilecektir (CMK m.253/4).

6763 sayılı Kanun 34. madde ile CMK m. 253'ün 9. fıkrasında yer alan *“Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir”* düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hükmün yürürlükten kaldırılması ile savcının doğrudan uzlaştırma faaliyetlerini yürütmesi ve uzlaştırmacıyı görevlendirmesi mümkün olmayacaktır. Bu değişiklik ile hakim, Cumhuriyet savcısı ve kolluk görevlilerinin uzlaştırma sürecinden çıkarılması uzlaştırmacının ceza muhakemesine alternatif, bağımsız bir yöntem olarak kurumsallaştırılması bakımından kanaatimizce de haklı olarak olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir²⁹⁹.

CMK'nın 6763 sayılı kanunla değişik 24. maddesine göre *“her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir.”* Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilen uzlaştırmacılar uzlaştırma işlemleri sırasında uzlaştırma bürosu ile aktif bir iletişim halinde olmaktadır. Raporlar, tutanaklar ve anlaşmalar gibi uzlaştırmacı tarafından hazırlanan belgeler uzlaştırma bürosu aracılığı ile uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısına ulaşır ve uzlaştırma süreci Cumhuriyet savcısı tarafından neticelendirilir (CMK m.253/24). Dolayısıyla artık uzlaştırma faaliyetleri uzlaştırma bürosu tarafından yürütülen kurumsal yapıya kavuşmuş durumdadır.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturma sonrasında kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya

²⁹⁹ Ekici Şahin/Yemenici, a.g.m, s.479.

kovuşturma imkânının bulunmaması hallerinde dosyayı büroya göndermeden sonuçlandıracaktır (Yön. m.10/1). Suçun uzlaştırma kapsamında olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin oluşması halinde ise dosyayı “gönderme kararı” ile uzlaştırma bürosuna gönderecektir (Yön. m.10/2).

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulamayacaktır (CMK m.253/3). Uzlaştırma kapsamına girmeyen suç bakımından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde kapsamdaki suç hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün olacağından dosya uzlaştırma bürosuna gönderilebilecektir (Yön. m.10/3).Ancak bu halde dosyanın büroya gönderilmesi için uzlaştırma kapsamına girmeyen suç hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar bakımından itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi gerekmektedir (Yön. m.10/3).

Gönderme kararı verildikten sonra dosya hakkında Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemini yapılır ve bu işlem ile uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, kendiliğinden büro kayıt numarası alır (Yön. m.10/4).

Dosya uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından inceleme konusu yapılır. Bu inceleme sonucunda fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığına anlaşılması ve dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin oluşmasını sağlayacak ve suçun tüm yönleriyle açıklığa kavuşturulmasına etki edeceği kesin olan deliller toplanmadan dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiğinin anlaşılması hallerinde ise “iade kararı” ile soruşturma bürosuna geri gönderilmesi gerekmektedir (Yön. m.10/5).

3.1.1.1.3. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya öncelikle uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenecektir. Dosya kapsamındaki suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu teyit eden uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı

tarafından onay verilmesi ile birlikte Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeden uzlaştırmacı görevlendirilecektir (Yön. m.12/1). Uzlaştırma listeleri sicildeki kayıt sırası, ilgilinin görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresi ve uzlaştırmacı ihtiyacı esas alınmak suretiyle oluşturulur (Yön. m.71/1). Oluşturulan uzlaştırmacı listeleri Daire Başkanlığı tarafından UYAP bilişim sistemine eklenmektedir (Yön. m.71/2).

Uzlaştırmacılara verilecek olan UYAP tevzi esaslarına³⁰⁰ göre otomatik olarak belirlenmektedir (Yön. m.14/1). Mevcut durumda Cumhuriyet savcısının performansına ya da uzmanlık alanına göre bir uzlaştırmacı görevlendirmesi mümkün değildir³⁰¹. Uzlaştırma ile ilgili belgeler uzlaştırmacıya bir tutanak tutulması suretiyle teslim edilir ve bu işleme ilişkin alındı belgesi de uzlaştırma dosyasına eklenir (Yön. m.12/4). Dosyanın uzlaştırmacıya verilmesi ile birlikte dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de uzlaşma teklifinin suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılmasıdır (Yön. m.12/5).

CMK' nın 253. maddesinin 11.fıkrasına göre “*Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.*” Uzlaştırma kapsamındaki suç ile ilgili belgelerden gerekli olanlar ve Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülen belgeler uzlaştırmacıya büro personeli tarafından verilmektedir³⁰². Ancak düzenlemeden de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülmeyen belgeler uzlaştırmacıya verilmeyecektir (Yön. m.16/1). Uygun görülen belgeler ile şikayet veya ihbar üzerine oluşturulan suç tutanağı, şikayetçi veya şikayetçilerin beyanları, alınmış ise şüphelinin savunması, suç ile ilgili deliller gibi belgelerin kastedildiği, soruşturma aşamasında dosyanın durumuna göre bir gizlilik kararı mevcut ise bu kapsamdaki bilgi ve belgelerin ise uygun görülmemesi halinde

³⁰⁰ “ Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde dosya tevzi kıstasları MADDE 13 – (1) Tevzide;

a) Uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı, b) Taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer, c) Uzlaştırma raporunun verilme süresi, ç) Uzlaşma teklifinin sonucu, d) Uzlaştırma sonucu, gibi hususlar esas alınır.”

³⁰¹ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.76-77.

³⁰² Özgenç N.B.,a.g.e, s.323.

uzlaştırmacıya verilmeyebileceği düşünölmektedir³⁰³. Uzlaştırmacıya verilecek belgelerden hangilerinin uygun olacağı konusunda farklı göröşler bulunmaktadır. Kural olarak suçla ilgili soruşturma dosyasında bulunan bilgi ve belgelerin uzlaştırmacıya verilmesi mümkün görönsede soruşturma dosyasında başka suç veya suçlara ilişkin bilgi ve belgelerin de bulunma ihtimali karşısında gizlilik ilkesine zarar gelmemesi bakımından uzlaştırma kapsamındaki suç ile ilgili olmayan belgelerin uzlaştırmacıya verilememesi gerekir³⁰⁴. Bu hususta gizliliğin önemi dolayısıyla ve yapılan faaliyetin maddi gerçeğe ulaşma amacı gütmeyip usuli bir faaliyet olmasından hareketle soruşturma dosyasının uzlaştırmacı tarafından bilinmesine gerek olmadığı, dosyada yer alan bilgi ve belgelerin uzlaştırmacıya verilememesi gerektiği yönünde de göröş bulunmaktadır³⁰⁵.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma süreci ve sonrasında soruşturmanın gizliliği ilkesine riayet etmekle yükümlüdür. Nitekim hangi belgelerin uzlaştırmacıya verildiği, belgelerin verilme tarihi ve soruşturmanın gizliliği hususunda uzlaştırmacıya yapılan bildirim gibi hususlar bir tutanakla tespit edilerek uzlaştırmacı ve büro personeli tarafından imzalanmaktadır (Yön. m.16/2).

Dosyanın uzlaştırmacıya verilmesinden sonra uyuşmazlığın uzlaştırma sürecine girdiği ile ilgili telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla taraflara bilgi verilmektedir (Yön. m.12/3). Bu bildirim hem tarafların söz konusu uyuşmazlık hakkında yürütölen soruşturmanın hangi aşamada olduğunun taraflarca öğrenilmesini sağlaması hem de uzlaştırmasının taraflarla herhangi bir güven sorunu yaşanmadan iletişim kurabilmesi bakımından gerekli ve yararlı görölmektedir³⁰⁶.

3.1.1.1.4. Uzlaştırma Süresi

CMK' nın 253. maddesinin 7.fikrasına göre *“Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verdikten itibaren en geç otuz gün içinde*

³⁰³ Raif Bıkmaş, Ceza Muhakemesinde Alternatif Çözüm “Uzlaştırma Kurumu”, Simya Yayınları, İstanbul, 2018, s.117.

³⁰⁴ Bıkmaş, a.g.e, s.117.

³⁰⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.1219.

³⁰⁶ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.187.

uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.”

CMK uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırılması bakımından maksimum süre belirlemiştir. Otuz günlük bu süre uzlaştırma evrakının ve dosya içerisindeki belgelerin teslim alınmasından itibaren başlamaktadır. Bu sürenin uzlaştırma bürosu tarafından uzatılabileceğine ilişkin düzenlemeden hareketle uzatma işlemlerinin ne şekilde yapılacağı yönetmelikle belirlenmiştir. Buna göre uzlaştırmacı durumunu izah eden bir dilekçe ile uzlaştırma bürosuna başvuracak uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcının onay vermesi halinde bu süre bir seferliğe mahsus olmak üzere en çok yirmi gün daha uzatılabilecektir (Yön. m. 17/1). Böylelikle uzlaştırma işlemlerinin dosyanın uzlaştırmacıya tesliminden itibaren en fazla elli gün içerisinde sonuçlandırılacağı kanunen düzenleme altına alınmıştır.

Esas itibariyle süre otuz gün olup bu süre mazeretsiz olarak aşılmamalı, otuz gün içerisinde işlemlerin tamamlanmasına gayret gösterilmelidir³⁰⁷. Ancak dosyanın durumu ve somut olayın özellikleri bakımından sürenin tamamının kullanılmasına gerek olmayabilir. Dolayısıyla uzlaştırmacı mümkün olan en kısa sürede işlemleri tamamlama eğiliminde olmalıdır. Mazeretin bildirilmesi ve yazılı başvuru halinde Cumhuriyet savcısının onayı ile süre yirmi günlük ek sürenin alınması mümkün olacaktır.

Uzlaştırma işlemlerinin tamamlanması için öngörülen bu sürenin ceza muhakemesi ilkelerinden makul sürede tamamlama ilkesiyle bağlantılı, düzenleyici bir süre olduğu düşünülmektedir³⁰⁸. Bu süre işlemlerin tamamlanmasında öngörülen süre olup edimin ifası süreci buna dahil değildir³⁰⁹. Uzlaştırma işlemleri bakımında sürenin makul sebeplerle aşılması halinde uzlaştırma raporunun uzlaştırmacı tarafından büroya teslim edilmesi, makul sürenin aşıp aşılmadığı hususlarının somut olayın özelliklerine göre Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

³⁰⁷ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.187.

³⁰⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.190.

³⁰⁹ Özbek, Uzlaştırma, s.315.

3.1.1.2. Uzlaşma Teklifi

Uzlaştırma faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilen uzlaştırmacı, dosyanın içeriği ve somut olayın özelliklerine göre süreci ne şekilde yöneteceği ile ilgili bir plan oluşturmalıdır. Uzlaştırma teklifinin ne şekilde iletileceği, teklifin önce kime iletileceği, müzakerelerin ne şekilde ve nerede gerçekleştirileceği gibi hususlarda kanun ve yönetmeliğin öngördüğü sınırlar içerisinde olmak kaydıyla farklı şekillerde belirli bir serbestlik içerisinde hareket etme imkan ve ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle uzlaştırmacı tarafından sürecin ne şekilde yürütüleceğine ilişkin dosya kapsamında yer alan bilgilerden de hareketle bir yöntem belirlenecektir³¹⁰. Uzlaşma teklifi, olumlu karşılık bulması halinde uzlaştırma müzakerelerine geçilmesi bakımından önem arz eden uzlaştırma sürecinin başlangıç aşaması olarak kabul edilmektedir³¹¹.

Uzlaştırma teklifinin taraflara kimin tarafından iletileceği ile ilgili olarak CMK' nın 253. maddesinin eski haline baktığımızda 5560 sayılı Kanun değişikliği öncesinde uzlaşma teklifi soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı kovuşturma evresinde hakim tarafından yapılmaktaydı³¹². 5560 sayılı Kanun değişikliği ile şüpheli veya sanığın suçu kabul etme şartı kaldırılmış, uzlaşma teklifinin ise Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlileri tarafından yerine getirileceği düzenlenmiştir³¹³. 6763 sayılı Kanun değişikliğinden sonraki hali ile CMK' nın 253. maddesinin 4.fıkrasında uzlaşma teklifinin büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yapılacağı düzenlenmiştir.

Uzlaştırma teklifinin kime yapılacağı hususunda ise CMK' nın 253. maddesinin 4. fıkrasında uzlaşma teklifinin büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacısının şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunacağı düzenlenmiştir. (CMK 253/4). Bu husus Yönetmelik m.29/1'de de

³¹⁰ Çetintürk, a.g.e, s.510 vd.

³¹¹ Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.729.

³¹² "MADDE 253.-(1) Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar." MADDE 254.- (1) Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253üncü maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır."

³¹³ "(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur."

ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur (Yön. m.29/1). Kanuni düzenlemeden farklı olarak uzlaştırma teklifinin yapılacağı kimseler yönetmelikte uzlaştırmamanın bulunduğu aşamada tarafların sıfatları dikkate alınmak suretiyle şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören şeklinde ayrıntılandırılmıştır.

Oniki yaşını doldurmamış çocuklar, oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş çocuklar, onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler ve akıl hastaları bakımından ceza sorumluluğu bulunmadığından uzlaştırma kapsamındaki bir suç oluşturabilecek fiilleri bakımında uzlaştırma uygulaması mümkün olmayacaktır³¹⁴. Zira bu kapsamdaki kimseler bakımından ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu kapsamın dışında kalan çocuklar bakımından şüpheli veya sanığın yasal temsilcisine uzlaşma teklifinin yapılması hususu uzlaştırmamanın tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi bakımından eleştiri konusu yapılmaktadır³¹⁵. Reşit olmayan suça sürüklenen çocuklar ve mağdurlar bakımından ayırt etme gücünü bulunması halinde uzlaştırma görüşmelerinde yer almasına imkan sağlanması gerektiği belirtilmektedir³¹⁶. Bu bakımdan borç altına sokmayan ve özür dilenmesi gibi edimler söz konusu olduğunda küçüklerin uzlaştırma sürecine dahil edilmesi yerinde görülmektedir³¹⁷. Tarafların reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilere yapılması gerekmektedir (CMK 253/4). Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmamasının yanı sıra bu kimselerin kısıtlı olması³¹⁸ veya mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gününün bulunmaması³¹⁹ halinde,

³¹⁴ Soygüt Arslan, a.g.e, s. 133; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.165-166.

³¹⁵ Çetintürk, a.g.e, s.516-518.

³¹⁶ Çetintürk, a.g.e, s.518.

³¹⁷ Hüsamettin Uğur, “Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, Terazi Hukuk Dergisi, 5.43, (2010), s.137.

³¹⁸ “...başvurunun süresi ve kararın niteliği ile suç tarihine göre gerekçeli kararın, sanığa tebliğ edildiği tarihte sanığın 1 yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezası bulunan hükümlülerden olduğu ve Tebligat Kanunu'nun 11. maddesine göre vasiye tebligat yapılması gerektiği anlaşıldığından...” (4. Ceza Dairesi 15.03.2017 tarih ve 2014/51903 E. , 2017/7841 K.sayılı kararı)

³¹⁹ “...başvurunun süresi ve kararın niteliği ile suç tarihine göre gerekçeli kararın, sanığa tebliğ edildiği tarihten önce 17.05.2013 tarihinde sanığa akıl hastalığı nedeniyle vasi tayin edildiği ve vasiye tebligat yapılması gerektiği anlaşıldığından...” 4. Ceza Dairesi 01.11.2017 tarih ve 2016/2663 E. , 2017/23748 K.sayılı kararı)

uzlaşma teklifi kanuni temsilcilere yapılacaktır (Yön. m.29/1)³²⁰. Ayrıca müşteki veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması halinde uzlaşma teklifi tüzel kişinin vekiline yapılabilecektir (Yön. m.29/2). Ancak bunun için vekilin vekaletnamesinde bu hususta özel yetkisinin bulunması gerekmektedir (Yön. m.29/2).

5560 sayılı Kanun değişikliği öncesinde uzlaşmanın sağlanabilmesi için şüphelinin suçu kabul etmesi şartı³²¹ bulunmaktaydı. İlgili suçun uzlaşma kapsamında olması halinde cumhuriyet savcısı faile sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorarak uzlaşma teklif etmekte failin maddi ve manevi zararları gidermeyi kabul etmesi halinde durum mağdura veya varsa vekiline veya kanuni temsilcisine bildirmek suretiyle süreç ilerlemekteydi³²². Bu bakımdan 5560 sayılı kanun değişikliği öncesinde teklif önce faile sonra mağdura yapılarak uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerekmektedir³²³. 5560 sayılı Kanun değişikliği sonrasında uzlaşma teklifinde öncelik ile ilgili düzenleme kaldırılmıştır. Bu değişiklikten sonra teklifin önce faile yapılacağı, önce mağdura yapıp kabul etmemesi halinde de failin

³²⁰ “Somut olayda uzlaştırma bürosu tarafından Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğinin 29/1 maddesine göre suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcisine uzlaşma teklifinde bulunulması gerekirken teklifte bulunulmadığı gibi yönetmeliğe aykırı olarak suça sürüklenen çocuğa çıkarılan davetnamenin de gerekçeli kararda belirtilen adresine tebliğe çıkarıldığı, ancak tebliğin suça sürüklenen çocuğun adresinden ayrılmış olması ve yeni adresinin bilinmediği nedeniyle iade edildiği, her ne kadar suça sürüklenen çocuğun bilinen son adresi ile mernis adresi aynı ise de, tebliğ zarfının üzerine bu adresin mernis adresi olduğu belirtilmediği ayrıca suça sürüklenen çocuğun yakalama emrinin infazı sırasında bildirdiği adres yerine mernis adresine yapılan usulsüz tebligatın iade edilmesi üzerine uzlaşma sağlanamadığından bahisle düzenlenen rapora istinaden yazılı şekilde karar verilmesinde...” (3. Ceza Dairesi 26.09.2018 tarih ve 2018/5370 E. , 2018/13723 K.sayılı kararı) “Öte yandan sanığın yargılama aşamasında reşit olması, reşit olmadığı dönemde usulüne uygun bir uzlaşma teklifi yapılmadığı gerçeğini ortadan kaldırmayacağından, sanığa yeniden usulüne uygun şekilde uzlaşma teklifinde bulunulması gerekir. Bu açıklamalar ışığında uyumsuzluk konusu değerlendirildiğinde; Reşit olmayan sanığın kanuni temsilcileri yerine kendisine uzlaşma teklifinde bulunulması kanuna aykırı olup yerel mahkemece sanığa usulüne uygun olarak yeniden uzlaşma teklifinde bulunulmadan yargılamaya devamla hüküm kurulması yerinde değildir.” (Ceza Genel Kurulu 15.04.2014 tarih ve 2013/689 E. , 2014/191 K.sayılı kararı)

³²¹ “(1) Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.”

³²² (2) Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunî temsilcisine bildirilir.”

³²³ “...5237 sayılı TCK'nın 73/8. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 253. ve 254. maddeleri uyarınca önce sanığa suçu ve fiilinden doğmuş olan zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi giderleri ödemeyi kabul edip etmediği sorulduktan sonra kabul ettiği takdirde, mağdura veya varsa vekili veya Kanuni temsilcisi ne bildirilmesi gerektiği gözetilmeden müdahil vekili uğraşmak istemediğini bildirmesi üzerine usulüne uygun uzlaştırma işlemleri yapılmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” 2. CD 13.11.2006 tarih ve 2006/ 4102E. 2006/ 18153K. sayılı kararı)

uzlaşma iradesinin mağdura iletilmesi gerektiği, taraflardan herhangi birine yapılabileceği ve sıralamanın önemli olmadığı, taraflardan birine yapılıp kabul edilmemesi halinde diğerine yapılmasına gerek olmadığı gibi çeşitli şekillerde uygulamalar söz konusu olmuştur³²⁴. Uzlaşma teklifinin önce faile yapılmasının da önce mağdura yapılmasının da çeşitli avantajları ve dezavantajları vardır. Mevcut düzenleme herhangi bir sıralama bulunmadığından somut olayın özellikleri ve dosyanın durumu uzlaştırmacı tarafından değerlendirilerek teklifin önce kime yapılacağına karar verilecektir³²⁵. Bu hususta değinilmesi gereken düzenlemelerden biri “Uzlaşma teklifini kabul süresi” başlıklı Yönetmelik m.30’dur. Bu düzenlemeye göre “*Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanununun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.*” Bu hükümden de anlaşılacağı üzere taraflardan birinin teklife karar bildirmemesi nedeniyle teklifin reddedildiğinin kabul edilmesi halinde diğer tarafa ayrıca teklifte bulunulmasına gerek bulunmamakta, birden çok failin bulunması halinde ise faille ayrı ayrı uzlaşma teklifinde bulunulması gerekmektedir³²⁶.

Uzlaşma teklifinin yapılması açıklamalı tebligat veya istinabe yolunun kullanılması da mümkündür (CMK 253/4). Taraflar kendilerine uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içerisinde kararlarını bildirmedikleri takdirde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacaktır (CMK 253/4). Uzlaşma teklifinin yapılması usulü Yönetmelik m.29’da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı, büro aracılığı ile uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yollarını kullanmak suretiyle de yapabilecektir (Yön. m.29/3). Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde

³²⁴ “...uzlaşmanın yakınan ya da sanık tarafından reddinden sonra diğer tarafa ayrıca teklifin zorunlu olduğuna ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır...kendisine uzlaşma teklifinde bulunan şüpheli veya mağdur uzlaşma teklifinden itibaren 3 gün içerisinde kararını bildirmediği takdirde teklif reddedilmiş sayılacağından ayrıca diğer tarafa teklifte bulunulması gerekmemektedir.” 4. CD. 21.11.2008 tarih ve 2008/ 15823E. 2008/21037K. sayılı kararı: UYAP) “...Sanığın, kasten yaralama eyleminin soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar bulunmaması karşısında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 253 ve 254.maddeleri uyarınca Sanığa uzlaşma teklif edilmeden katılanın uzlaşmak istemediği yönündeki beyanı ile yetinilerek eksik soruşturma ile hüküm kurulması...” (12 CD. 15.04.2009 tarih ve 2009/21260E. 2009/ 19639K. sayılı kararı: UYAP) Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.196-197.

³²⁵ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.197.

³²⁶ Çetintürk, a.g.e, s.522-523.

ise uzlaşma teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılacaktır (Yön. m.29/4).

CMK' nın 253. maddesinin 4.fikrasına göre “Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.” Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır (Yön.m.29/5) ³²⁷. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur (Yön.m.29/5).

Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez (Yön.m.29/7). Elektronik araçlardan yararlanılmak suretiyle yapılan çağrı uzlaştırma işlemlerinin kolaylaştırılması ve otuz gün ile sınırlandırılan uzlaştırma süresinin etkili şekilde kullanılması fayda sağlaması bakımından faydalı olacaktır. Ancak bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmemektedir. Bu durumda yönetmelikte yer alan bu düzenlemeden hareketle uzlaştırma teklifine üç gün içinde cevap verilememesine bağlanan sonuçların elektronik yolla yapılan çağrılar bakımından geçerli olmayacağı düşünülmektedir. Nitekim Yargıtay da bu yönde kararlar vermektedir³²⁸.

Uzlaşmanın açıklamalı tebligat yoluyla yapılmasında ise uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören

³²⁷ “...suça sürüklenen çocuk F. T.”ın kanuni temsilcisine yapılan 28.01.2014 tarihli tebliğin “uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını ihtiva etmemesi nedeniyle” uzlaşma teklifi anlamına gelmediğinin anlaşılmasına göre suça sürüklenen çocuğa usulüne uygun olarak uzlaşma teklifinde bulunulmaması...”(3. CD. 24.11.2015 tarih ve 2015/18938 E., 2015/33410 K. sayılı kararı)

³²⁸ “...tarafalara soruşturma aşamasında gönderilen SMS'ler ile uzlaşmanın teklif edilmesi amacıyla polis memuru marifetiyle yaptırılan ve tarafların adres araştırması seviyesinde kaldığı anlaşılan işlemlerin “uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını ihtiva etmemeleri nedeniyle” uzlaşma teklifi anlamına gelmediklerinin anlaşılması karşısında, kovuşturma aşamasında ifadelerine başvuru sanık ve müştekiye 5271 sayılı CMK'nin 254.maddesi uyarınca aynı kanununun 253.maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaşma teklifinde bulunulmadan yargılamaya devam edilerek sanık hakkında yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması...”(3. CD.09.11.2016 tarih ve 2016/1755 E.,2016/19021 K.sayılı kararı)

ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmasının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir (Yön.m.29/6). Açıklamalı tebligat usulünde uzlaşma teklif formunun, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu ile 20/8/1959 tarihli ve 4/12059 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Tebligat Tüzüğü hükümlerine uygun olarak tebliğ mazbatalı zarf içerisinde gönderilmesi suretiyle yapılır³²⁹. CMK' nın 253. maddesinin 6.fıkrasında yer alan “resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama” halinde uzlaştırmanın sonuçlandırılacağı düzenlemesinden hareketle tebligat soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adrese yapılacaktır³³⁰. Kişinin adreste bulunmaması ihtimalinde adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde (MERNİS) yer alan adresi farklı bir adresi gösteriyor ise bu adrese de tebligat çıkarılması yerinde olacaktır³³¹. Tebligat Kanunu “Tebliğ imkansızlığı ve tebellüğden imtina” başlıklı m. 21/2³³² ve “Adres değiştirmenin bildirilmesi mecburiyeti” başlıklı m.35³³³ gereğince yapılan tebligatlar uzlaştırmada kullanılan

³²⁹ “...Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanuni temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır” şeklinde düzenlemeler karşısında uzlaştırma davet mektubunun sanığa yapılması gerektiği,

Somut olayda uzlaştırmacı tarafından söz konusu tebligatın sanığın ikamet adresine yapılmaya çalışıldığı, oysa ki sanığın Buca Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğu, bu nedenle tebligatın hükümlünün bulunduğu cezaevine yapılması gerektiği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden...” (15. Ceza Dairesi 30.10.2017 tarih ve 2017/35162 E. , 2017/21683 K.sayılı kararı)

³³⁰ “Sanığın sorgudaki adresine tebligat çıkarılmadan doğrudan MERNİS adresine gönderilen tebligatın iade edilmesi üzerine uzlaştırma işlemlerinin yapılamadığını belirten rapor doğrultusunda karar verilmiş ise de; sanığın uzlaştırma işlemlerinden haberdar olmadığını belirtmesi ve tebligat kanunu hükümlerine aykırı hareket edilmesi nedeniyle itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığından..” (15. Ceza Dairesi 05.03.2018 tarih ve 2018/1189 E. , 2018/1507 K. sayılı kararı)

³³¹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz,, a.g.e, s.204.

³³² “ Tebliğ imkansızlığı ve tebellüğden imtina

Madde 21 (Ek fıkra: 11/1/2011-6099/5 md.) Gösterilen adres muhatabın adres kayıt sistemindeki adresi olup, muhatap o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa dahi, tebliğ memuru tebliğ olunacak evraki, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veyahut zabıta amir veya memurlarına imza karşılığında teslim eder ve tesellüm edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştırır. İhbarnamenin kapıya yapıştırıldığı tarih, tebliğ tarihi sayılır.”

³³³ “Adres değiştirmenin bildirilmesi mecburiyeti:

Madde 35 – Kendisine veya adresine kanunun gösterdiği usullere göre tebliğ yapılmış olan kimse, adresini değiştirirse, yenisini hemen tebliği yaptırmış olan kaza merciine bildirmeye mecburdur. Bu takdirde bundan sonraki tebliğler bildirilen yeni adrese yapılır.

(Değişik fıkra: 11/1/2011-6099/9 md.) Adresini değiştiren kimse yenisini bildirmediği ve adres kayıt sisteminde yerleşim yeri adresi de tespit edilemediği takdirde, tebliğ olunacak evrakin bir nüshası eski adrese ait binanın kapısına asılır ve asılma tarihi tebliğ tarihi sayılır.

açıklamalı tebligat bağlamında taraflara ulaşma anlamına gelmeyebilir. Uzlaştırmacının tebligat yaparken bunu dikkate alması gerekmektedir.

Uzlaştırmacı açıklamalı tebligata hem kendi iletişim bilgilerini eklemeli hem de uzlaştırma teklif formunu imzalamak suretiyle sürece katılım gösterecek uzlaştırma müzakerelerinin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi bakımından taraflardan güncel iletişim bilgilerini gerek tekli formu gerekse kendisine ulaşmak suretiyle bildirmelerini istemelidir³³⁴.

Açıklamalı tebligat usulü taraflara birebir uzlaşmanın güçlükleri nedeniyle dosyaların sürüncemede kalması ihtimalinin önüne geçilmesi ve uzlaştırma için öngörülen maksimum sürenin etkili şekilde kullanılması ve kurumun muhakeme sürecinin gereksiz yere uzatan bir külfet haline gelmesine engel olunması bakımından etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır³³⁵. Esas itibariyle uzlaştırma sürecindeki tüm işlemlerde olduğu gibi teklifin iletilmesi sürecinin de yüz yüze yapılmasıdır. Ancak taraflara yüz yüze adreslerinde veya diğer iletişim vasıtaları aracılığı ile ulaşılamaması hallerinde ceza muhakemesi işlemlerinin daha teklif bile iletilmeden sürüncemede kalmasının önlenmesi açısından açıklamalı tebligat son çare olarak faydalı bir yöntemdir³³⁶. Nitekim Yargıtay kararlarında da diğer iletişim yolları kullanılmadan sadece açıklamalı tebligat yöntemiyle taraflara ulaşılmaya çalışılması ve üç günlük süre içerisinde cevap verilmemesi nedeniyle uzlaşmanın gerçekleşmediğinden bahisle mahkumiyet hükmü kurulması bozma nedeni yapılmaktadır³³⁷.

(Değişik: 19/3/2003-4829/11 md.) Bundan sonra eski adrese çıkarılan tebliğler muhataba yapılmış sayılır. (Ek : 6/6/1985-3220/12 md.; Değişik fıkra: 11/1/2011-6099/9 md.) Daha önce tebligat yapılmamış olsa bile, tüzel kişiler bakımından resmi kayıtlardaki adresleri esas alınır ve bu madde hükümleri uygulanır.

(Ek fıkra: 11/1/2011-6099/9 md.) Daha önce yurt dışındaki adresine tebligat yapılmış Türk vatandaşı, yurt dışı adresini değiştirir ve bunu tebliğ çıkaran mercie bildirmez, adres kayıt sisteminden de yerleşim yeri adresi tespit edilemezse, bu kişinin yurt dışında daha önce tebligat yapılan adresine Türkiye Büyükelçiliği veya Konsoloslğunca 25/a maddesine göre gönderilen bildirim adresine ulaştığının belgelendiği tarihten itibaren otuz gün sonra tebligat yapılmış sayılır."

³³⁴ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, 204.

³³⁵ Çetintürk, a.g.e, s.521.

³³⁶ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.203.

³³⁷ "müştekinin mahkemede bildirdiği adrese iadeli taahhütlü mektupla ulaşma teklif formu çıkarıldığı, ancak müştekinin yasal sürede başvuruda bulunmaması ve bu nedenle ulaşma gerçekleşmediğinden bahisle sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulduğu; ancak Uzlaştırma yönetmeliğinin Yönetmeliğin 29/7. maddesinde yer alan, "Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak,

Açıklamalı tebligat yolunda sadece teklif formunun taraflara iletilmesinden ibaret değildir. Kavramsallaştırmadan da anlaşılacağı üzere iletilen teklif formuna ek olarak bir açıklama yapılması gerekmektedir. Teklif formunda yer alan bilgilere ek olarak uzlaştırmacı taraflarla yüz yüze olsa idi yapacağı şekilde uzlaştırma kurumu, uzlaştırmanın sonuçları, dava yoluna gitmektense alternatif olarak bu yolu seçmenin sağlayacağı faydalar hakkında bir bilgilendirme yazısı hazırlayacaktır³³⁸.

“Uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul etmenin hukuki sonuçları” konulu yönetmelik ekindeki yazı yeterince açık ve anlaşılır olmadığı, uzlaştırma konusunda yeterince teşvik edici olmadığı gibi çeşitli yönleriyle eleştiri konusu yapıldığından³³⁹ uzlaştırmacıların sadece formu göndermekle yetinmesi doğru olmayacaktır. Nitekim uzlaştırmanın sonuçları hakkında tarafların bilgilendirilememesi bozma sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴⁰.

Açıklamalı tebligat yöntemi ile uzlaşma sürecinden ve ayrıntılarından doğrudan haberdar olan taraflar uzlaşma teklif formunu imzalayarak, teklif formunun gönderildiği yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına formu göndermek suretiyle sürece katılım gösterebilecektir. Tarafın teklif formunun gönderildiği yerden başka yerde

bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.” şeklindeki, Yönetmeliğin 29/5. maddesinde yer alan, "Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.” şeklindeki, 29. madde 6. fıkrasına göre " Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir " şeklindeki düzenlemeler dikkate alındığında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2 ve 7. maddeleri de gözetilerek tekrar uzlaştırma bürosunca Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca müştekiye uzlaşma teklifi yapılarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun bu kapsamda tekrar değerlendirilip belirlenmesinde zorunluluk bulunması” (17. Ceza Dairesi 04.07.2018 tarih ve 2017/5519 E. , 2018/9911 K.sayılı kararı)

³³⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.203.

³³⁹ Çetintürk, a.g.e, s.503; Bıkmaz, a.g.e, s.119.

³⁴⁰ “...sanığın soruşturma aşamasında kolluk tarafından yapılan uzlaşma teklifini kabul ettiği, katılanın ise uzlaşma teklifine olumlu ya da olumsuz bir cevap vermediği gibi teklifte bulunulduktan itibaren üç gün içerisinde de kararını bildirmediği, sanığa ve katılana imzalatılan uzlaşma teklif tutanaklarında uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içerisinde kararlarını bildirmedikleri takdirde teklifi reddetmiş sayılacakları hususu ile uzlaşmanın mahiyetinin ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının yazılı olduğu, ancak bu hususların kendilerine anlatıldığına ilişkin bir kaydın olmadığı anlaşılmaktadır. Ceza Genel Kurulunca, sanığa ve katılana usulüne uygun uzlaşma teklifinde bulunulmadığı sonucuna ulaşıldığından...” (Ceza Genel Kurulu 04.10.2018 tarih ve 2017/442 E. , 2018/405 K.sayılı kararı)

bulunması halinde bulunduğu yerdeki Cumhuriyet başsavcılığı aracılığı ile de teklife cevap vermesinin mümkün olduğu düşünülmektedir³⁴¹.

Uzlaşma teklifi her ne surette yapılırsa yapılsın özellikle tebligatın kullanılması ihtimalinde uzlaştırmacının teklifin ulaşip ulaşmadığı, teklife yanıtın gelip gelmediği hususlarında sürecin takipçisi olması, aksaklıkların giderilmesi ve uzlaştırma sürecinin makul sürelerde verimli şekilde tamamlanabilmesi bakımından önem göstermektedir.

Hakkında zorla getirme kararı veya yakalama emri bulunan kişilerin bulunduğu dosyalarda uzlaşma teklifinin iletilmesi hususuna değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Uzlaştırmacı bu kimselere ulaşabilirse, ihbar yükümlülüğü konusu gündeme gelecektir. Bu durumda uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğü bir gereği olarak ihbarda bulunmaması gerektiği yönünde kanaat mevcuttur³⁴². Taraflardan birine yakalama emri bulunduğu için ulaşılamazsa CMK' nın 253. maddesinin 6. fıkrası uygulaması ile uzlaştırma yoluna gidilemeden soruşturmanın sonuçlandırılması gerekmektedir³⁴³.

Yönetmelik m.31/7 gereğince *“Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.”*

CMK' nın 253. maddesinin 4.fikrasına göre *“Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmedeği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.”* Bu hükme göre göre uzlaştırma teklifinden haberdar olan tarafların üç gün içerisinde olumlu ya da olumsuz şekilde teklife cevap vermek suretiyle sürece katılımları gerekmektedir. Uzlaştırmaya olumsuz yaklaşan taraflar kendileri açısından kararı bildirmemek suretiyle de teklifi reddetmek imkanına sahiptir. Ancak olumsuz da olsa kanaatlerinin

³⁴¹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.204.

³⁴² Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.95.

³⁴³ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.96.

uzlaştırmacıya bildirerek iletişim kanallarını kullanmaları uzlaştırmacı açısından sürece hakimiyette yararlı olacaktır.

Teklifin kabul edilmemesi halinde uzlaştırmacı taraflardan imza almak ve bu hususu tutanağa bağlamak suretiyle süreci sonlandıracaktır³⁴⁴.

Uzlaşma teklifinin taraflarca kabulü hususunda ise tarafların çokluğu önem göstermektedir. Bu bakımdan “Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma” başlıklı CMK’ nın 255. maddesinde yer alan “*Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.*” düzenlemesine değinmekte yarar vardır. Bu hükme göre birden çok failin bulunması halinde faillerden birinin uzlaşma teklifini kabul etmemesi ile bütün uzlaştırma süreci sona ermemekte, uzlaşma teklifini kabul eden fail bakımından uzlaştırma süreci devam edecektir³⁴⁵.

Mağdurların çokluğu hususunda ise CMK’ nın 253. maddesinin 7.fıkrasında yer alan “*Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.*” düzenlemesi önem göstermektedir. Yönetmelik m.7/4’ te ayrıca “*Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır.*” düzenlemesi yer almaktadır. CMK’ nın 253. maddesinin 7.fıkrası ve Yönetmeliğin 7.maddesinin 4.fıkrası birlikte değerlendirildiğinde bir suç ile birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet verilmiş ise mağdur ya da suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir. Bu halde mağdur ya da suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde uzlaştırma sonuçsuz kalacaktır. Ancak aynı neviden fikri içtima hükümlerini uygulanmasını gerektiren aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da ise tek ceza öngörüldüğü için her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılması mümkün olacaktır. Bu halde ise mağdur ya da suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşma

³⁴⁴ Yerdelen/zbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.210.

³⁴⁵ Aynı olayda birden fazla şüpheli veya sanık bulunması halinde uzlaştırma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Yerdelen/zbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.302 vd.

teklifini reddetmesi halinde uzlaştırma uzlaştırmayı kabul eden mağdurlar bakımından uzlaştırma süreci devam edecektir³⁴⁶.

Sonuç olarak taraflardan birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde uzlaştırma süreci sona erecek, her iki tarafın da uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde uzlaştırma müzakereleri aşamasına geçilecektir.

3.1.1.3. Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaşma teklifinin kabul edilmesinden sonra, uzlaştırmacı tarafından yürütülen uzlaştırma müzakereleri aşaması gelmektedir³⁴⁷. Müzakere aşamasının başarısı, bu aşama öncesinde tarafların ve dosyanın doğru şekilde analiz edilerek bir plan hazırlanması ve zamanın dikkatli kullanılması ile mümkün olacaktır³⁴⁸. Uzlaştırmacı, müzakereleri ne şekilde yürüteceği ile ilgili olarak, Cumhuriyet savcısı ile görüşebilecektir; hatta bu süreçte Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacıya talimat vermesi de mümkün olacaktır (CMK m. 253/14).

CMK' nın 253. maddesinin 13. fıkrasına göre *“Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.”*

Uzlaşma müzakerelerinde bulunabilecek kimseler Yönetmelik'te ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır (Yön. m.31/1). Müzakerelere katılmaktan çekinmeden söz edilebilmesi için tarafların müzakerenin nerede ve ne

³⁴⁶ Aynı olayda birden fazla mağdur veya suçtan zarar görenin bulunması halinde uzlaştırma konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.305 vd.

³⁴⁷ Çetintürk, a.g.e, s.524.

³⁴⁸ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.211.

zaman yapılacağı hususunda ayrıntılı şekilde bilgilendirilmiş olması aranacaktır³⁴⁹. Tarafların haklı mazereti bulunması söz konusu ise müzakereler uzlaşma sürecinin kısa sürede tamamlanması gereklerine aykırı olmayacak kadar makul bir süre ertelenebilecektir³⁵⁰.

Taraflardan birinin müzakerelere gelmekten imtina etmesi halinde ilgili husus ayrıntıları ile tutanağa bağlanarak uzlaştırma bürosuna tutanak teslim edilecektir³⁵¹. Bu halde uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırılması halinde düzenlenmesi öngörülen uzlaştırma raporunun düzenlenmesine gerek bulunmadığı düşünülmektedir³⁵².

Uzlaştırma müzakerelerinin yürütülmesi esnasında uzlaştırmada temel ilkeler ve etik ilkeler çerçevesinde hareket edilmesi gerekmektedir³⁵³. CMK' nın 253. maddesine bakıldığında uzlaştırma müzakerelerinin ne şekilde yürütüleceğine ilişkin bir düzenleme yer almadığı görülmektedir. Bu hususta Yönetmeliğin 31.maddesinde müzakerelerin yürütülmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu hükme göre uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir (Yön. m.31/2).

Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir (Yön. m.31/3). Müzakerelerin taraflarla birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı yürütüleceği hususunda dosyanın içeriğindeki uyuşmazlığın somut özellikleri dikkate alınacaktır. Taraflar ile öncelikle bireysel olarak iletişime geçilerek sürece yaklaşımları, taraflar arasındaki uyuşmazlığın boyutları, tarafların bir araya gelmek suretiyle müzakerelere katılımlarının mümkün olup olmadığına ilişkin bir kanaat edinilmelidir³⁵⁴. Bu bireysel görüşmeler, tarafları müzakere sürecine hazırlayacak, süreç hakkında bilgilendirici, tarafların varsa karşı taraf veya süreç hakkındaki önyargılarını giderici nitelikte olmalıdır³⁵⁵. Tarafların iletişime açık olmaları söz konusu ise temel hedef onarıcı adalet anlayışının da etkisiyle tarafların bir araya

³⁴⁹ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.185.

³⁵⁰ Özgenç N.B., a.g.e, s.349; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.212.

³⁵¹ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.185; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.213.

³⁵² Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.185; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.213.

³⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. yukarıda "2.3. UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN İLKELER" başlıklı bölüm

³⁵⁴ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.217.

³⁵⁵ Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s.180.

getirilmesi suretiyle iletişime geçmelerini sağlamak olmalıdır³⁵⁶. Tarafların bir araya gelmeleri mümkün ise yüz yüze müşterek toplantılar gerçekleştirmek suretiyle müzakere süreci gerçekleştirilecektir³⁵⁷. Zira uzlaştırmadan beklenen faydaların bu şekilde elde edilmesi daha mümkün olacaktır³⁵⁸. Tarafların bir araya gelmeleri somut uyuşmazlığın özelliklerine göre mümkün değilse müzakereler ayrı ayrı gerçekleştirilebilecektir³⁵⁹. Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir (Yön. m.31/4).

Uzlaştırma müzakerelerinin nerede gerçekleştirileceği hususu Yönetmelik m.35 ile düzenleme altına alınmıştır. Uzlaştırma müzakereleri; a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmasının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir (Yön.m.35/1).

Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir (Yön.m.35/2).

Uzlaştırma görüşmelerinin sağlıklı biçimde gerçekleştirilebilmesi için adliyelerde uzlaştırma odalarının kurulması ihtiyacına dikkat çekilmektedir³⁶⁰. Zira müzakerelerin mahkeme salonları veya savcıların odalarında yapılması hem bu yerlerin fiziken ve uzlaştırmanın doğasına bakımından uygun olmaması hem de tarafların kendilerini huzurlu hissedecekleri bir ortam olmaması bakımından doğru tercih olmayacaktır³⁶¹. Bu toplantıların adliye içinde yapılması uzlaştırma kurumuna duyulan güvenin artmasında katkısının olacağı açıktır. Tarafsız ve daha rahat bir ortamda uzlaştırma faaliyetinin gerçekleştirilmesinin de yararları bulunacaktır. Ancak bu toplantıların adliyelerde gerçekleştirilmesi kurumun nispeten yeni olması

³⁵⁶ Çetintürk, a.g.e, s.525.

³⁵⁷ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.218.

³⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için aşağıda bkz. “3.3. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI” başlıklı bölüm.

³⁵⁹ Çetintürk, a.g.e, s.522.

³⁶⁰ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.9

³⁶¹ Bıkmaz, a.g.e, s.123.

sebebiyle tarafların “uzlaştırmacı” sıfatıyla karşılarında bulunan kimseye karşı mesafeli ve tereddütlü yaklaşması durumuna bir çözüm olabilecektir. Ayrıca uzlaştırmacıların kamu görevi yürüttükleri ve devleti temsilen tarafların karşısında buldukları gerçeğinin yansıtılması bakımından da ortam önem kazanmaktadır. Oluşabilecek güvenlik sorunları bakımından da uzlaştırma müzakerelerinin adliyelerde gerçekleştirilmesi pratik faydalar sağlayacaktır³⁶².

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğeri bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür (Yön.m.32/1). Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafii ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür (Yön.m.32/2).

Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez (Yön.m.32/3). Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez (Yön.m.32/4).

CMK’ nın 253. maddesinin 20.fıkrasında “Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.” hükmü uzlaştırma uygulaması bakımından temel ilkelerden biridir. Bu husus benzer şekilde “uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği” başlıklı yönetmelik m.32/3’te de yer almakta, müzakerelere katılan kimselerin süreçte verdiği bilgilere ilişkin tanık olarak dinlenemeyeceği de düzenlemektedir.

CMK’ nın 253. maddesinin 13.fıkrasında uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütüleceği düzenlenmiştir. Aynı husus Yönetmeliğin 32.maddesinin 3.fıkrasında “Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğeri bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafii ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla

³⁶² Özbek, Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Esasları, s.181.

yükümlüdür.” düzenlemesi ile ele alınmıştır. Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ve delil olamama ilkeleri, ileri sürülen bilgi ve belgelerin herhangi bir davada veya soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılması halinde nasıl hareket edileceği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu halde hukuka aykırı delil uygulaması yapılması gerekecektir³⁶³. Anayasa m.38/8’de yer alan “kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular delil olarak kabul edilmez” ve CMK’ nın 217. maddesinin 2.fıkrasında yer alan “Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir” düzenlemelerinden hareketle hukuka aykırı delilin hükme esas kabul edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

CMK’ nın 20. maddesi ve yönetmeliğin 32.maddesinin 3.fıkrasında yer alan dava ibaresiyle hukuk davasının kastedildiği düşünülmektedir³⁶⁴. Zira kovuşturma ibaresiyle ceza davasının kastedildiği açıktır. Ayrıca Yönetmeliğin 32.maddesinin 4.fıkrasına göre “Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.” Bu düzenleme uzlaştırma aşamasına gidilmeden delillerin tamamının toplanmasının sonraki aşamalarda yasak delil sorunu ile karşılaşmamak bakımından önemine arz etmektedir³⁶⁵. CMK’ nın 253. maddesinin 4.fıkrasında yer alan “Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir.” hükmü ise yeterli şüpheyeye ulaşılması bakımından soruşturma aşamasında delillerin toplanmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Uzlaştırmacı, raporu taraflara imzalatır (Yön. m.31/5).Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır (Yön. m.31/6).

³⁶³ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.125.

³⁶⁴ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.125; 5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklik öncesinde ilgili düzenleme “Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz” şeklinde olduğundan hukuk davalarında uzlaştırmada elde edilen bilgi ve belgelerin kullanılıp kullanılmayacağı hususu belirsizdi. Aynı sonuca ceza davalarında esas olan delil serbestisi ilkesine rağmen delil olarak kabulü mümkün olmayan bilgi ve belgelerin hukuk davasında da evleviyetle kullanılamayacağı yorumu ile ulaşılmaktaydı. Uğur Ersoy, Ceza Hukukunda Uzlaşma, *Hukuk Gündemi Dergisi*, 2005/2, s.65-69. Tarafların açıklamasına izin verilen hususların delil olabileceği yönünde bkz. Soygüt Arslan, a.g.e, s.169-170.

³⁶⁵ Ekici Şahin/ Yemenici, a.g.m, s.497.

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir (Yön. m.31/7).

3.1.1.4. Uzlaştırmada Edim

Uzlaştırmaya konu olabilecek edim türleri yönetmelik m.33'te örnek olarak düzenlenmiştir. Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

- Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,
- Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,
- Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,
- Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,
- Toplumla faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,
- Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

Bunların yanı sıra taraflar uzlaştırma sürecinin sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler (Yön. m.33/2)

Uygulamada ise mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlığın çözümüne yönelik edimlerin yanında toplumsal dayanışma kapsamında değerlendirilebilecek edimlerin de tercih edildiği saptanmıştır³⁶⁶:

“İhtiyaç sahiplerine bağış, Ramazan aylarında ramazan paketi ve gıda yardımı, Engelli vatandaşlarımıza akülü araba, Öğrencilerimize kırtasiye yardımı, ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere mont, ayakkabı gibi kıyafet bağışı, Kadın sığınma evlerine, kız yetiştirme yurtlarına ve çocuk yuvalarına bağış, Şehitlerimiz için mevlit okutulması, Mehmetçik Vakfı, Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV), 15 Temmuz Şehitleri Dayanışma Kampanyası, Şehit ve Gazi Yakınları için açılan hesaplara bağış, Fidan ve ağaç dikme, Park ve bahçelerin temizlik işlerinde belirli süre ile çalışma, bir kamu kurumunda geçici süre ile hizmet etme, Kızılay’a kan bağışı”, gibi faaliyetler uzlaştırmada edim olarak belirlenebilmektedir³⁶⁷.

3.1.1.5. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi

CMK’ nın 253. maddesinin 15.fıkrasına göre *“Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.”*

Uzlaştırma raporu yönetmelik m.18’de düzenleme altına alınmıştır.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırıldığında Ek-3’te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği’ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP’ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder (Yön. m.18/1).Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren

³⁶⁶ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/uzlastirma/uzlasma-ornekleri.html>

³⁶⁷ <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/uzlastirma/uzlasma-ornekleri.html>

raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez (Yön. m.18/2).

Büro, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar (Yön. m.18/3). Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder (Yön. m.18/4). Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması şartıyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir (Yön. m.18/5).

Uzlaştırma raporu ile ilgili olarak değinilmesi gereken hususlardan biri raporun müzakerelerin sonucunu gösterir bir belge olduğu ve müzakere aşamasına geçilememişse veya hiç müzakere amacıyla görüşme sağlanamamışsa uzlaştırma raporunun hazırlanmayacağıdır³⁶⁸.

CMK' nın 253. maddesinin 16.fıkrasına göre *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”*

Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir (Yön. m.19).

³⁶⁸ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.100.

CMK' nın 253. maddesinin 17. fıkrasına göre “Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.” Cumhuriyet savcısı müzakere süreci sonucunda oluşan uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı³⁶⁹, yürütülen süreçte tarafların herhangi bir baskı altında olup olmadıkları konusunda bir denetim yapmakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısının edimin hukuka uygunluğunu denetlemek görevi de bulunmaktadır. Yönetmelik m.18/4 Cumhuriyet savcısı tarafından “edimin hukuka ve ahlaka uygun” olduğunun belirlenmesinden söz etmektedir. Sonuç olarak tarafların özgür iradelerine dayanan ve hukuka ve ahlaka uygun bir edimin belirlendiği rapor ya da belgenin Cumhuriyet savcısı tarafından mühür ve imza altına alınmasıyla uzlaştırma geçerlilik kazanacaktır³⁷⁰. Yönetmelik m.25/4 ise “Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder.” düzenlemesi içermektedir. Dolayısıyla kovuşturma evresinde edimin hukuka uygunluğunun denetimi mahkemededir.

İddianamenin iadesi başlıklı CMK'nın 174. maddesine göre “Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; Önödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen, İddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.”

İddianamenin hazırlanması ve sunulmasından sonra inceleme süresinde mahkeme, uzlaştırma kapsamında olduğu soruşturma dosyasından anlaşılabilir bir suç hakkında iddianamenin iadesi kararı verecektir³⁷¹. Bu halde henüz iddianamenin

³⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. “2.4.1.1. Tarafların Özgür İradelerine Dayanma” başlıklı bölüm

³⁷⁰ Özgenç N.B., a.g.e, s.336.

³⁷¹ “soruşturma dosyası kapsamı itibariyle müşteki şüpheliler ve şüphelinin üzerine atılı kasten yaralama ve hakaret suçlarının uzlaşmaya tabi olduğu, taraflara soruşturma aşamasında kolluk görevlileri tarafından uzlaştırma önerisinde bulunulduğu, ancak gerek savcı-kolluk görüşme tutanağında, gerekse soruşturmanın sonraki aşamalarında savcılık makamı tarafından kolluk görevlilerine, taraflara uzlaşma önerisinde bulunulmasına dair yazılı herhangi bir talimatın

incelenmesi aşamasında olunması ve teknik olarak kovuşturma aşamasında bulunmadığı için kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya ilişkin hükümler uygulanmayacaktır. Dolayısıyla iddianamenin iadesi ile soruşturma aşamasına geri dönen dosya hakkında uzlaştırma kurumunun işletilmesi gerekecektir.

3.1.2.Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma

Tanımlar başlıklı CMK m.2/-f'ye göre kovuşturma, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Kanuni tanımdan hareketle iddianame henüz kabul edilmemişse kovuşturma evresinde uzlaştırmaya ilişkin hükümler uygulanmayacaktır. İddianamenin incelenmesi sırasında uzlaştırma kapsamında olduğu dosya kapsamından anlaşılan suç hakkında iddianamenin iadesi kararı verilecektir (CMK m. 174).

CMK' nın 254.maddesinde mahkeme tarafından uzlaştırma düzenlenmektedir. Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMK m.254/1). Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere kovuşturma evresine geçilmesi ile birlikte uzlaştırma süreci mahkeme tarafından yerine getirilecektir³⁷².

İddianamenin kabulü ile kovuşturma evresine geçilmesinde sonra soruşturma evresine dönülmesi mümkün değildir³⁷³. Bu halde kovuşturma evresinde mahkeme uzlaştırma usulünü uzlaştırma bürosu aracılığı ile işletecektir³⁷⁴.

bulunmadığı anlaşılmalı, bu haliyle Kanun ve yönetmelik hükümlerince belirlenen usule aykırı olarak yapılan uzlaştırma işlemi nedeniyle verilen iddianamenin iadesi kararının yerinde olduğu düşünüldüğünden” 3. Ceza Dairesi 05.03.2014 tarih ve 2014/8586 E. , 2014/9285 K. sayılı kararı)

³⁷² “TCK'nın 106/1-1 maddesine göre tehdit suçundan cezalandırılması istemiyle açılan davada, uzlaştırma işlemlerinin yapılması zorunlu ise de, iddianamenin kabul edilmiş sayılması nedeniyle uzlaştırma işlemlerinin, CMK'nın 254. maddesi uyarınca mahkeme tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir”. (4. Ceza Dairesi 30.11.2017 tarih ve 2017/19090 E. , 2017/26605 K.sayılı kararı)

³⁷³ Centel/Zafer, Muhakeme, s.546;Özgenç N.B, a.g.e, s.385.

³⁷⁴ “ Saniğa isnat edilen taksirle yaralama suçunun 5271 sayılı CMK'nın 253/1. maddesi gereğince uzlaşmaya tabi olduğu, soruşturma aşamasında usulüne uygun uzlaştırma işlemi yapılmadan kamu davasının açıldığı, mahkemenin de belirtilen eksikliği gidermediği anlaşılmalı, 5271 sayılı CMK'nın uzlaşma başlıklı 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma hükümleri uygulanıp, sonucuna göre

Uzlaştırma usulü başlıklı Yönetmelik m.22’de kovuşturma aşamasında gerçekleştirilecek uzlaştırmanın usulü düzenlenmektedir.

Kural olarak uzlaştırma kapsamındaki bir suç ile ilgili olarak kovuşturma aşamasına geçilmemesi gerekmektedir. Ancak kamu davası açıldıktan sonra çeşitli durumların gerçekleşmesi hâlinde bu aşamada da uzlaştırma işlemlerinin yapılması mümkün olmaktadır. Bu aşamada uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilmektedir. Kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın mümkün olduğu haller;

- Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,
- Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması³⁷⁵,
- Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı³⁷⁶,

karar verilmesi gerekirken, yargulamaya devamla yazılı şekilde karar verilmesi”, (12. Ceza Dairesi 11.04.2017 tarih ve 2016/347 E. , 2017/3088 K. sayılı kararı)

“Antalya 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 13/02/2017 tarihli kararından önce, 02/12/2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun’un 253. maddesinde değişiklik yapıldığı ve uzlaştırmanın etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar bakımından da uygulanabilir hale geldiği, yine aynı Kanun’un “Mahkeme tarafından uzlaştırma” başlıklı 254. maddesinde yer alan; “Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir. ” şeklindeki düzenleme karşısında, sanığın işlediği kasten yaralama ve mala zarar verme suçları bakımından uzlaştırma işlemleri yapılarak, sonucuna göre karar verilmesi gerektiği cihetle,”(15. Ceza Dairesi 15.05.2017 tarih ve 2017/28716 E. , 2017/18526 K.sayıli kararı)

³⁷⁵ *“Sanık hakkında suç tarihinde uzlaşma kapsamında olan TCK’nın 125/1. maddesi uyarınca dava açılmış, soruşturma evresinde taraflara usulüne uygun uzlaşma teklifinde bulunulmuş, teklif reddedilmiş ve hükümden sonra taraflar uzlaştıklarını bildirir evrakı dosyaya sunmuşlar ise de, Ceza Genel Kurulunun 29/04/2014 tarih 2014/224 karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen taraflarca kabul edilmemiş olması ve suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa kovuşturma aşamasında ortaya çıkmaması karşısında, kovuşturma evresinde mahkemece yeniden uzlaştırma işleminin yapılması mümkün değildir.” (18. Ceza Dairesi 25.10.2018 tarih ve 2018/6243 E. , 2018/13714 K.sayıli kararı)*

³⁷⁶ *“2797 sayılı Yargıtay Yasası’nın 6545 sayılı Yasa ile değişik 14. maddesindeki “Daireler arasındaki iş bölümünün belirlenmesinde mahkeme kararındaki nitelendirme, mahkûmiyet dışındaki kararlarda ise iddianamede veya iddianame yerine geçen belgedeki nitelendirme esas alınır. Çeşitli suçlara ait davalarda, suçların en ağırını incelemeye yetkili olan daire görevlidir” şeklindeki*

- Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi³⁷⁷(Yön. m.22/1) olarak sayılmaktadır.

Mahkeme tarafından uzlaştırma işlemlerinin uygulanması istisnai bir durum olup yukarıda sayılan haller ile sınırlandırılmıştır³⁷⁸. Esas itibariyle bir soruşturma şartı olmasından, iddianamenin iadesi sebebi olmasından hareketle uzlaştırma kapsamında olan bir suçun kovuşturma aşamasında olmaması gerekmektedir. Ancak delillerin ortaya çıkması ile suçun hukuki niteliğinin değişmesi veya kapsamda olduğunun ilk defa kovuşturma aşamasında olduğunun anlaşılması hallerinde tarafların bu usulden yararlanması sağlanmak istenmiştir³⁷⁹. Mahkeme tarafından uzlaştırma, kamu davası açılmadan önce uzlaştırma işlemleri için bir girişimin olmadığı, uzlaştırma sürecinin hiç işletilmediği hallerle sınırlıdır³⁸⁰. Teklifin reddi, süresinde cevap vermeme nedeniyle reddetmiş sayılma veya müzakerelere katılmaktan imtina nedeniyle uzlaşmanın sağlanamaması halleri nedeniyle dava açılarak kovuşturma aşamasına geçilmesi durumunda bu kapsamda uzlaştırma yoluna gidilmesi mümkün değildir³⁸¹.

Uzlaştırma işlemleri kovuşturma aşamasında mahkemenin talebi doğrultusunda Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca

düzenleme, sanık hakkında tehdit suçunun uzlaştırma kapsamına alınması nedeni ile tehdit, hakaret ve yaralama suçlarından uzlaştırma yapılması gerekçesi ile iade edilen iddianamede” (18. Ceza Dairesi 20.11.2017 tarih ve 2017/4516 E. , 2017/13230 K. sayılı kararı)

“Sanığa, 21/06/2013 tarihli oturumda alınan savunmasında, iddianame yerine geçen belge olan Doğubayazıt Sulh Ceza Mahkemesinin 02.05.2013 tarihli görevsizlik kararı okunmadan sorgusu yapılmak suretiyle, 5271 sayılı CMK'nın 191/3-b maddesine aykırı davranılarak savunma hakkının kısıtlanması...02.12.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesi ile uzlaştırma hükümleri yeniden düzenlenmiş olup, sanığın eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nun 141/1. maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun uzlaştırma kapsamına alındığı nazara alınarak, uzlaştırma işlemi yapıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması,” (2. Ceza Dairesi 09.10.2017 tarih ve 2015/6684 E. , 2017/9591 K. sayılı kararı)

³⁷⁷ *“Sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK'nun 141/1. maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunu oluşturması ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazından sonra 02.12.2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanunun 34. maddesi ile CMK'nun 253. maddesinde yapılan değişiklik sonucu TCK'nun 141. maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun uzlaştırma kapsamına alınması karşısında, CMK'nun 253. maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.”(Ceza Genel Kurulu 14.02.2017 tarih ve 2014/417 E. , 2017/68 K. sayılı kararı)*

³⁷⁸ Özgenç,N.B. ,a.g.e, s.385; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akçan/Özaydın/Tüttüncü, a.g.e, s.856.

³⁷⁹ 4. Ceza Dairesi 05.11.2015 tarih ve 2015/15429 E. , 2015/37253 K. sayılı kararı

³⁸⁰ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.193; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.272.

³⁸¹ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.197; Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.273..

yerine getirilecektir (Yön. m.22/1). Esas itibariyle yönetmelik hükümleri incelendiğinde de dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi ile birlikte süreç soruşturma aşamasındaki esas ve usuller çerçevesinde yürütülecektir.

Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır (Yön. m.22/2). Uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir. Gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilir (Yön. m.22/3).

Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir (Yön. m.22/4). Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemedan talep edebilir (Yön. m.22/5). Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemedan ara kararın yeniden değerlendirilmesi istenebilir (Yön. m.22/6). Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır (Yön. m.22/7). Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir (Yön. m.22/8).

Mahkeme tarafından uzlaştırma hükümlerinin uygulanması için dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi kararının niteliği konusuna değinmek gerekir. Bu karar davayı esastan çözen bir karar niteliğinde değildir. Yönetmelikte ifade edilmiş tarzı ve Yargıtay kararlarından hareketle bu halde büroya gönderme kararı bir ara karar olarak değerlendirilmektedir³⁸². Bu yöndeki kararlarda göndermenin durma

³⁸² Bu yönde görüş için bkz. Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.276; Aydın, M. “6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması,” Terazi Hukuk Dergisi, C.12, S.126, 2017, s.74. “İncelenen dosyada; 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu’nun 34 ve 35. maddeleriyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun’unun 253 ve 254. maddelerinde yapılan değişiklik çerçevesinde olay tarihindeki TCK’nın 144/1. maddesi kapsamındaki hırsızlık suçunun uzlaştırma kapsamına alındığı anlaşılmalı, öncelikle çözüme kavuşturulması gereken sorun, suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde, mahkemece nasıl bir yol izleneceğinin belirlenmesidir. Mahkeme tarafından dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine ilişkin olarak verilen kararın, davayı esastan çözen bir karar niteliğinde olmaması gerektiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Bu karar, yargılamaya konu uzlaştırmaya tabi suç yönünden, uzlaştırma bürosunca gerçekleştirilecek işlemlerin sonuçlanmasının beklenmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu durumda CMK’nın 223/8. maddesinde düzenlenen durma kararının verilebileceği ileri sürülebilir ise de, durma kararının ancak soruşturmanın veya

kararı olmadığı özellikle vurgulanmaktadır. “CMK'nın 223/8. maddesinde düzenlenen durma kararının verilebileceği ileri sürülebilir ise de, durma kararının ancak soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şartına bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği durumlarda (örn; izin veya karar alınması, ön sorun çözümü ve kaçaklık durumu) gerçekleşmesini beklemek üzere verilebileceği ve uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturma şartı olmaması hususları nazara alındığında, durma kararı da verilemeyecektir. Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine dair karar, davayı esastan çözen bir karar olmadığı için mahkeme bu hususta bir “ara karar” kurarak dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar verilebilecektir.”

Kararda yer alan “uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturma şartı olmaması” şeklindeki ifadeye kanaatimizce katılmak mümkün değildir. Uzlaştırmanın bir muhakeme engeli, dolayısıyla uzlaşmanın gerçekleşmemesi bir olumsuz muhakeme şartıdır. Bu görüşte uygulama sorunlarını azaltma, usul ekonomisi, dava süresinin kısaltılması gibi pratik amaçlarla durma kararı yerine bir ara kararla dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerektiği düşünülmektedir.³⁸³ Gönderme kararının niteliğinin durma kararı olduğu yönünde de doktrinde görüş ve Yargıtay kararları bulunmaktadır³⁸⁴.

kovuşturmanın yapılması şartına bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği durumlarda (örn; izin veya karar alınması, ön sorun çözümü ve kaçaklık durumu) gerçekleşmesini beklemek üzere verilebileceği ve uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturma şartı olmaması hususları nazara alındığında, durma kararı da verilemeyecektir. Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine dair karar, davayı esastan çözen bir karar olmadığı için mahkeme bu hususta bir “ara karar” kurarak dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar verilebilecektir. “(2. Ceza Dairesi 28.02.2018 tarih ve 2018/567 E. , 2018/1989 K. sayılı kararı, 4. Ceza Dairesi 15.12.2017 tarih ve 2017/19247 E. , 2017/28173 K. sayılı kararı)

³⁸³ Aydın, a.g.m, s.74.

³⁸⁴ Bu yönde görüş için bkz. Bıkmaz, a.g.e, s.134.

“Mahkemesince uzlaştırma işlemleri yapılabilmesi için yalnızca durma kararı verilerek dosyanın Uzlaştırma Bürosuna gönderilmesi gerektiği, ayrıca bu aşamada düşme kararı verilerek dosyanın kapatılmayacağı, zira uzlaştırma işlemlerinin başarısız sonuçlanması halinde yargulamaya devamla işin esasına girilerek hüküm kurulması gerektiği cihetle, yazılı şekilde düşme kararı verilmesinde isabet görülmediğinden“ (1. Ceza Dairesi 06.02.2018 tarih ve 2017/2881 E. , 2018/318 K. sayılı kararı)

“Dosya kapsamına göre, sanığın üzerine atılı suçların hakaret, tehdit ve kasten yaralama suçları olup, sevk maddeleri itibarıyla hakaret ve kasten yaralama suçlarının 6763 sayılı Kanun değişikliği öncesinde de uzlaştırma kapsamında bulunmasına rağmen usulüne uygun olarak uzlaştırma işlemlerinin yapılmadığı, sadece ifadelerinin alınması sırasında sanık ve müştekiye uzlaştırmayı kabul edip etmediklerinin sorulmasıyla yetinildiği, tehdit suçunun ise 6763 sayılı Kanun değişikliği sonrasında uzlaştırma kapsamına alındığı, her üç suçun birlikte işlendiği de dikkate alındığında uzlaştırma işlemlerinin usulüne uygun olarak yerine getirilmesi amacıyla verilen durma kararının

3.1.3. Kanun Yolu Aşamasında Uzlaştırma

Tanımlar başlıklı CMK m.2/-f'ye göre kovuşturma, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Dolayısıyla kanun yolu aşaması da kovuşturma aşamasına dahil kabul edilmektedir.

İstinaf mahkemesine gelen bir dosya ile ilgili olarak yönetmelik m.22'de sayılan kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması, soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması, cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı, kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi (Yön. m.22/1) hallerinden birinin gerçekleşmesi durumunda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu haller kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın mümkün olduğu haller olup kanun yolu aşamasının da kovuşturma aşamasına dahil olduğunun kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu hallerin gerçekleşmesi durumunda kanun yolu aşamasında da uzlaştırma mümkün olacaktır. Uygulamada istinaf mahkemesi dosyayı uzlaştırma usulünün CMK' nın 254.maddesine göre uygulanmasını sağlamak üzere bozma kararı vererek dosyayı ilk derece mahkemesine iade etmektedir³⁸⁵.

yerinde olduğu gözetilmeden yapılan itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden” (4. Ceza Dairesi 13.07.2017 tarih ve 2017/18093 E. , 2017/19362 K. sayılı kararı) “Hükümlünün eylemlerinin TCK'nın 157. maddesinde yer alan dolandırıcılık suçunu oluşturduğu dikkate alındığında; 02.12.2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaştırma, sadece sanığa değil aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelenen hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı gütmesi ve kovuşturma şartı olması nedeniyle öncelikle uygulanması amacıyla durma kararı verilerek dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekirken” (15. Ceza Dairesi 25.12.2017 tarih ve 2017/37679 E. , 2017/29009 K. sayılı kararı)

³⁸⁵ *“Hükümden önce 02/12/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 34. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253/1 maddesi uyarınca istinaf incelemesine konu suçun uzlaşma kapsamına alınması ve aynı Kanunun 35. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK'nın 254. maddesi uyarınca "Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde kovuşturma dosyası uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usule göre, yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir" şeklindeki düzenleme ile 5237 Sayılı TCK'nın 7/2 maddesindeki "suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" hükmü ve 6763 Sayılı Kanun'un 35. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK'nın 254. maddesi gereğince uzlaştırma*

Ancak istinafta sadece m.289’da yazılı aykırılık hallerinde bozma kararı verilebileceği, m.289 kapsamında uzlaştırma sürecinin işletilmesi yer almadığından bozma kararı vererek ilk derece mahkemesine iade yerine Bölge Adliye Mahkemesi’nin kendisinin uzlaştırma büroları aracılığı ile uzlaştırma sürecini işletmesi gerektiği yönünde görüş bulunmaktadır³⁸⁶.

3.2. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

3.2.1. Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından

3.2.1.1. Soruşturmanın Sonuçlanması

Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK m.253/18). Uzlaştırmanın en temel etkilerinden birisi olarak nitelendirilebilecek bu düzenlemeye göre uzlaştırma bir defaya mahsus olarak uygulanabilecek bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde yeniden uzlaştırma yoluna gidilmesi suretiyle uyuşmazlığın çözümlenmesi mümkün olmayacaktır.

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def’aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir (CMK m.253/19). Edimin yerine

işlemlerinin yerine getirilmesi için dosyanın uzlaştırma bürosuna tevdi ile işlemlerin tamamlanmasından sonra buna dair evrakın eklenmesinden sonra istinaf incelemesi için Dairemize gönderilmek üzere dosyanın ilk derece mahkemesine iadesine” (Ankara BAM 10. Ceza Dairesi 12.7.2017 tarih ve E. 2017/646 K. 2017/400 sayılı kararı)

“Suça sürüklenen çocuğun üzerine atılan basit yaralama suçu uzlaşma kapsamına alınmış olup, uzlaştırma işlemi uygulanıp, uzlaştırma işleminin olumlu sonuçlanmış olması durumunda, suça sürüklenen çocuğun denetim süresinde işlediği başkaca kasıtlı suçlardan mahkum olup olmadığı da tespit edilip sonucuna göre suça sürüklenen çocuğun hukuki durumunun değerlendirilmesi zorunluluğu bozmayı gerektirmiştir.” (İzmir BAM 1. Ceza Dairesi 15.9.2017 tarih ve E. 2017/1651, K. 2017/1679 sayılı kararı)

“Hükümden önce 02/12/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 34. maddesiyle değişik CMK'nın 253/1 maddesi uyarınca istinaf incelemesine konu ve TCK'nın 106/1-1 maddesinde tanımlanan tehdit suçunun uzlaşma kapsamına alınması karşısında; TCK'nın 7/2 maddesindeki "suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" hükmü gözetilerek, anılan kanunun 35. maddesiyle değişik CMK'nın 254. maddesi gereğince sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi Kanuna aykırı olup istinaf başvurusunda bulunan sanık Serkan G.'in istinaf talebi bu sebeple uygun görülmele başkaca yönlere incelenmeksizin hükmün bozulmasına,” (Ankara BAM 16. Ceza Dairesi 19.9.2017 tarih ve E. 2017/2229 K. 2017/2420 T. sayılı kararı)

³⁸⁶ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.313; Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.203.

getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (CMK m.253/19).

Uzlaştırmanın sonuçlanması bakımından kanuni düzenlemede soruşturma aşamasında iki ihtimalli bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Uzlaştırmanın doğuracağı sonuçlar bakımından edimin niteliği önem kazanmaktadır. Edimin defaten yani bir defada yerine getirilmesi halinde uyuşmazlık çözümlenmiş olacaktır. Bu halde soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir. Ancak edimin bir defada yerine getirilmemesi durumunda henüz taraflar arasındaki uyuşmazlık tüm yönleriyle sonuçlanmış olmamaktadır. Bu halde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilemeyecektir. Edimin yerine getirilmesi sonraki bir tarihe bırakılmasının, taksitler halinde ödenmesinin ya da süreklilik arz edecek şekilde bir edimin kararlaştırılması halinde ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir. Bu hallerde de edimin yerine getirilmesi sürecinin takip edilmesi gerekmektedir. Edimin yerine getirilmesi ile birlikte kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilecektir.

Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır (CMK m.253/19). Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere edimin yerine getirilmemesi suretiyle uzlaştırmanın şartlarının yerine getirilmemesi kamu davasının açılması sonucunu doğuracaktır. Bu halde kamu davasının açılması için aranan erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işleme şartı da aranmayacaktır.

Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz (CMK m.253/20). Bu düzenleme uzlaştırmanın gizliliği olarak ifade edilen ilkenin de bir tezahürü olarak sonuçlar doğurmaktadır. Zira uyuşmazlığın tarafları bakımından uzlaştırma yoluna gidilmesinin en cazip yanlarından birisi bu süreçteki beyanlarının bağlayıcı olmamasıdır. Fail bakımından uzlaştırmanın kabulü, suçun işlendiğinin de kabulü anlamına gelmemektedir. Bu aşamadaki beyanlarının, açıklamaların hem uyuşmazlık

konusu hakkında hem de herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılması mümkün değildir.

Soruşturma evresinde uzlaşmanın hukukî sonuçları ayrıca Yönetmelik m.20'de düzenlenmiştir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir (Yön.m.20/1). Suça sürüklenen çocuklar bakımından soruşturma evresinde uzlaştırma yoluna gidilmesi ve olumlu sonuçlanması halinde de koruyucu ve destekleyici tedbirlerin de uygulanmasının gerektiği kanaati oluşursa çocuk hakiminden bu yönde talepte bulunulması mümkün olacaktır.

Uzlaştırma işlemleri neticesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir (Yön.m.21/1). Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanmasının temel sonucu iddianamenin düzenlemesidir. Bu halde iddianame uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenecektir. Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde yeniden uzlaştırmanın mümkün olmayacaktır.

Suçta sürüklenen çocuk hakkında uzlaştırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi hâlinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğünde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden ister (Yön.m.21/2).

3.2.1.2. Kovuşturmanın Sonuçlanması

Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir³⁸⁷. Geri bırakma süresince

³⁸⁷ "...sanığın, 6.000,00 TL'lik zarardan 5.000,00 TL'sini katılana ödediği, kalan 1.000,00 TL'lik kısmı da en kısa zamanda ödeyeceğini beyan ettiği, katılanın da bu teklifi kabul ettiği, böylelikle edimin bir kısmının ifasının ileri tarihe ertelendiğinin anlaşıldığı olayda; 5271 sayılı CMK'nın 254/2.

zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır³⁸⁸(CMK m.254/2).

Uzlaştırmanın sonuçlanması bakımından kanuni düzenlemede kovuşturma aşamasında iki ihtimalli bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Uzlaştırmanın doğuracağı sonuçlar bakımından bu aşamadan da edimin niteliğine göre sonuçlar bağlandığı görülmektedir. Edimin defaten yerine getirilmesi halinde kovuşturma aşamasında uyuşmazlık çözümlenmiş olacaktır. Bu halde kovuşturma aşamasında davanın düşmesine karar verilecektir. Zira CMK'nın 223.maddesinin 8.fıkrasına göre *“Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir.”* Ancak edimin bir defada yerine getirilmemesi durumunda henüz taraflar arasındaki uyuşmazlık tüm yönleriyle sonuçlanmış olmadığından davanın düşmesi kararı verilemeyecektir. Edimin yerine getirilmesi sonraki bir tarihe bırakılmasının, taksitler halinde ödenmesinin ya da süreklilik arz edecek şekilde bir edimin kararlaştırılması halinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir. Bu hallerde de edimin yerine getirilmesi sürecinin takip edilmesi gerekmektedir. Edimin yerine getirilmesi ile birlikte düşme kararı verilebilecektir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanacağı düzenlemiştir. Bu halde denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülöklere aykırı davranması şartlarının gerçekleşmesi aranmaksızın hüküm açıklanacaktır.

maddesi uyarınca uzlaşma sonucunda edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması nedeniyle sanık hakkında, aynı kanunun 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kamu davasının düşmesine hükmolunması...” 15. Ceza Dairesi 22.10.2018 tarih ve 2018/4679 E. , 2018/6958 K.sayılı kararı)

³⁸⁸ *“Sanık ... hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ve bu karar ile birlikte verilen verilen müsadere kararına karşı yapılan temyiz isteminin incelenmesinde; Mahkemece verilen müsadere kararı da asıl hükmümlerle birlikte aynı yasa yoluna tabi olup, CMK'nın 231/12. maddesi uyarınca da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı yalnızca itiraz yasa yolunun açık ve dolayısıyla yapılan başvurunun bu doğrultuda değerlendirilmesinin gerekli bulunduğu,”* (4. Ceza Dairesi 04.07.2017 tarih ve2014/46181 E. , 2017/18541 K. sayılı kararı)

3.2.1.3. Zamanaşımı ve Dava Süresi Bakımından

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez (CMK m.253/21). Bu düzenleme ile uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi sırasında davanın zamanaşımına uğraması ya da dava sürenin sona ermesinin önüne geçilmiştir. Bu husus Yönetmelik'te de benzer şekilde ele alınmıştır. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez (Yön.m.34/1). Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır (Yön.m.34/2).

Tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava zamanaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar (Yön.m.34/3).

3.2.1.4. Uzlaştırma Ücreti ve Uzlaştırma Giderlerine Etkisi

Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır (CMK m.253/22).

Uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan Tarifeye göre ücret ödenir (Yön.36/1). Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında belirlenir (Yön.36/2). Birden fazla uzlaştırmacının

görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir (Yön.36/3).

Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir (Yön.37/1). Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır (Yön.37/2).

Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir (Yön.38/1). Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır (Yön.38/2). Uzlaştırmacının gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır (Yön.38/3). Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır (Yön.38/4). Uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz (Yön.38/5).

3.2.2.Tazminat Hukuku Bakımından

Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m.253/19).

Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz (CMK m.253/20).

3.3. UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI

3.3.1. Mağdur Açısından

Geleneksel ceza adalet sisteminde mağdur suçtan etkilenen ve yaşanan uyuşmazlık hakkında bilgi veren pasif bir konumda iken uzlaştırma süreci mağduru uyuşmazlık hakkında tasarruf edebilen, sürece etkide bulunabilen aktif bir konuma getirmektedir³⁸⁹. Uyuşmazlığın çözümüne aktif olarak katılan mağdur, istekleri doğrultusunda süreci yönlendirme yetkisine sahip olmaktadır³⁹⁰. Fail ile doğrudan iletişim kurabilen ve failin geleceği hakkında kısmi olarak da olsa tasarrufta bulunma yetkisine sahip olan mağdur, daha saygılı ve insani bir yaklaşımla karşılaşmaktadır³⁹¹. Uzlaştırma süreci, onarıcı adalet anlayışından hareketle geleneksel ceza adalet sistemlerinden farklı olarak sadece aktif uyuşmazlığın değil ayrıca husumetin giderilmesine de katkı sağladığı için mağdurun yeniden failden kendisine yönelmiş bir suçla karşılaşma yönündeki bazen yaşanan travma nedeniyle olağan dışı kabul edilebilecek hale gelen korkuları da azalmaktadır³⁹².

Uzlaştırma sürecinde mağdurun uğradığı zarar bütün unsurları ile ele alınmaktadır. Maddi zararların tazmini geleneksel ceza adalet sisteminde de mevcut iken onarıcı adalet anlayışı ile birlikte mağdurun yaşadığı hem maddi hem manevi zararların giderilmesi imkanı doğmaktadır³⁹³. Uzlaştırma, failin özür dilemesine ve mağdurun psikolojik olarak yaşadığı zararların giderilmesini mümkün kılmaktadır³⁹⁴. Uzlaştırma mağdur ile failin bir araya gelmesine dolayısıyla mağdurun faili anlamasına da yardımcı olmaktadır³⁹⁵. Faile duygu ve düşüncelerini aracı olmaksızın açıklama fırsatı bulan mağdur, suçun kendisine karşı işlenmesi nedeniyle aklında oluşan ve yalnızca fail ile yüzleşerek bulabileceği bazı cevaplar ile birlikte sorunu kendi içinde de tamamen çözüme imkanı bulmaktadır³⁹⁶. Mağdur uzlaştırma ile uzun sürecek yargılama sürecinden ve yorucu psikolojik etkilerinden kurtulma fırsatı yakalamakta, bu yöntemde zararın giderilmesi konusunda ayrıca hukuk

³⁸⁹ Çetintürk, a.g.e, s.179.

³⁹⁰ Çetintürk, a.g.e, s.180.

³⁹¹ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1072.

³⁹² Çetintürk, a.g.e, s.180; Özbek, a.g.e, s.1072.

³⁹³ Çetintürk, a.g.e, s.181; Özbek, a.g.e, s.1072.

³⁹⁴ Çetintürk, a.g.e, s.181.

³⁹⁵ Çetintürk, a.g.e, s.182.

³⁹⁶ Özbek, a.g.e s.1072.

mahkemelerine başvuru gerekmemesi daha kolay ve hızlı adalete ulaşma bakımından olumlu bir gelişme olarak karşılanmaktadır³⁹⁷. Mağdur, adaletin yerine geldiği yönünde bir kanaate ulaşmaktadır³⁹⁸.

3.3.2. Fail Açısından

Uzlaştırma, geleneksel ceza adaleti sisteminden farklı olarak failin cezalandırması yerine failin sebep olduğu haksızlığın düzeltilmesi ve zararların gidermesi amacı taşımaktadır³⁹⁹. Uzlaştırma sürecinde fail ile mağdurun bir araya gelmesiyle, fail işlediği suçun mağdurda neden olduğu etkileri aracı olmaksızın öğrenme, maddi ve manevi zararları giderme konusunda aktif bir çaba gösterme ve suçla sebep olduklarını tazmin etme konusunda sorumluluk üstlenme imkanı bulunmaktadır⁴⁰⁰.

Geleneksel ceza adalet sisteminde failerin cezalandırılması esas olup bu cezanın özellikle hapis cezası olması halinde toplumdan uzaklaşma, toplum tarafından reddedilme ve suçlu olarak damgalanma gibi sonuçları bulunmaktadır⁴⁰¹. Özellikle ilk kez suç faili olanlar, tesadüfi suçlular, suça sürüklenen çocuklar bakımından hapis cezası almak ve sabıkalı olmak gibi gerçeklerle hiç karşılaşmamak mümkün olacaktır⁴⁰². Fail, uzlaştırma ile geleneksel ceza adalet sistemine oranla topluma yeniden kazandırılma konusunda daha avantajlı bir konumdadır⁴⁰³. Fail, mağdurdan özür dileme, iç dünyasında yaşadığı pişmanlığı mağduru aktarma ve dolayısıyla mağdur tarafından affedilme gibi imkanlara sahip olmaktadır⁴⁰⁴. Fail uzlaştırma ile sonuçları açısından belirsiz ve yorucu bir klasik bir yargılama sürecinin olumsuz etkilerinden kurtulmaktadır⁴⁰⁵.

³⁹⁷ Çetintürk, a.g.e, s.181.

³⁹⁸ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1073.

³⁹⁹ Çetintürk, a.g.e, s.183; Özbek, a.g.e, s.1074.

⁴⁰⁰ Çetintürk, a.g.e, s.184.

⁴⁰¹ Çetintürk, a.g.e, s.184.

⁴⁰² Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1074.

⁴⁰³ Çetintürk, a.g.e, s.184.

⁴⁰⁴ Çetintürk, a.g.e, s.184; Özbek, a.g.e, s.1074.

⁴⁰⁵ Çetintürk, a.g.e, s.184.

3.3.3. Toplum Açısından

Uzlaştırma, geleneksel ceza adaletinden mağdurun aktif bir süje olarak uyuşmazlık çözüm sürecine dahil olduğu bir yöntem, -fail ile arasındaki ceza ilişkisi nedeniyle-devleti önceleyen bir yöntem değil toplumun sürece dahil eden bir yöntem ve sadece sonucun değil sürecin de önemsendiği bir yöntem olması bakımından farklılıklar taşımaktadır⁴⁰⁶. Uzlaştırma kişiler arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi ile sınırlı kalmayarak uzun vadeli olarak toplumdaki kişilerin hem birbiriyle hem de toplumla barışmasına imkan sağlamaktadır⁴⁰⁷.

Suç nedeniyle bozulan toplumsal barış ve düzenin yeniden sağlanması, mağdur ve fail arasında iletişimi sağlaması bakımından suçun etkilerinin anlaşılması ile birlikte geleceğe yönelik suça eğilimin azaltılması, sürece dahil edilmesinden dolayı toplumun adaletin tesisi yönündeki tecrübesinin artırılması, uzlaştırmanın topluma sağlaması beklenen faydalardandır⁴⁰⁸.

Uzlaştırmadan, hürriyeti bağlayıcı cezalar nedeniyle fail yakınlarıyla başlayıp topluma yayılan olumsuz etkilerin azaltılması, sadece uyuşmazlığın değil husumetin de sona erdirilmesi nedeniyle ileriye dönük bir barış ortamının oluşturulması, suç nedeniyle topluma yansıyan olumsuzlukların yalnız devletin değil toplumun da çabalarıyla giderilmesi gibi faydalar beklenmektedir⁴⁰⁹. Alternatif uyuşmazlık çözümü konusunda yetiştirilen uzlaştırmacıların bilgi ve tecrübelerini paylaşması, uzlaştırmacılar ile mağdur ve failin yakın çevrelerinden başlayarak topluma yayılan bir uzlaşma kültürünün oluşmasına katkı sağlayacaktır⁴¹⁰.

3.3.4. Ceza Adalet Sistemi Açısından

Uzlaştırma, ceza adaleti sisteminin bir alternatifi değil tamamlayıcısı olarak kabul edildiğinde bu yöntemle birlikte ihtiyaçları giderilen ve zararları karşılanan mağdurların ve toplumun ceza adalet sistemine olan güvenini adaletin tesisine

⁴⁰⁶ Çetintürk, a.g.e, s.185.

⁴⁰⁷ Çetintürk, a.g.e, s.185.

⁴⁰⁸ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1074.

⁴⁰⁹ Özbek, a.g.e, s.1074.

⁴¹⁰ Özbek, a.g.e, s.1075.

yönelik inancını artırmaktadır⁴¹¹. Geleneksel ceza yargılamalarına kıyasla daha hızlı sonuca ulaşılması zaman bakımından, uyuşmazlığın mahkemeler değil tercihen gönüllü uzlaştırmacılar tarafından gerçekleştirilmesi ihtimalinde masraflar bakımından bir tasarruf sağlanması beklenmektedir⁴¹².

Uzlaştırma ile faillerin hürriyeti bağlayıcı cezalar nedeniyle kendine, mağdura ve topluma katkı sağlamaktan uzaklaşmaları engellenmekte ayrıca hapis cezasının nedeniyle kamu maliyesine yüklenen külfet hafifletilmektedir⁴¹³. Ceza mahkemeleri, savcılık ve kolluğun iş yükünün azalmasına etkisi ile bu mercilerin daha etkin çalışmasına ve kaynaklarını daha etkin kullanmasına imkan sağlanmaktadır⁴¹⁴. Toplumun ceza adalet sistemine olan güveninin artması ile hem mağdur hem failer bakımından uzlaşma bilinci oluşması ve uzlaştırma kurumunun daha çok yaygınlaşması mümkün olacaktır⁴¹⁵.

3.4. UZLAŞTIRMANIN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

3.4.1. Önödeme

Önödeme, “suç karşılığında cezanın yalnız adli para cezasını gerektirmesi veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı geçmemesi halinde şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesini önleyen, sanık hakkında ise kamu davasının düşmesi sonucunu doğuran bir müessesedir”⁴¹⁶. Önödeme; “Cumhuriyet savcısının soruşturma sonucunda şüphelinin suçu işlediğine dair yeterli şüphe ortaya koyacak delile ulaşmasına rağmen, iddianame düzenlenmeyerek, şüphelinin para cezası ödemesi karşılığında, kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla uyuşmazlığı ortadan kaldırmasına olanak tanıyan bir kurumdur”⁴¹⁷.

⁴¹¹ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.59; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1075.

⁴¹² Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s.1075.

⁴¹³ Özbek, a.g.e, s.1075.

⁴¹⁴ Özbek, a.g.e, s.1075.

⁴¹⁵ Özbek, a.g.e, s.1075.

⁴¹⁶ Ahmet Gökçen/Murat Balcı/Mehmet Emin Alşahin/Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.80.

⁴¹⁷ Centel/Zafer, Muhakeme, s.524.

Önödeme TCK m.75 düzenlemesine göre kamu davası açılmadan önce⁴¹⁸, özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan doğruya mahkemeye gitmesi durumunda⁴¹⁹, savcının fiilin önödeme kapsamında olduğunu görmeyerek kamu davası açması durumunda kovuşturma aşamasında ve iddianamede gösterilen suçun vasfının duruşmada değişmiş fiilin önödeme kapsamında olduğunun anlaşılması durumunda⁴²⁰ uygulanmaktadır⁴²¹. Önödeme, bir miktar paranın devlete ödenmesi karşılığında işlendiği düşünülen bir suçun cezasız kalması hakkında devlet ile kişi arasında yapılan bir uzlaşma olarak kabul edilmektedir⁴²².

Önödeme, hem maddi ceza hem de usul hukukuna ilişkin özellikler taşıyan karma nitelikli bir kurumdur⁴²³. Bu bakımdan uzlaştırma ile benzerlik göstermektedir. Önödeme bir muhakeme engelidir; önödeme önerilmemesi, sonucunun beklenmemesi ve önerinin kabul edilmesi hallerinde yargılamaya devam edilmesi mümkün değildir⁴²⁴.

Önödeme ile uzlaştırma kurumlarının amaçları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Önödeme kurumunun amaçları YCGK 5.2.1990 tarih ve 2-367/6 sayılı kararında mahkemelerin iş yükünün büyük ölçüde azaltılması ile işlerin

⁴¹⁸ TCK m.75 “(1) Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili;

a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşığı sınırını,

b) Hapis cezasının aşığı sınırının karşılığı olarak her gün için otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı,

c) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşığı sınırını,

Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/12 md.) Taksirli suçlar hariç olmak üzere, önödemeye bağlı olarak kovuşturmaya yer olmadığına veya kamu davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren beş yıl içinde önödemeye tabi bir suçu işleyen faille bu fıkra uyarınca teklif edilecek önödeme miktarı yarı oranında artırılır.”

⁴¹⁹ TCK m.75 “(2) Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde de fail, hakim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşer.”

⁴²⁰ TCK m.75 “(3) Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi halinde de yukarıdaki fıkra uygulanır.”

⁴²¹ Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.80-81.

⁴²² Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, Muhakeme, s.80.

⁴²³ YİBGK 11.4.1983 tarih ve 2/2 sayılı kararında önödeme, kamu davasının açılmasını önleyen yönüyle usul hukuku kurumu, açılmış olan kamu davasının ortadan kaldırması ile devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisinin düşme ile sona erdirmesi yönüyle maddi ceza hukuku kurumu olarak nitelendirilmiştir. Doktrinde önödemenin hukuki niteliğine ilişkin farklı görüşler için bkz. Soygüt Arslan, a.g.e, s.107; Özgenç, N.B, a.g.e, s.250-251.

⁴²⁴ Centel/ Zafer, Muhakeme, s.526

hızlandırılması, sanığın mahkum olması ve sabıkalı durumuna düşmesinin önlenmesi olarak gösterilmiştir. Ön ödemede şüpheli/sanık para öngörülen ödemeyi yaptığında soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilmektedir⁴²⁵. Dolayısıyla her iki kurumun hukuksal sonuçları benzerlik taşımaktadır.

Uzlaştırma ile önödeme uygulandıkları suçlar bakımından farklılık göstermektedir. TCK m. 75 düzenlemesi “uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere;” denilmek suretiyle önödemenin uygulama alanı uzlaştırma kapsamının dışındaki yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlarla sınırlandırılmıştır. Yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı tutulmuş ise uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır. Kanunun açık düzenlemesi gereği uzlaştırmının uygulanması öncelikli olup uygulanacak kurum makamın yada tarafların seçimine bırakılmamıştır⁴²⁶, dolayısıyla diğer tüm şartların gerçekleşmesi halinde de suç uzlaştırma kapsamında ise önödeme kurumunun uygulanma imkanı bulunmamaktadır⁴²⁷. TCK m. 75 düzenlemesi Anayasanın 10.maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesi ve TCK’nın 3. maddesinde düzenleme altına alınan eşitlik ilkeleri bakımından sakıncalı bulunmaktadır⁴²⁸. Bu hususta doktrinde uzlaşmaya tabi suçlarda uzlaşma girişiminin sonuçsuz kalması halinde, şartları varsa önödeme uygulamasının önerilmesi hususunda yasal bir düzenleme yapılması gerektiği savunulmuştur⁴²⁹.

Önödeme ile uzlaştırma kapsamındaki suçlar arasında temel ayırıcı nokta olan şikayet unsuru mağdurun anlaşma iradesinin aranması noktasında önem arz etmektedir.

⁴²⁵ Ünver/Hakeri, Muhakeme, s.110; İpek/Parlak, a.g.e, s.7-8; Özgenç, N.B, a.g.e, s.251.

⁴²⁶ Centel/ Zafer, Muhakeme, s.524; Özgenç, N.B, a.g.e, s.252.

⁴²⁷ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.361; Özgenç, N.B, a.g.e, s.252.

⁴²⁸ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.361.

⁴²⁹ “Şüpheli veya sanık uzlaşma taraftarı olduğu halde mağdur buna yanaşmayabilir. Şikayete bağlı ve bu suretle uzlaşmaya tabi bir suçun gerektirdiği ceza miktarının ön ödeme kapsamında olması halinde mağdurun uzlaşmak istememesi üzerine şüpheli ve sanık ön ödeme hükümlerinden de yararlanamayacak ve bir mahkûmiyet hükmü ile karşılaşabilecektir.” Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.361.

Şüpheli/sanık, işlediği suç nedeniyle cezalandırılmamak için önödeme uygulamasında devlete kanunda sınırları tarifelerle belirlenmiş belirli bir miktar para öderken; uzlaşma uygulamasında mağdurun talebi halinde, maddi zararını talep edilen miktarda gidermektedir⁴³⁰. Her iki usulde de fail belirli bir miktar maddi ödeme ile cezalandırılmaktan kurtulma imkanına sahip olsa da bu ödemelerin niteliği önödemede cezai müeyyide, uzlaştırmada tazminat olarak farklılık göstermektedir⁴³¹.

3.4.2. Şikayetten Vazgeçme

Şikayet, mağdurun korunması bakımından önem arz eden ceza muhakemesi şartlarından biridir⁴³². “Şikayet, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan bir suçun şikayet hakkı olan kimse veya onun kanuni veya iradi temsilcisi tarafından kanuni süresi içerisinde kanunda belirtilen yetkili kişi veya makamlara bildirilerek cezalandırılması iradesini beyan etmektir”⁴³³. Şikayet hakkının kullanılması ile suçtan zarar gören kimse ceza soruşturması yapılmasında bir sakınca görmediğini ve failin cezalandırılması talep ettiğini açıklamış olmaktadır⁴³⁴.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar başlıklı TCK m.73 düzenlemesi uzlaştırma ile ilişkisi bakımından özellik arz etmektedir. Bu maddenin 3-7. fıkralarında düzenlenen şikayetten vazgeçme, uzlaştırma ile bazı benzerlikler taşımaktadır. Kanunda şikayetten vazgeçme düzenlenmiş, şikayetten feragat ise düzenlenmemiştir. Esas itibarıyla doktrinde şikayet hakkının doğmasından sonra bu hakkın yasal olarak belirlenen süre içinde kullanılmayacağı yönündeki irade şikayetten feragat, şikayet hakkının kullanılmasından sonra soruşturma veya kovuşturma aşamasında geri alınmışsa ise şikayetten vazgeçme kavramları kullanılmaktadır⁴³⁵.

Kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün

⁴³⁰ Özgenç, N.B, a.g.e, s.251; İpek/Parlak, a.g.e, s.7.

⁴³¹ Özgenç, N.B, a.g.e, s.251; Soygüt Arslan, a.g.e, s.90.

⁴³² Yıldız, Ali Kemal, “Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi (YTCK m.73)”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005, s.260-261.

⁴³³ Yener/ Hakeri, Muhakeme, s.102.

⁴³⁴ Centel/Zafer, Muhakeme, s.664.

⁴³⁵ Yıldız, a.g.e, s.270; Centel/Zafer, Muhakeme, s.664; Yener/Hakeri, Muhakeme, s.104.

kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz(TCK m.73/4). Madde metninde şikayetten vazgeçme hususunda kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlardan söz edilmiş ise de soruşturma aşamasında da şikayetten vazgeçilmesi mümkündür⁴³⁶. İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar(TCK m.73/5). Kanunda aksi yazılı olmadıkça, şikayetten vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez(TCK m.73/6).

Şikayetten feragat ise tek taraflı bir irade beyanı ile gerçekleşmektedir. Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz(TCK m.73/7). Şikayetten vazgeçmeden vazgeçme ve şikayetten feragatin geri alınması mümkün değildir⁴³⁷.

Uzlaştırma kurumu ile şikayetten vazgeçme kurumu sonuçları bakımından benzerlikler taşımaktadır. Şikayetten vazgeçmenin soruşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde kovuşturma olanağı bulunmaması nedeniyle CMK'nın 172.maddesi gereği kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde ise CMK'nın 223. maddesinin 8.fıkrasına göre davanın düşmesi kararı verilmektedir⁴³⁸.

Uzlaştırmanın gerçekleşmesi bakımından mağdurun maddi ve manevi zararlarının giderilmesi esas alınmakta ve bu yönde kararlaştırılan yükümlülüğün takibi devlet tarafından yapılmakta iken şikayetten vazgeçme bakımından mağdura bir ödemenin yapılması zorunlu değildir, bir ödeme kararlaştırılmış ise takibi hususunda bir usul öngörülmemiştir⁴³⁹.

Şikayete bağlı bir suç sonrasında, uzlaştırmanın kendine özgü usulleri takip edilmeden tarafların kendi aralarında veya avukatları aracılığı ile anlaşma ile mağdurun şikayetçi olmadığı veya şikayetinden vazgeçtiği durumların usulen

⁴³⁶ Yıldız, a.g.e, s.271.

⁴³⁷ Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, 162; Yener/Hakeri, Muhakeme, s.105; Yıldız, a.g.e, s.271.

⁴³⁸ Yener/Hakeri, Muhakeme, s.105.

⁴³⁹ Özgenç N.B., a.g.e, s.259.

uzlaştırma olarak kabulü mümkün değilse de şikayetten vazgeçme olarak değerlendirilebilecektir⁴⁴⁰.

Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz(TCK m.73/7). CMK' nın 253. maddesinin 19.fikrasında "Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır." düzenlemesi yer almaktadır. Bu durumun hukuk mahkemesine intikal etmiş davada uzlaştırma hususunun bildirilmesi halinde feragat dolayısıyla davanın reddi kararı verilmektedir⁴⁴¹.

Uzlaştırma kurumu ile şikayetten vazgeçme kurumu taşıdıkları benzerliklerin yanında uzlaştırmanın şikayetten vazgeçmeye oranla daha karmaşık ve masraflı kabul edilmesi nedeniyle, yalnızca şikayete bağlı suçlarda uygulanmasından kaynaklanan uzlaştırmanın tercih edilirliliği konulu tartışmalar uzlaştırma kapsamındaki suçların genişletilmesi ve kurumun etkinliğinin artırılması ile sonuçlanmıştır⁴⁴².

3.4.3. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasından sonra ortaya çıkan ve suç faili kişinin cezasında indirim yapılmasını ya da kişiye hiç ceza verilmemesini gerektiren hallerdir⁴⁴³. Suçun işlenmesi sırasından cezalandırmaya engel bir durum ortada yok iken kişinin cezasında indirim yapılmasını ya da kişiye hiç ceza verilmemesini gerektiren haller suçun tamamlanmasından ortaya çıkmaktadır⁴⁴⁴. Etkin pişmanlık suç işlendikten sonra, henüz soruşturma başlamadan önce, soruşturma aşamasında, hüküm verilmeden önce veya cezanın infazı aşamasında mümkün olabilmektedir⁴⁴⁵.

⁴⁴⁰ Özgenç N.B., a.g.e, s.259.

⁴⁴¹ Sezer, a.g.e, s.104.

⁴⁴² Özgenç N.B., a.g.e, s.260.

⁴⁴³ Artuk/Gökçen /Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s.603.

⁴⁴⁴ Artuk/Gökçen /Alşahin/Çakır, Genel Hükümler s.603; Özgenç, Gazi Şerhi, s. 264.

⁴⁴⁵ Özgenç, Genel Hükümler, s.664.

Bu kurumun uygulanmasında pişmanlık gösterilmesi ve işlenen haksızlığın sonuçlarının mümkün olduğunca giderilmesi esastır⁴⁴⁶.

TCK'nın sisteminde etkin pişmanlık, içeriği bakımından etkin pişmanlığa uygun olan bazı suçlar bakımından cezayı ortadan kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebep olarak kabul edilmiştir⁴⁴⁷. Etkin pişmanlık hakkında TCK genel hükümlerde genel bir düzenleme bulunmamakta, etkin pişmanlık bütün suçlar bakımından kabul edilememektedir⁴⁴⁸. Etkin pişmanlık hükümleri sadece kanunda düzenlenen haller bakımından uygulanabilecektir⁴⁴⁹.

Bir suç hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması halinde fiilin suç olma özelliğinde veya haksızlık içeriğinde bir değişiklik ve azalma söz konusu olmamaktadır⁴⁵⁰. Dolayısıyla bu hallerin varlığı durumunda fail hakkında beraat kararı verilmemektedir. CMK'nın 223. maddesinde "işlenen fiilin suç olma niteliğini devam ettirmesine rağmen etkin pişmanlık dolayısıyla faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceği" düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca iştirak halinde işlenen suçlarda bu cezayı ortadan kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepten yalnızca etkin pişmanlık gösteren kimse yararlanmaktadır; bağlılık kuralı gereği diğer suç ortaklarına sirayet etmemektedir⁴⁵¹.

Uzlaştırma ile etkin pişmanlık kurumları mağdurun zararının giderilmesi konusunda düzenlemeler içermesi bakımından benzerlik taşımaktadır. Bazı suçlar bakımından etkin pişmanlığın uygulanabilmesi "failin, azmettirenin veya yardım

⁴⁴⁶ Özgenç, Genel Hükümler, s.664.

⁴⁴⁷ Artuk/Gökçen /Alşahin/Çakır, Genel Hükümler s.654; Özgenç, Genel Hükümler, s.664.

⁴⁴⁸ Gönüllü vazgeçme başlıklı 36.maddenin gerekçesinde, "Suç bütün unsurlarıyla tamamlandıktan sonra örneğin çalınan eşyanın geri verilmesi veya kaçırılan kişinin serbest bırakılması hallerinde, artık vazgeçme değil etkin pişmanlık söz konusudur" denilmektedir. Artuk/Gökçen /Alşahin/Çakır, Genel Hükümler s.654.

⁴⁴⁹TCK'da etkin pişmanlık düzenlemesine yer verilen bazı suçlar organ ve doku ticareti suçu (m.93), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu (m.110), malvarlığına karşı suçlar (m.168), imar kirliliğine neden olma suçu (m.184/5), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma suçları (m.192), parada veya kıymetli damgada sahtecilik suçu (m.201), suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu (m.221), zimmet suçu (m.248), rüşvet suçu (m.254), iftira suçu (m.269), yalan tanıklık suçu (m.274), suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu (m.281/3), suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu (m.282/5), muhafaza görevini kötüye kullanma suçu (m.289/2), hükümlünün veya tutuklunun kaçması suçu (m.293), infaz kurumuna ve tutukevine yasak eşya sokma suçu (m.297/4), suç için anlaşma suçu (m.316/2) Özgenç, Genel Hükümler, s.664-667.

⁴⁵⁰ Özgenç, Genel Hükümler, s.667.

⁴⁵¹ Özgenç, Genel Hükümler, s.667.

edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi⁴⁵² halinde mümkündür. Mağdurun zararının giderilmesi hususu uzlaştırma bakımından da önem arz etmektedir.

Etkin pişmanlık, klasik ceza yargılamasının cezayı ortadan kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep bir parçası olup şartlarının gerçekleşmesi halinde hakim tarafından belirlenen sınırlar içinde uygulanır. Esas itibariyle mağdurun rızasının bir önemi bulunmamaktadır. TCK m.168 düzenlemesi bakımından etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için ise kısmen geri verme veya tazmin halinde ayrıca mağdurun rızası aranır. Uzlaştırma ise tarafların özgür iradeleri ile kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlaka uygun olması esas olup edim konusunda Cumhuriyet savcısı tarafından yalnızca bu hususun kontrolü yapılmaktadır. Bu bakımdan uzlaştırma tarafların iradeleri daha çok gözetilmektedir⁴⁵³.

Uzlaştırma ile etkin pişmanlık arasındaki ilişki bakımından CMK' nın 253. maddesinin 3.fıkrasında 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önceki hali önem arz etmektedir. Bu madde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar”da uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği düzenlenmekteydi. Uzlaştırmanın genel mantığı ve onarıcı adalet anlayışı bakımından malvarlığına karşı suçlar elverişli kabul edilirken etkin pişmanlık hükümleri içeren hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, taksirli iflas ve karşılıksız yararlanma gibi suçlar

⁴⁵² “Etkin pişmanlık Madde 168 – (Değişik: 29/6/2005 – 5377/20 md.)

(1) Hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflâs, taksirli iflâs (...) (1) suçları tamamlandıktan sonra ve fakat bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce, failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisine kadarı indirilir. (1)

(2) Etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan sonra ve fakat hüküm verilmezden önce gösterilmesi halinde, verilecek cezanın yarısına kadarı indirilir.

(3) Yağma suçundan dolayı etkin pişmanlık gösteren kişiye verilecek cezanın, birinci fıkraya giren hallerde yarısına, ikinci fıkraya giren hallerde üçte birine kadarı indirilir.

(4) Kısmen geri verme veya tazmin halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, ayrıca mağdurun rızası aranır.

(5) (Ek: 2/7/2012 – 6352/84 md.) Karşılıksız yararlanma suçunda, fail, azmettiren veya yardım edenin pişmanlık göstererek mağdurun, kamunun veya özel hukuk tüzel kişisinin uğradığı zararı, soruşturma tamamlanmadan önce tamamen tazmin etmesi halinde kamu davası açılmaz; zararın hüküm verilinceye kadar tamamen tazmin edilmesi halinde ise, verilecek ceza üçte birine kadar indirilir. Ancak kişi, bu fıkra hükmünden iki defadan fazla yararlanamaz.”

⁴⁵³ Soygüt Arslan, a.g.e, s.95.

bakımından uzlaştırmamanın uygulanamaması eleştirilmekteydi⁴⁵⁴. 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanununun 34 üncü maddesiyle, bu fıkrada yer alan “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Dolayısıyla etkin pişmanlık hükümleri içeren suç tipleri bakımından da diğer şartların varlığı halinde uzlaştırmaya başvurulmasına bir engel kalmamıştır.

3.4.4. Adli Kontrol

Adli kontrol, tutuklama koruma tedbirine bir alternatif olarak Ceza Muhakemesi Kanunu’nda ‘adli kontrol’ başlıklı bölümde 109. madde ve devamında düzenlenmiştir. “Şüpheli veya sanığın, tutuklama şartlarının varlığı halinde ölçülülük ilkesi çerçevesinde ve tutuklama tedbiri ile ulaşılabilecek amaçlara uygun olduğu takdirde, kanunda sayılı bir veya birkaç yükümlülüğe tabi tutulması adli kontrol olarak tanımlanmaktadır.”⁴⁵⁵ CMK’ nın 100 vd. maddelerinde tutuklama koruma tedbiri düzenlenmiştir. CMK’ nın 100. maddesine göre “Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.” Adli kontrol, ceza muhakemesinde koruma tedbirlerinden en ağır olarak kabul edilen tutuklamaya mümkün olduğunca az başvurulması, zorunlu hallerde tercih edilmesi amacının bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır⁴⁵⁶.

Uzlaştırma ve adli kontrol alternatif olmaları yönünden benzerlik gösteren ancak hukuki nitelikleri itibariyle farklı olan kurumlardır. Uzlaştırma klasik yargılamaya alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi, adli kontrol ise tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olarak değerlendirilmektedir⁴⁵⁷.

⁴⁵⁴ Özgenç N.B., a.g.e, s.265-266; Esra Akcan Alan, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, DEÜHFD, Prof.Dr. Hakan Pekcantaz’e Armağan, C.16, Özel Sayı 2014, s.3962.

⁴⁵⁵ AYM, Bireysel Başvuru, 26.6.2014, Başvuru No:2012/782.

⁴⁵⁶ Yener /Ünver, a.g.e, s.381.

⁴⁵⁷ Özgenç N.B, a.g.e, s.261.

Uzlaştırma ve adli kontrol kurumları, mağdura yaklaşım ve amaçları bakımından benzerlikler taşımaktadır. Adli kontrol tedbirinde şüpheli veya sanık tutuklamaya alternatif olarak bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmaktadır⁴⁵⁸.

Bu yükümlülüklerden biri de “Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak” olarak gösterilmiştir. CMK’nın 113.maddesinin 1.fikrasına göre, “Şüpheli veya sanık tarafından gösterilecek güvence, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hâle getirme amacına hizmet etmektedir.” CMK’nın 114.maddesinin 1.fikrasında şüpheli veya sanığın rızası ile güvencenin ilgililere verilmesi hali “Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesini emredebilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Şüpheli veya sanığın rızası olmadan güvencenin verilmesi hali “Soruşturma ve kovuşturmanın konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, mağdur veya nafaka alacaklısı lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir.” ifadesiyle düzenleme altına alınmıştır. Bu adli kontrol tedbiriyle şartların varlığı halinde şüpheli veya sanığın rızasının alınarak güvencenin mağdura verilmesi uzlaştırma kurumu ile mağdurun korunması

⁴⁵⁸ CMK m.109/3’e göre; “Adli kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

- a) Yurt dışına çıkamamak.
- b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.
- c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrularına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.
- d) Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.
- e) Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.
- f) Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.
- g) Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek.
- h) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak.
- i) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.
- j) Konutunu terk etmemek.
- k) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.
- l) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.”

ve failin neden olduğu zararları telafi etme yönündeki iradesi bakımından benzerlik göstermektedir⁴⁵⁹.

CMK' nın 253. maddesinin 8.fikrasına göre “Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suçla ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir”. Bu düzenleme ile uzlaştırma yoluna gidilmesi halinde de koruma tedbirlerinden beklenen faydaların sağlanmasına yöneliktir. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde, koruma tedbirlerinden yararlanılmaması nedeniyle oluşabilecek şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşılmasının önüne geçilmektedir.

3.4.5. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

“Kamu davasını açmada takdir yetkisi” başlıklı TCK'nın 171.maddesine göre “253 üncü maddenin ondokuzuncu fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir.” Kanun uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi arasında bir sıralama belirlemiştir. Uzlaştırmaya tabi suçlarda uzlaştırmaya öncelik tanınmış, uzlaştırmanın başarılı olmaması halinde ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunun uygulanması öngörülmüştür⁴⁶⁰.

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (CMK m.253/19).

⁴⁵⁹ Soygüt Arslan, s.94., dn.405; Özgenç N.B, a.g.e, s.262.

⁴⁶⁰ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.700.

Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez (CMK m.172/4).

Uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi toplumsal fayda elde etmek amacıyla suçtan doğan zararın giderilmesi ile ceza verilmeden toplumsal barışma sağlamaya yönelik alternatif çözüm önlemleri olarak kabul edilmektedir⁴⁶¹. Uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi mağdura yaklaşım bakımından benzerlik göstermektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şartlarından⁴⁶² biri CMK'nın 171. maddesinin 3. fıkrasında "suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi" olarak gösterilmiştir. Mağdurun korunmasına sağladığı katkı bakımından kamu davasının ertelenmesi kurumunun onarıcı adalet anlayışı ile uyduğu söylenebilir. Tarafların iradelerinin ön planda olduğu uzlaştırmadan farklı olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kanuni sınırlar dahilinde Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullandığı bir düzenlemedir⁴⁶³.

Uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumları sonuçları itibariyle benzerlik göstermektedir. Her iki sürecin de başarıyla sonuçlanması halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmektedir. Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesinde uzlaştırmadan farklı olarak iyi halli olarak geçirilmesi gereken bir deneme süresi bulunmaktadır⁴⁶⁴.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, CMK'nın 171/2. maddesindeki "253. maddenin 19. fıkrası hükümleri saklı kalmak koşuluyla" ibaresinden hareketle

⁴⁶¹ Yenisey/Nuhoğlu, a.g.e, s.808.

⁴⁶² CMK m.171/3 "Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için,

a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,
b)Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir."

⁴⁶³ Soygüt Arslan, a.g.e, s.96; Özgenç N.B, a.g.e, s.268.

⁴⁶⁴ Soygüt Arslan, a.g.e, s.96-97; Özgenç N.B, a.g.e, s.268.

değerlendirildiğinde uzlaştırma uygulamasının öncelikle ve daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayan bir kurum olarak düzenlenmiştir⁴⁶⁵.

3.4.6. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması CMK'nın 231.maddesinde düzenlenmiş bir kurumdur. "Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükümün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder"(CMK m.231/5). Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için mahkemece, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması gerekmektedir. Bu düzenlemede uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

"Mahkeme tarafından uzlaştırma" başlıklı CMK' nın 254. maddesinin 2.fıkrasına göre "Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır."

Uzlaştırma ile hükümün açıklanmasının geri bırakılması mağdura yaklaşım bakımından benzerlik göstermektedir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasının şartlarından⁴⁶⁶ biri de CMK' nın 171. maddesinin 3.fıkrasına "suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme

⁴⁶⁵ Soygüt Arslan, a.g.e, s.97;Özgenç N.B, a.g.e, s.272.

⁴⁶⁶ CMK m.231/6 "Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,
b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,
c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,
gerekir."

veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” olarak gösterilmiştir. Mağdurun korunmasına sağladığı katkı bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun onarıcı adalet anlayışı ile uyduğu söylenebilir. Ancak uzlaştırmada mağdurun sürece ve edimin belirlenmesine aktif bir katkısı bulunurken hükmün açıklanmasının geri bırakılması bakımından mağdurun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şeklinde takdir edilen çözümü kabulden başka alternatifini bulunmamaktadır⁴⁶⁷.

Uzlaştırma ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması sanığın işlediği suçla sebep olduğu sonuçları düzeltme çabası bakımından benzerlik göstermektedir. Zira “suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” hususu kurumun uygulanmasının şartlarından olup sanığın kabul etmemesi halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.(CMK m.231/6)

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında uzlaştırmadan farklı olarak iyi halli olarak geçirilmesi gereken bir deneme süresi bulunmaktadır⁴⁶⁸. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, CMK’ nın 231. maddesinin 5.fıkrasında yer alan ‘uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla’ ibaresinden hareketle değerlendirildiğinde uzlaştırma uygulamasının öncelikle ve daha verimli ve kolay bir şekilde uygulanmasını sağlayan bir yapıdadır⁴⁶⁹.

3.4.7. Sulh

Sulh hakkında Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, İcra İflas Kanunu, Harçlar Kanunu, Kadastro Kanunu, İş Mahkemeleri Kanunu ve Vergi Usul Kanunu gibi kanunlarda çeşitli düzenlemeler yer almaktadır.

Sulh, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.313-315’te düzenlenmiş bir kurumdur. Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir(HMK m.313/1).

⁴⁶⁷ Özgenç N.B, a.g.e, s.272.

⁴⁶⁸ Özgenç N.B, a.g.e, s.272.

⁴⁶⁹ Soygüt Arslan, a.g.e, s.97;Özgenç N.B, a.g.e, s.272.

Özel hukuk uyuşmazlıklarının giderilmesi konusunda tarafların bir sözleşme yaparak her zaman anlaşmaları mümkündür. Böyle bir anlaşma bir maddi hukuk işlemi olup mahkeme dışında yapılacak sulh, anlaşma sözleşme niteliğinde olduğundan borçlar hukukuna ilişkindir. HMK m.313 düzenlemesi ise madde gerekçesinden⁴⁷⁰ de anlaşıldığı üzere mahkeme içi sulh hakkındadır.

Uzlaştırma ceza hukuku uyuşmazlıklarında uygulanan bir kurum iken sulh özel hukuk uyuşmazlıkları hakkında uygulanan bir çözüm şeklidir. Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir(HMK m.313/2). Dava konusunun dışında kalan hususlar da sulhun kapsamına dâhil edilebilir(HMK m.313/3).

Sulh, şarta bağlı olarak da yapılabilir(HMK m.313/4). Mahkeme, sulh şarta bağlı olarak yapılmamışsa, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse sulh sözleşmesine göre bir karar, istemezse karar verilmesine yer olmadığı kararı verecektir⁴⁷¹. Sulh şarta bağlı olarak yapılmışsa, şarta bağlı olarak hüküm

⁴⁷⁰ “Birinci fıkrada, 1086 sayılı Kanunda bulunmayan, ancak caiziyeti konusunda da bir tartışma olmayan sulh sözleşmesi tanımlanmıştır. Dava konusu olan bir hak üzerinde, davanın tarafları arasında yapılacak bir sözleşme ile uyuşmazlığın giderilmesi her zaman mümkündür. Tarafların mahkeme dışında yapacakları sulh, kuruluş ve etkileri bakımından kural olarak bir maddi hukuk işlemidir. Mahkeme dışı sulh borçlar hukukunun konusu olduğundan, bu maddede düzenleme dışı bırakılmıştır. Taraflardan birinin, mahkeme dışı sulh sözleşmesinin yapıldığı ve bu sözleşmeye uygun olarak mahkemece bir karar verilmesi gerektiği yolundaki iddia ve talebi, diğer tarafça kabul edilmediği takdirde, onun varlığının ve kapsamının iddia eden tarafça ispatlanması gerekecektir. Maddede, taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan hak üzerindeki anlaşmanın yargılamaya etkisi olduğundan, sadece mahkeme içi sulh düzenlenmiştir”.

Tarafların, dava konusu hak üzerindeki kısmî kabul ve kısmî feragatleri yoluyla meydana gelen sulh, ancak üzerinde serbestçe tasarruf edilebilecek davalarda, davayı sona erdiren bir etkiye sahiptir.

Sulh sözleşmesi, her ne kadar mahkeme içi sulhe ilişkin ise de, tarafların, görülmekte olan davaya konu hak üzerinde uzlaşabilmelerinin şartı olarak, dava konusu olmayan hususlar üzerinde de uzlaşmaya vararak, bunu, mahkeme içi sulh sözleşmesine dahil etmelerinde bir sakınca yoktur. Zira dava sulh ile sona erdiğinden, mahkeme dava konusu olmayan bir husus hakkında karar vermiş de olmayacaktır.

Sulhün, sözleşmesel niteliği gereği, şarta bağlı olarak da yapılabileceği kabul edilmektedir. Ancak bu düzenleme, mahkeme tarafından, şarta bağlı bir hüküm verilebileceği anlamına gelmez. Zira sulh, mahkemenin bir hükmüne gerek kalmaksızın davaya son veren usulî bir sözleşme olduğundan, şarta bağlı sulh ile dava kendiliğinden sona erecek ve mahkeme de sulh sebebiyle, karar verilmesine yer olmadığını tespit ile yargılamayı sona erdirecektir.

Ancak “Cumhuriyet savcısının davada yer alması” başlıklı 75 inci maddenin üçüncü fıkrasında gösterildiği üzere, Cumhuriyet savcısının yer aldığı dava ve işler üzerinde taraflar serbestçe tasarruf edemeyeceklerinden, bu nevi davalarda tarafların sulh olmaları sonuç doğurmaz.”

⁴⁷¹ Kuru/Arslan/Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, s. 536.

verilemeyeceği için tarafların uyuşmazlığının sona erdirilebilmesi için mahkeme esas hakkında karar vermeyip karar verilmesine yer olmadığı kararı verecektir⁴⁷².

Uyuşmazlıkların mahkeme dışında sulh olarak çözülmesi halinde tarafların iradeleri yeterli olup üçüncü bir kişinin varlığı kural olarak aranmaz. Mahkeme içi sulh de sözleşmesel niteliktedir. Uzlaştırmada sulhten farklı olarak konusunda uzman tarafsız ve bağımsız üçüncü kişi uyuşmazlık çözümünde etkili olmaktadır.

Soruşturma aşamasında uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (CMK m.253/19). Kovuşturma aşamasında uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir (CMK m.254/2). Sonuç olarak uzlaştırmada zarar giderilmeden soruşturma ve kovuşturma sona ermemektedir. Sulhte ise, tarafların hakları üzerinde kısmî kabul ve kısmî feragatleri ile anlaşması meydana gelen davayı sona erdiren bir sözleşme niteliğinde iken zarar giderilmemiş olsa bile dava sona ermektedir⁴⁷³.

3.4.8. Arabuluculuk

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda arabuluculuk, “sistemik teknikleri uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin etmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasına gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak tanımlanmıştır.

⁴⁷² Kuru/Arslan/Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, s. 536.

⁴⁷³ Esra Aközek, Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2016, s.32.

Arabuluculuk hukuk uyuşmazlıklarında, uzlaştırma ise ceza uyuşmazlıklarında uygulanan bir çözüm yoludur. Arabuluculukta tarafların çıkarları arasında geleceğe yönelik bir dengeleme çabası hakim iken, uzlaştırmada bu dengelenme süreci hem geçmişteki sorunun çözülmesi hem de geleceğe yönelik toplumsal barışın sağlanması odaklı olup onarıcı adalet anlayışından hareketle mağdur lehine işlemektedir⁴⁷⁴.

Arabuluculuk, her iki tarafın menfaatleri arasında denge kurulmasını ve sonuçtan memnun olarak ayrılmasını amaçlayan taraflar arasındaki ilişkilerin de sürece etkili olduğu bir yöntem iken, uzlaştırma da benzer özelliklere sahip ancak belirlenen kurallar çerçevesinde daha çok ahlaka ve hukuka uygun mağdur taleplerinin karşılanması suretiyle işleyen mağdurun korunması yönüyle ayrılan bir yöntemdir⁴⁷⁵. Arabuluculuk uyuşmazlığın özel hukuk kaynaklı olmasının da etkisiyle daha esnek çözümler üretilmesine elverişli kabul edilirken, uzlaştırmada ahlaka ve hukuka uygun edimin belirlenmesinde ceza uyuşmazlığının kamu hukuku kaynaklı olmasının etkisi görülmektedir⁴⁷⁶.

3.4.9. Tahkim

Tahkim, bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş olan tarafların anlaşmak suretiyle, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişi veya kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kişi veya kişiler tarafından incelenip karara bağlanması şeklinde tezahür eden bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir⁴⁷⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda iç tahkim, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ise milletlerarası tahkim hususunda düzenlemeler yer almaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 407-444. maddelerinde iç hukukumuzda tahkim uygulaması ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. HMK m.412/2-3'e göre tahkimin taraflar arasında yapılacak bir sözleşme veya yapılan bir sözleşmenin bir şartı olarak yazılı şekilde yapılması mümkündür. Tahkim sözleşmesi, m.412/1'de "tarafların, sözleşme veya

⁴⁷⁴ Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:64, Ankara, (Mayıs-Haziran 2006), s.167.

⁴⁷⁵ Tanrıver, a.g.m, s.167.

⁴⁷⁶ Tanrıver, a.g.m, s.167.

⁴⁷⁷ Kuru/Arslan/Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, s.816.

sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşma” olarak tanımlanmıştır. Kanuni tanımdan hareketle değerlendirme yapıldığında tarafların hukuk uyuşmazlıklarının çözümünü tarafsız üçüncü kişi veya kişilere bırakmak hususunda anlaşmaları mümkündür.

Tahkim tarafların uyuşmazlık hususunda karar verecek hakemleri uyuşmazlığa uygulanacak kuralları ve uygulama usulünü seçebilmeleri bakımından klasik devlet yargılamasından ayrılmaktadır⁴⁷⁸. Uzlaştırma yöntemi de uyuşmazlığı devlet yargısına alternatif bir usulle çözüme bakımından tahkimle benzerlik gösterse de tahkim usulüne göre uyuşmazlığın çözüm yönteminin sınırları daha belirgin bir yapıdadır⁴⁷⁹.

Tahkim yönteminde taraflar aralarındaki uyuşmazlığı çözüme yetkisini üçüncü bir kişiye vermektedir. Hakem adı verilen bu üçüncü kişinin verdiği karar tarafları bağlar. Uzlaşmada ise, uzlaştırmacı tarafları aralarındaki uyuşmazlık hakkında görüşmek üzere bir araya getirir, uyuşmazlık hakkında tarafların uzlaşma sağlamalarına yardımcı olur, ancak uyuşmazlık hakkında bağlayıcı karar verme yetkisine sahip değildir. Tahkimde hakem kararlarına karşı kanun yoluna başvurma imkanı bulunmakta iken, uzlaşmada ise tarafların ortak ve özgür iradeleri ile aralarındaki uyuşmazlığı sonlandırmaları halinde herhangi bir kanun yoluna başvurma gereği olmayacaktır.⁴⁸⁰

⁴⁷⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e, s.734-735.

⁴⁷⁹ Aközek, a.g.t, s.31.

⁴⁸⁰ Aközek, a.g.t, s.31.

SONUÇ

Uzlaştırma, uzlaştırma kapsamında bulunan bir suç hakkında kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşması üzerine, uzlaştırma savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacı sicilinde kayıtlı uzlaştırmacı tarafından fail ile mağdur veya zarar gören arasında uyuşmazlığının giderilmesi için yürütülen süreçtir. 24/11/2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun ile CMK m.253'ün başlığı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiş ve bu değişiklik kurumun “uzlaştırma” terimi ile ifade edileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak CMK ve Yönetmelik'te hem uzlaşma hem de uzlaştırma kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Nitekim CMK'nın 254. maddesinde “mahkeme tarafından uzlaştırma”, 255. maddesinde ise “birden çok fail bulunması halinde uzlaşma” başlıkları kullanılmıştır. Kanun ve Yönetmelik'teki her iki terimin de kullanılmasından kaynaklanan bir kavram kargaşası söz konusudur. Yönetmeliğin tanımlar başlıklı maddesi incelendiğinde uzlaştırmanın süreci, uzlaşmanın ise sonucu ifade eder şekilde kullanıldığı düşünülmektedir⁴⁸¹.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar 6763 sayılı Kanun ile genişletilmiştir. Bu gelişmede dikkat edilmesi gereken husus uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğidir. Kurumun hukuki niteliği konusundaki farklı görüşlere bulunmaktadır⁴⁸². Kurumu yalnızca maddi ceza hukuku kurumu, yalnızca ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak değerlendiren yazarlar bulunmaktadır. Ayrıca hem maddi ceza hukuku hem de usul hukuku kurumu olduğu yönündeki bizim de katıldığımız görüşler ve bu yönde Yargıtay içtihatlarına bulunmaktadır⁴⁸³. Bu husus zaman bakımından uygulamada önem arz ettiği için açıklığa kavuşturulması Yargıtay içtihatları bakımından da yeknesaklığın sağlanması yerinde olacaktır. Uzlaştırma kurumu hakkında değişiklik getiren bir düzenleme suçların kapsamına ilişkin ise maddi ceza hukuku kurumu olarak değerlendirilerek lehe kanun geriye yürüyecektir⁴⁸⁴. Eğer değişiklik sadece usuli hükümlere ilişkin ise usul hukuku kurumu olduğunun kabulü ile birlikte kanun lehe aleyhe değerlendirmesi yapılmaksızın derhal uygulanacaktır⁴⁸⁵. Nitekim 6763

⁴⁸¹ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.6.

⁴⁸² Soygüt/Arslan, a.g.e, s.80-81, Ekici Şahin/Yemenici, a.g.m, s.453; Şahin, Muhakeme, s.78.Centel/Zafer, Muhakeme, s. 536; Yenisey/Nuhoğlu, Muhakeme, s.834; Özbek/Cüni/Özcan, Eğitim Kitabı, s.22-23; Kaymaz/ Gökcan, a.g.e, s. 50; Şahin, Muhakeme, s. 78.

⁴⁸³ Bkz. Ceza Genel Kurulu 25.10.2018 tarih ve 2018/394 E. , 2018/478 K.sayılı kararı

⁴⁸⁴ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s. 146- 147; Özgenç, N.B., a.g.e, s. 247.

⁴⁸⁵ Şahin, Muhakeme, s.46-47,78; Ekici Şahin/ Yemenici, a.g.m, s.455.

sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamına giren suçlar bakımından lehe hükümlerin geriye yürüdüğüne ilişkin içtihatlar mevcuttur⁴⁸⁶.

6763 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler ile birlikte yoğun bir uzlaştırma mesaisinin olduğu uzlaştırma istatistiklerinden de gözlemlenebilecektir. Uzlaştırma kapsamına tehdit ve dolandırıcılık suçlarının dahil edilmesiyle ilgili doktrinde çeşitli eleştiriler mevcuttur. Bu suçların yapısı itibariyle böyle bir kanaatin oluşması anlaşılabilir bir durumdur. Yoğun miktarda uyuşmazlığın bu usulle sonuçlandırılması olumlu bir gelişme olmakla birlikte uzlaştırma sürecinin mağdur bakımından yeni bir mağduriyete neden olmamasına dikkat edilmelidir. Sonuç itibariyle kanaatimizce uzlaştırma kapsamındaki suçların artırılması olumlu bir gelişmedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin diğer alanlarda da yaygınlaştığı, uyuşmazlıkların alternatif yöntemlerle çözülmesi eğiliminin arttığı dikkate alındığında uzlaştırma kapsamındaki suçların niteliği itibariyle uygun suçlar bakımından daha da genişletilebileceği kanaatindeyiz. Malvarlığına karşı suçlar ve yaralama suçlarının karşılaştırmalı hukukta fail-mağdur arabuluculuğunun en sık uygulandığı suç gruplarından. Bu bakımdan kasten yaralamanın TCK m.86/3 ve m.87'de düzenlenen halleri ile nitelikli hırsızlık TCK m.141 niteliği itibariyle uzlaştırma kapsamına dahil edilebilecek suçlardandır. Nitekim uygulamacıların da bu yönde taleplerinin olduğu doktrinde de ifade edilmektedir⁴⁸⁷. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nde şiddet mağduru ile şiddete uğrayanlar arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilmemektedir. Bu düzenleme ile birlikte kasten yaralamanın nitelikli halleri ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin

⁴⁸⁶ "1- Kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda usul hukuku kurumu,

2- Açılmış kamu davasının ortadan kaldırılması durumunda ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğurduğundan suç hukuku kurumu"dur. Prof. Dr. Feridun Yenisey'e göre; "uzlaşma, cezai bir uyuşmazlığın mahkeme dışında fakat adil ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir biçimde halledilmesidir. Maddi ceza hukuku açısından davayı düşüren sebeplerdendir" (Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, 2005/s. 247). Uzlaşma ve Önödeme isimli kitapta ise, "uzlaşma devletle kişi arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi itibariyle bir maddi ceza hukuku, suç hukuku kurumudur" denilmektedir. (Seydi Kaymaz-Hasan Tahsin Gökcan, Ankara 2005, s. 74) Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesinin 5560 sayılı değişiklikten önceki hükümleri suça sürüklenen sanık lehine olduğundan, 5560 sayılı Kanunun 41. maddesiyle yapılan değişiklikle uygulanmasıyla ilgili olarak usul hükümleri aksine suç tarihi itibariyle lehe-aleyhe değerlendirilmesi de söz konusu olacağından, tek bu nedenle bile maddi hukuk kapsamındaki bir müessesese söz konusudur..." (YCGK 6.11.2007 tarih ve E. 2007/6-212 K. 2007/229 sayılı kararı)

⁴⁸⁷ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.6.

Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan tavsiye kararı kanuni bir düzenleme haline getirilmek suretiyle eşe ve çocuğa karşı işlenmiş olması kapsam dışında bırakılarak bu suçlar uzlaştırma kapsamına dahil edilebilir⁴⁸⁸.

Cumhuriyet savcısının ve hakimin bizzat uzlaştırma yapamaması uzlaştırmanın tarafsız ve bağımsız üçüncü kişiler tarafından yerine getirilmesi anlayışı ile uyumludur. Uzlaştırmanın, uzlaştırma büroları ve Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacılar tarafından yürütülmesi de tarafsızlık ve kurumsallaşma bakımından olumlu bir gelişmedir⁴⁸⁹.

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağına dair düzenleme, temelde taraflar arasında halihazırda var olan husumetin uzlaşılmayan suç bakımından devam edeceği dolayısıyla kapsamdaki suç bakımından uzlaştırma sürecinin işletilmesinin pratik olmayacağı anlayışının bir tezahürüdür. Ancak doktrindeki eleştirilerle benzer şekilde kanımızca kapsamdaki suç bakımından uzlaştırmanın uygulanması daha yerinde olacaktır. Bu hususta suçun birlikte işlenmesinden ne anlaşılacağı da belirsizdir. Yargıtay'ın birlikte işleme ifadesini halihazırda geniş yorumladığı ve bu nedenle uzlaştırmanın kapsamının daraltıldığı yönündeki eleştiriler bulunmaktadır. Kanımızca bu hüküm olumsuz neticelere neden olmaktadır. Pratik olmama gerekçesi en azından bir suç bakımından uzlaşılması ile şüpheli veya sanığın daha az ceza alma imkanının elinden alınması sonucunu doğurmaktadır. Bu hükmü Anayasa Mahkemesi farklı durumlardaki kişilere farklı yaptırımlar uygulanmasında eşitlik ilkesine aykırı bir durum olmadığı şeklinde değerlendirmektedir. İlgili hüküm 6763 sayılı Kanun değişikliği sonrasında da korunmuştur. Yargıtay'ın birlikte işleme ifadesini yorumlama şekliyle oluşan sakıncaların önüne her uyuşmazlık kendi şartlarında değerlendirilerek geçilebilir.

⁴⁸⁸ Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, ilgili hususta görüş sorulması üzerine 11.1.2017 tarihinde “*yargı yetkisinin kullanılmasında giren konularda bakanlıkça görüş bildirilmesine mümkün olmadığı sorunun Yasa ve yargı yoluyla çözülmesinde uygun olacağı*” şeklinde yanıt vermiştir. Hususun yasa veya yargı yoluyla çözülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e,41

⁴⁸⁹ Yerdelen/Özbek/Altuntaş/Boz/Erdem/Yılmaz, a.g.e, s.128.

Uzlaştırma kurumunun başarılı şekilde uygulanmasında kurum hakkındaki algıların ve beklentilerin olumsuz bir etkisi olduğu ifade edilmektedir⁴⁹⁰. Uzlaştırma kurumunun sadece bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilmesi ve uygulamasından sadece hızlı, basit ve ekonomik bir uyuşmazlık çözümünün beklenmesi kuruma yanlış bir yaklaşım olacaktır. Uzlaştırma uygulamasının bu yönde faydaları elbette bulunmaktadır. Ancak bu kurum onarıcı adalet anlayışının bir tezahürü olarak ortaya çıkmış esas itibariyle faile gerçekleştirdiği suç karşılığında cezalandırıcı ya da sadece tazmin edici bir tepkinin değil onarıcı bir tepkinin verilmesini hedeflemektedir⁴⁹¹. Onarıcı tepkinin fail, mağdur, toplum ve ceza adalet sistemine pek çok fayda getirmesi beklemektedir. İş yükünün azaltılması ve yargılamanın hızlandırılması bu faydalardan olmakla birlikte kurumun amacının sadece bunlarla sınırlı olduğu gibi bir algı ile yaklaşılması yanlış olacaktır.

Yine uzlaştırmanın düzenleniş şekli itibariyle zararların tazminine odaklanmış olması da eleştiri konusu yapılmaktadır. Oysa onarıcı adalet anlayışı mağdur ve fail arasında diyalogu önelemektedir. Uzlaştırmanın ülkemizdeki uygulamasına bakıldığında, çoğunlukla taraflar bir araya gelmeden uzlaştırmacıya karşılıklı taleplerini birbirlerine iletmede aracı olarak kullanılması ve belirli bir edimin kararlaştırılması suretiyle gerçekleştirildiği söylenebilecektir. Bu şekilde gerçekleştirilmesinin önünde kanunen bir engel olmamakla birlikte uzlaştırmada tarafların bir araya gelerek karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları ve gerçek anlamda barışmaları amaçlanmaktadır. Tarafların bir araya gelmeleri ve karşılıklı olarak birbirlerini anlama gayretinde bulunmaları ihtiyaç duyulan diyalog ve toplumsal barışın sağlanmasında da bir önemli bir adım olacaktır. Her uyuşmazlık kendi şartları içinde uzlaştırmacı tarafından değerlendirilerek tarafların bir araya gelmelerinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bir araya gelmenin taraflar açısından beklenemeyeceği hatta olumsuz sonuçlara yol açacağı bariz olan hallerde bu beklenti içerisinde olmak elbette doğru olmayacaktır. Ancak kurumun temelindeki anlayış bakımından bir araya gelmenin ve uyuşmazlığı karşılıklı olarak çözerek husumeti tüm yönleriyle halletmek olduğu unutulmamalıdır.

⁴⁹⁰ Türk hukukunda uzlaştırmanın etkin uygulanamamasının nedenleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Çetintürk, a.g.e, s.593 vd.

⁴⁹¹ Çetintürk, a.g.e, s.36-59.

Uzlaştırma kurumunun olması gereken hukuk bakımından uygulanabilmesinin beklenmesi için yeterli altyapının oluşturulması da dikkat çekilmesi gereken bir başka husustur. Uzlaştırma görüşmelerinin sağlıklı biçimde gerçekleştirilebilmesi için adliyelerde uzlaştırma odalarının kurulması ihtiyacına dikkat çekilmektedir⁴⁹². Bu toplantıların adliye içinde yapılması uzlaştırma kurumuna duyulan güvenin artmasına katkı sağlar. Tarafsız ve daha rahat bir ortamda uzlaştırma faaliyetinin gerçekleştirilmesinin de yararları bulunacaktır. Ancak bu toplantıların adliyelerde gerçekleştirilmesi kurumun nispeten yeni olması sebebiyle tarafların “uzlaştırmacı” sıfatıyla karşılarında bulunan kimseye karşı mesafeli ve tereddütlü yaklaşması durumuna bir çözüm olabilecektir. Bu hususta öğretilerde “uzlaştırmacı kimlik kartının” gerekliliğine dikkat çekilmektedir⁴⁹³. Ayrıca uzlaştırmacıların kamu görevi yürüttükleri ve devleti temsilen tarafların karşısında buldukları gerçeğinin yansıtılması bakımından da ortam önem kazanmaktadır. Oluşabilecek güvenlik sorunları bakımından da uzlaştırma müzakerelerinin adliyelerde gerçekleştirilmesi pratik faydalar sağlayacaktır⁴⁹⁴.

⁴⁹² Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.9

⁴⁹³ Erdem/Eser/Özşahinli, a.g.e, s.8.

⁴⁹⁴ Özbek, Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Esasları, s.181.

EKLER

EK-1

T.C.
.....
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

SORUŞTURMA NO : /

UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERME KARARI

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

Maddi Olay ve Delillerin Değerlendirilmesi :

.....

Hukukî Nitelendirme;

.....

Karar:

Şüpheli hakkında isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesi uyarınca “uzlaştırma “ kapsamındaki suçlardan olması, kamu davası açılmadan önce şüpheli ile mağdurun uzlaşmak isteyip istemediklerinin teklif edilmesi ve uzlaştırma işlemlerinin takibi için dosyanın Cumhuriyet başsavcılığı **UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNE,**

Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemlerinin takibinin Uzlaştırma bürosunca yapılmasına karar verildi.

Cumhuriyet Savcısı

T.C.

.....

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

(Uzlaştırma Bürosu)

Soruşturma No: .../...

SORUŞTURMA BÜROSUNA İADE KARARI

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

.... Soruşturma bürosunun .../.../2.... tarihli kararıyla yapılan soruşturma sonucunda hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphe olduğu değerlendirilen şüpheliye ait soruşturma dosyası uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemleri için büromuza gönderilmiş ise de;

a) Gönderme kararında kabul edilen olayın uzlaşma kapsamındaki suçlardan olmadığı ve uzlaşma kapsamı dışındaki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun maddesindekisuçu oluşturduğu,

b) İncelenen dosya içeriğine göre şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik mutlak delil niteliğindeki deliller toplanmadan dosyanın büromuza gönderildiği,

c)

Anlaşıldığından, soruşturma dosyası yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği arz olunur.

Cumhuriyet Savcısı

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ

Uzlaştırma No	:
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No	:
Mahkeme Esas No	:
Uzlaştırma konusu suç / suçlar	:
Uzlaştırmacının	:
Adı ve Soyadı	:
Sicil Numarası	:
İletişim Adresi	:
Görevlendirme tarihi	:
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih	:
Uzlaşma teklif tarihi	:
Ek süre verilme tarihi ve süresi	:
Süphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Müdafinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin / Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Vekilin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. kimlik numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Tercümanın	:
Adı ve Soyadı	:

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

**Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa
Türkiye’de göstereceği ikametgâhı** :

**Taraflardan biri yabancı ve Türkiye’de göstereceği
bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı** :

Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :

Uzlaştırma süresi : () Gün

Uzlaştırma sonucu :

.....
Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:
.....

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:
.....

İmzalar

Şüpheli / Sanık :

Mağdur / Katılan :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanunî temsilci :

Uzlastırmacı :

ONAY ŞERHİ

**Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim**

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:

**Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim**

T.C. CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI UZLAŞMA TEKLİF FORMU													
<p>A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254 üncü maddeleri çerçevesinde, soruşturma/kovuşturma konusu suçun/suçların uzlaştırmaya tâbi olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaştırmacının mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. / / 20.... Saat:</p> <p style="text-align: center;">Teklifte Bulunan Uzlaştırmacının Adı Soyadı Sicil No</p>													
B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN	<p>1. (....) Mağdur/Katılan 2. (....) Mağdurun Kanunî Temsilcisi 3. (....) Suçtan Zarar Gören 4. (....) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi 5. (....) Şüpheli/Sanık 6. (....) Şüphelinin/Sanığın Kanunî Temsilcisi</p>												
C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN	<table border="1"> <tr> <td>1. T.C. Kimlik No</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Adı Soyadı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. Baba Adı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4. Anne adı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. Doğum Yeri ve Tarihi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6. Adres ve İletişim Bilgileri</td> <td></td> </tr> </table>	1. T.C. Kimlik No		2. Adı Soyadı		3. Baba Adı		4. Anne adı		5. Doğum Yeri ve Tarihi		6. Adres ve İletişim Bilgileri	
1. T.C. Kimlik No													
2. Adı Soyadı													
3. Baba Adı													
4. Anne adı													
5. Doğum Yeri ve Tarihi													
6. Adres ve İletişim Bilgileri													
D. Uzlaştırmacının mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları:													
<ol style="list-style-type: none"> Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalarıdır. Uzlaştırma süreci tarafların kabulüyle başlar, taraflardan biri kabul etmezse süreç işlemez. Taraflar uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden her zaman vazgeçebilirler. Şüpheli/sanık ile mağdur/katılan veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırmada esas hakkındaki kararı taraflar kendileri verirler. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen tarafsız ve bağımsız bir kişidir. Uzlaştırmacı sadece görüşmelerin yürütülmesini kolaylaştırır. Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapar, hak ve yükümlülüklerini anlatır ve tarafların uzlaştırmaya ilişkin sorularını cevaplandırır. Uzlaştırma ücreti ve giderlerinden mağdur/katılan veya suçtan zarar gören hiçbir şekilde sorumlu değildir. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, şüpheli ya da sanık uzlaştırma giderlerini ödemez. Bu giderler Devlet Hazinesi'nden karşılanır. 													

8. Uzlaşma teklifinden itibaren üç gün içinde kararın uzlaştırmacıya bildirilmemesi hâlinde, teklif reddedilmiş sayılır.
9. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz, herhangi bir yerde açıklanamaz.
10. Uzlaşma teklif formu ile uzlaştırma raporu taraflarca imzalanır.
11. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması, haklarından vazgeçtiği anlamına gelmez.
12. Şüpheli ya da sanığın uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması suç kabul ettiği anlamına gelmez.
13. Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, taraflar ile bunların kanunî temsilcileri, müdafî ve vekili katılabilir.
14. Taraflardan herhangi birinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması hâlinde uzlaşma kabul edilmemiş sayılır.
15. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, yargılama sürecine girmeksizin uzlaşma sonucu belirlenen haklarını alır.
16. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, soruşturma/kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz, açılmış bir dava varsa feragat etmiş sayılır.
17. Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde kamu davası açılır.
18. Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, sanık hakkında düşme kararı verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde yargılamaya devam olunur.
19. Şüpheli ya da sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır. Bu belge mahkeme kararı gibi icra olunur.

UZLAŞTIRMANIN MAHİYETİ, UZLAŞMAYI KABUL VEYA REDDETMENİN HUKUKİ SONUÇLARINI ANLADIM. FORMUN BİR ÖRNEĞİNİ ALDIM.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;	
İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum.	.../.../20... Saat: İmza
Kabul ediyorum.	.../.../20... Saat: İmza
Kabul etmiyorum.	.../.../20... Saat: İmza

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

ARTUK, M. E., GÖKCEN, A., ALŞAHİN, M. E., & Çakır, K. (2018). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Adalet Yayınevi.

ARTUK, M. E., GÖKCEN, A., ALŞAHİN, M. E., & Çakır, K. (2018). Ceza Hukuku Özel Hükümler. Ankara: Adalet Yayınevi.

AYTEKİN İNCEOĞLU, A., KARAN, U. (2008), “Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi”, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul, s.45-81.

BIKMAZ, R. (2018). Ceza Muhakemesinde Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Uzlaştırma. İstanbul: Simya Yayınları.

CANPOLAT, C., & SABUNCUOĞLU, Z. (2017). Uzlaştırma. İstanbul: Legal Yayıncılık.

CENTEL, N., & ZAFER, H. (2017). Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul: Beta Yayıncılık.

CORONAS, C.C. (2008). Mağdur Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar, Onarıcı Adalet, Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul

ÇETİNTÜRK, E. (2017). Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma. Ankara: Adalet Yayınevi.

ÇULHA R. (2005), Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan Feridun Yenisey, İstanbul:Arıkan Yayınları

DEMİRBAŞ, T. (2017). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DIETER D. (2005), İşlenen Suç Nedeniyle Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Arabuluculuk, çev. Sulhi Dönmezer, Yenisey Feridun, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, İstanbul:Arıkan Yayınları

DÖNMEZER, S., & ERMAN, S. (2016). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku-Cilt I. İstanbul: Der Yayınları.

ERDEM, M. R., ESER, F., & ÖZŞAHİNLİ, P. P. (2017). 100 Soruda Uzlaştırma-Uzlaştırmacının El Kitabı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GÖKCEN, A., BALCI, M., ALŞAHİN, M. E., & ÇAKIR, K. (2017). Ceza Muhakemesi Hukuku-I. Ankara: Adalet Yayınevi.

ILDIR G. (2003), Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

JAHIC G., & YEŞİLADALI, B.(2008) Onarıcı Adalet Mağdur Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, B.1., İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

KAŞLI, E. (2017). Ceza Adalet Sisteminde İtham Pazarlığı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KAYMAZ, S., & GÖKCAN, H. T. (2007). Uzlaşma ve Önödeme. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KOCA, M., & ÜZÜLMEZ, İ. (2011). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KURU B.,ARSLAN R. & YILMAZ E.(2011). Medeni Usul Hukuku. Ankara:Yetkin Yayıncılık.

MACUNCU M.,(2005), “Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözüm Yöntemi, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma”, İstanbul :Arıkan Yayınevi.

ÖZBEK, M.S., (2005), Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma”, İstanbul :Arıkan Yayınevi.

ÖZBEK, M. S. (2016). Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Cilt I-II). Ankara: Yetkin Yayınları.

ÖZBEK, M. S., CÜNİ, O., & ÖZCAN, M. (2018). Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Eğitim Kitabı. Ankara: Alternatif Çözümler Daire başkanlığı.

ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAKSIZ, P., & TEPE, İ. (2017). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAKSIZ, P., & TEPE, İ. (2017). Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGENÇ, İ. (2017). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGENÇ, N. B. (2015). Türk Hukukunda ve Mukeyeseli Hukukta Uzlaşma. İstanbul: Legal Yayıncılık.

ÖZTÜRK, B., TEZCAN, D., ERDEM, M. R., SIRMA GEZER, Ö., SAYGILAR KIRIT, Y. F., ALAN AKCAN, E., et al. (2017). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

PELİKAN, C. (2008), “Onarıcı Adalet Üzerine”, *Derleyenler: Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları, Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul Bilgi Üniversitesi,1. Baskı, İstanbul.*

SEZER A. (2010), *Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Ankara: Adalet Yayınevi.

SOYASLAN, D. (2016). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.

SOYGÜT ARSLAN M.B. (2006), *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, İstanbul: Legal Yayınevi.

SOYSAL T.(2005), *Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Yayına Hazırlayan Feridun Yenisey, İstanbul:Arıkan Yayınevi.

ŞAHİN, C. (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku-I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÜNVER, Y., & HAKERİ, H. (2016). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.

WILLEMSSENS, J. (2008), “Onarıcı Adalet ve Uluslar arası Standartlar: Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler Tarafından Başlatılan Girişimler”, *Derleyenler: Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları, Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul Bilgi Üniversitesi,1. Baskı, İstanbul*

YENİSEY, F. (2005). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*. İstanbul: Arıkan Yayınları.

YENİSEY, F., & NUHOĞLU, A. (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YERDELEN, E., ÖZBEK, M. S., ALTUNTAŞ, Ş., BOZ, B., ERDEM, D. Ö., & YILMAZ, B. A. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi.

YILDIZ, A.K., (2005), “Uzlaşma Şikayet İlişkisi”, Yenisey, Feridun, (Yayına Hazırlayan), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*,İstanbul: Arıkan Yayınları.

YILMAZ, E. (2010). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

AKCAN ALAN, E. “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 3949- 3997.

ALBAYRAK, M., “Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.2, S.10, 2007, s.131-143

APAYDIN, C. . “Ceza Yargılamasında Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.13, S.139, Mart 2018, s. 38-50.

ARAS, B. “Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Özellikleri”, *T.C. Adalet Bakanlığı Adalet Dergisi*, C.35. S.2009, s. 58-76.

AYATA ÖZYİĞİT Ö., Türkiye’de Uzlaşma Kurumunun Yasal Çerçevesinin ve Uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleri ile Değerlendirilmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2009.

AYBAY, R. "AİHM’in Yükünün Azaltılması İçin Bir Öneri: Zorunlu Uzlaştırma". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.67, 2006, s.111-120.

AYDIN, D. “Ceza Hukukunun Geleceği ve Yeni Yaptırım Biçimleri”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C.5, S.12, 2010, s.87-101.

AYDIN, M. “6763 Sayılı Kanun ile Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması,” *Terazi Hukuk Dergisi*, C.12, S.126, 2017, s.69-77.

AYTEKİN İNCEOĞLU, A. “Ceza Hukukunda Mağdur Hakları Çerçevesinde Mağdurun Zararının Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkındaki Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.11, S.141, Mayıs 2016, s.9-46.

BALO Y.S./ ÇETİNTÜRK E., ”Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı- Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği” . *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.7, S.1-2, s.1247-1292.

BAYTAZ, A. B. "Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C.71, S.1, 2013, s.117-130.

BEKRİ, M. N. (2016, Haziran). "Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma". *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.6, S.2016/1, s.73-98.

CHALMERS, C. (2010), “Uyuşmazlıkların Mahkeme Dışı Çözüm Yolları Dersi”, Çeviren: Araştırma Görevlisi Hande Ulutürk, Uzlaşma, *Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Özel Sayı 1, İstanbul, s.22-36.

ÇİFTÇİOĞLU, C. T. (2015, Mayıs). "Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme". *Fasikül Hukuk Dergisi*, C.7, S.66, s.38-49.

ÇOLAK, H., "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 63, 2006, s.127-145.

DOĞAN, F. K., Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.95, 2011, s.197-234.

DOĞAN, K., ÖZBEK, V., "Ceza Muhakemesi Kanunu'nda 5560 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", *Ceza Hukuku Dergisi*, C.1, S.2, Aralık 2006, s.227-252.

EKİCİ ŞAHİN M./YEMENİCİ,K. "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:13, S.1, Mayıs 2018, s.445-507.

ERİŞ, A. U. (2018). "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C.31, S.137, s.241-271.

EVİK V.S. "Ceza Muhakemesinde Çocuk Mağdurların Hakları", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12, S.151, s.69-115.

EVİK, A.H., "Çocuk Koruma Kanunu Hakkında Düşünceler", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.1, Ocak 2007, s.181-214.

FEYZİOĞLU, M. "Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi", Uğur Alacakaptan'a Armağan, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları* 207, C. I, İstanbul 2008, s. 336, s. 331- 337.

GÖKALP, Ö. T. (2013). "Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma". *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* S.2013/1, s.21-30.

GÖKCAN, H. T. (2010). "Uzlaşmada Edimin Konusu". *Kazancı Hukuku Dergisi* S.2010/1, s.283-310.

KAPLAN, M. "Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5.1, (2015): 59-86

KETİZMEN, M. "Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.2, S.1, 2012, s.1-10.

ÖZBAY, İ., “Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.53, S.3-4, Erzincan Aralık 2004, s.387-418.

ÖZBEK, M.S., “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Çözüm Türleri Nelerdir?”, *Ankara Barosu Dergisi*, S.2, Nisan 1999, s.187- 204.

ÖZBEK, M.S., “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 56, S.4, Ankara, 2004

ÖZBEK, M. S., “Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.51, S.:2002/2), s.121-161.

ÖZBEK, M.S., “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.54, S.3, 2005, s.289- 321.

ÖZBEK, M.S., "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.52, S.1, 2005, s.127-166.

ÖZBEK, M.S., “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur-Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.56, S.4, Aralık 2007, s.123-205.

ÖZEN, A. “Ceza Yargılamasında Uzlaşma”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, Özel Sayı, S.1, 2010. İstanbul, s.311-326

SAKARYA, M., İNCİ, Z., “6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.13, S.141, Mayıs 2018, s.101-114.

SEVDİREN, Ö., “Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi-I”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C.6, S.15, 2011, s.103-129.

SOYGÜT ARSLAN M.B., Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2008

ŞAHİN, C., “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, C.6, S. 1-2, 1998, s.221-297.

TANRIVERMİŞ, A. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları Kavramına Genel Bir Bakış”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, C.8, S.78, 2016, s.16-26.

UĞUR, H. “Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.5, S.43, 2010 s.123-144.

ÜNAL, E. “Uzlaştırma ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.17, S.1, Ocak 2018, s.195-216

YALÇINKAYA, C. “Değişiklikten Önceki Hali ile Uzlaşma ve 6763 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Uzlaştırma Kurumlarının Değerlendirilmesi”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, C.8, S.84, 2016, s.17-22

YENİSEY F., “Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Uzlaştırma’ Hakkında Temel Bilgiler”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi(Uzlaşma)*, 2010, Özel Sayı 1, s. 7- 17.

YILDIZ A.K., “Uzlaşma- Şikayet İlişkisi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi (Uzlaşma)*, 2010, Özel Sayı 1, s. 93- 115.

ZAFER H., “Ceza Hukukunda Fail- Mağdur Uzlaşması (TCK m. 73/8)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2, Aralık 2006, s. 117- 140.

3.Elektronik Kaynaklar

<https://www.mevzuat.gov.tr>(Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<https://www.yargitay.gov.tr> (Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<https://www.kazanci.com>(Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<https://www.lexpera.com.tr>(Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<http://www.tdk.gov.tr> (Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<https://jurix.com.tr/>(Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>(Son Erişim Tarihi:27.12.2018)

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>(Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

<https://dictionary.cambridge.org>(Son Erişim Tarihi:27.12.2018)

ÖZGEÇMİŞ

İlkay ELBEY 14.09.1992 tarihinde Gediz’de doğmuştur. İlköğrenimini Gediz’de tamamlamış, ardından Kütahya Anadolu Öğretmen Lisesi’ni bitirmiştir. 2014 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olmuştur. Kütahya Barosu’nda avukatlık stajını tamamlamıştır. 09.02.2016 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı’na Araştırma Görevlisi olarak atanmış, halen görevine devam etmektedir.

